

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

21. YY' DA HIZ KAVRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nergiz AKIN

Enstitü Anabilim Dalı: Resim

Tez Danışman: Doç. Hayriye KOÇ BAŞARA

HAZİRAN-2007

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

21. YY' DA HIZ KAVRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nergiz AKIN

Enstitü Anabilim Dalı: Resim

Bu tez 26/06/2007 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

PROF.NİLGÜN BİLGE

DOÇ. HAYRİYE KOÇ BAŞARA

YRD.DOÇ.Ş.NEŞE BAYDAR

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nergiz AKIN

30.04.2007

ÖNSÖZ

Hız çağında yaşıyoruz. Her şey çok hızlı değişiyor ve tükeniyor. Geçmişin birikimiyle öğrenilecek bilgilerin çokluğu bizi hızlı olmaya zorluyor. Hız çağı, bilgisayar çağı ya da dijital çağ olarak adlandırılan 21. yy tüm karmaşıklığıyla etkileşim içine alıyor bizi. Biz insanların çabasıyla şekillenip gelişen teknoloji, biz insanları aynı zamanda sürekli kendisiyle yarışmak zorunda bırakıyor.

Tüm bu gelişmeler şüphesiz sanatı ve sanatçıyı da etkiliyor. Sanatçı sanat yapıtlarını ortaya koyarken yaşadığı ortamın tüm nimetlerinden faydalanıyor. Sanatçının yanında tasarımcılar, mühendisler ve araştırmacılar da var artık. Videolarla başlayan sınırsız çoğaltım, internet ortamının sağladığı gelişimle sanatı şekillendiriyor. Sanat eserinin yapılması ya da paylaşılması günümüzde artık gittikçe hızlanıyor. Hız artık hayatımızın doğal bir parçası. İşte bu çalışma, hız kavramının sanata yansımalarını anlatmaktadır. Hız tutkusunun, insanı zaman içerisinde nasıl etkilediğinin ve 21.yy’ da biz insanları geçmişten bugüne kadar nasıl değiştirdiğinin anlaşılması önem taşımaktadır.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda, teknolojinin süratli gelişiminin etkilerini hayatımızın her alanında yoğun olarak hissettiğimiz düşünüldüğünde, “21. yy’ da Hız Kavramı” konusu, sanata ve sanatçıya olan etkileri bağlamında üzerinde durulmaya değer bulunmuştur. Bu çalışmanın hazırlanmasında bana destek veren ve yön gösteren danışmanım Doç. Hayriye KOÇ BAŞARA’ya, yardımlarından ve desteğinden dolayı sevgili arkadaşım Hande YAMAN’a, aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Nergiz AKIN

30 Nisan 2007

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	ii
RESİM LİSTESİ	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	v
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: SANAT VE HIZ KAVRAMI	6
1.1. Hızın Tarihsel Süreci.....	8
1.2. Zaman ve Hız Kavramı.....	9
1.3. Hız Felsefesi ve Virilio.....	11
BÖLÜM 2: HIZIN TARİHSEL SÜREÇ BOYUTUNDA SANAT YAPITLARINA YANSIMASI	16
2.1. Sanayi Devriminden Sonra Gelişen Sanat Anlayışı.....	18
2.2. Değişen Dünyanın Sanata Etkisi.....	21
2.3. 20. yy'da Kendini Gösteren Sanat Akımları.....	23
2.3.1. Fütürizm ve Hız Kavramı.....	23
2.3.2. 1945'ten Sonraki Sanat Akımları ve Hareketleri.....	28
2.3.3. Hızdan Etkilenen Sanat Akımlarının Sanatçıya Etkisi.....	32
BÖLÜM 3: 21. YY'DA SANAT VE HIZ BAĞLAMINDA YENİ EĞİLİMLER	37
3.1. Bilgi İletişim Devrimi ve Sanat.....	38
3.2. Gelişen Teknolojinin Sanata Etkisi.....	40
3.3. Geleceğin Sanatının İpuçları.....	45
UYGULAMALAR	54
SONUÇ VE ÖNERİLER	60
KAYNAKÇA	65
EKLER	71
ÖZGEÇMİŞ	72

KISALTMALAR LİSTESİ

- ENIAC** : Electronic Numerical Integrator and Computer
(Elektronik Sayısal Toplayıcı ve Bilgisayar)
- UNIVAC** : Universal Automatic Computer
(Evrensel Otomatik Bilgisayar)
- EAT** : Experiments in Art and Technology
(Sanat ve Teknolojide Denemeler)

RESİM LİSTESİ

Resim 1	: Fernand Léger , <i>Kağıt Oyuncuları</i> , 1917.....	20
Resim 2	: Fernand Léger , <i>Mekanik Bale</i> , 1924.....	20
Resim 3	: Umberto Boccioni, <i>Ruh Durumları: Uğurlamalar</i> , 1911.....	25
Resim 4	: Umberto Boccioni, <i>Eşzamanlı Görünümler</i> , 1911.....	26
Resim 5	: Carlo Carrá, <i>Penceredeki Kadın</i> , 1912.....	27
Resim 6	: Giacomo Balla, <i>Kemancının Eli</i> , 1912.....	27
Resim 7	: Giacomo Balla, <i>Bir Otomobilin Hızı+Işıklar</i> , 1913.....	28
Resim 8	: Jackson Pollock, <i>İlkbaharlar</i> , 1950.....	33
Resim 9	: Emel Erkmenol, <i>İsimsiz</i> , 2005.....	35
Resim 10	: Renan Ertosun, <i>İsimsiz</i> , 2004.....	36
Resim 11	: Marcel Duchamp, <i>Döner Cam Levha</i> , 1920.....	42
Resim 12	: Jennifer HALL, <i>Acupuncture For Temporal Fruit</i> , 1999.....	48
Resim 13	: Simon Penny, <i>Taraces</i> , 1998.....	49
Resim 14	: Ken Rinaldo, <i>Autopoiesis</i> , 2000.....	49
Resim 15	: Shawn Brixey, <i>Aurora</i> , 1998.....	50
Resim 16	: Eduardo Kac, <i>The Eight Day</i> , 2001.....	50
Resim 17	: Stelarc, <i>Extended Arm</i> , 1976-81.....	51
Resim 18	: Stelarc, <i>Extended Body</i> , 1985.....	51
Resim 19	: Karl Sims, <i>Evrimsel Sanat</i> , 1991.....	52
Resim 20	: Karl Sims, <i>Panspermia</i> , 1990.....	52
Resim 21	: Karl Sims, <i>Genetik Görüntüler</i> , 1993.....	53
Resim 22	: Karl Sims, <i>Galapagos</i> , 1997.....	53
Resim 23	: Nergiz Akın, <i>İsimsiz</i> , 2007.....	54
Resim 24	: Nergiz Akın, <i>İsimsiz</i> , 2007.....	55
Resim 25	: Nergiz Akın, <i>İsimsiz</i> , 2007.....	56
Resim 26	: Nergiz Akın, <i>İsimsiz</i> , 2007.....	57
Resim 27	: Nergiz Akın, <i>İsimsiz</i> , 2007.....	58

Tezin Başlığı: 21. yy'da Hız Kavramı**Tezin Yazarı:** Nergiz AKIN**Danışman :** Doç. Hayriye KOÇ BAŞARA**Kabul Tarihi:** 26.06.2007**Sayfa Sayısı:** V (ön kısım) + 72 (tez) + 1 (ekler)**Anabilim Dalı:** Resim

Hız kavramı, güçlü bir ilişkilendirmeye açık, anlam bakımından çok yönlü bir ifadedir. Oluşumları, sahip olunanın yeniliğini, gelişmişliğini vurgular. Bu bütünlük içinde hız, insanın bir sonrasını çabuklaştıran ve geride kalanlarıyla öncelik veren güçtür. Hız kavramının yer aldığı tüm açıklamalar hep bir sonrayı, dönüşümü ve gücü dile getirir. Peşi sıra giden oluşumlar hızla olduğunda gelecek görünür hale gelmeye başlamıştır artık. Hıza sahip olunması demek zamana sahip olmayı getirir beraberinde. Zamanı durma noktasına getirmek, hız kavramıyla olasıdır. Hız ne kadar yüksekse zamanda o kadar dondurulmuştur. İnsan zamanın içinde yoğun olarak ilerlerken birbiriyle etkileşimi devamı etkin kılar. Bu etkileşim ve ortaya konan yenilikler bütünlük içinde değerlendirilir, kullanılır. Bireysel buluşlar, icatlar kitlelere ulaşır tüm dünyayı saran çoklu bir boyut getirir. Dünyanın bütününe etkileyen hız gerçeği gücü anlatmaktadır. Yüzyıllardan bu yana süren insanın doğa karşısındaki duruşu bilinmeyi arama çabası hızla birlikte sürmektedir. Ortaya konan tüm gerçekler bir sonraki arayışa ışık tutar. İnsanlığı bir sonraya taşıyan hem kendi içinde hem de doğa karşısında baskın bir güç oluşturan hız sürecidir. İnsanın tarihi kadar eski olan hız tutkusu sonsuz gibi görünen hayatı nasıl değiştireceği bilinmez ancak "hız çağı" olarak adlandırılan bu yüzyılda zamanı yakalamak gittikçe güçleşmektedir.

Bu çalışmanın problemi, 21.yy' da etkin olan hızın geçmişten bugüne tarihsel süreç içerisinde hayatı ve sanatı nasıl etkilediğinin araştırılmasıyla ortaya konmuştur.

Araştırma da, ilk insandan günümüze gelene kadar hız kavramının insanı nasıl etkilediği ve etkilenmenin hayattaki karşılığı olan gelişmelere nasıl yansdığı irdelenmiştir. Tekerleğin bulunuşu, Endüstri Devrimi, Bilgi-İletişim Süreci ve günümüz Dijital Çağ olarak adlandırılan sürece kadar insanın hız tutkusunun sanata etkisi ele alınmıştır.

Bu bağlamda bu çalışmanın amaçlarını şu şekilde ifade etmek mümkündür:

- Hız kavramının tanımlarıyla birlikte, bu kavramın insan hayatında neden olduğu değişimler ve getirdiği etkiler neler olmuştur?
- Hız ve zaman kavramının hayatımıza etkisi ve bu kavramların arasındaki ilişkiler nelerdir?
- Hız kavramının sanat sürecinde, sanat ve sanatçı ile nasıl ilişkilendirilmesi gerekmektedir? Hızın yaşamda artmasıyla değişen dünya düzeni nasıl değişmiştir ?
- Hız kavramı ve sanatın birlikte yorumlanmasına hangi nedenlerden dolayı ihtiyaç duyulmuştur?
- Hız kavramının özellikle 21. yy'da sanata etkisi nasıl olmuştur?

Bu sorulara cevap ararken kaynak taramasıyla birlikte konu ile ilgili olan araştırmalar özellikle incelenmiştir. Bu bağlamda yapılan çalışma sonucunda, hız kavramının insanlık tarihini nasıl etkilediği ve etkilemekte olduğu sanat süreci içinde değerlendirilmiştir. Sanatın sürekliliği ve akışı, zaman içerisinde yaşamın kendisiyle paralel bir gelişim sergiler. Bu paralellik hızla değişen dünya düzeninin dönüm noktalarından biri olan Endüstri Devrimi'nin etkileriyle ele alınmış 21.yy' da ki örneklerle tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hız, Sanat, Zaman, Gelişim

Title of the Thesis: The Concept of Speed in 21. Century

Author: Nergiz AKIN

Supervisor : Assoc.Prof. Hayriye KOÇ BAŞARA

Date: 26.06.2007

Nu. Of Pages: V (pre text) + 72 (main body) + 1(appendices)

Department: Art

The concept of power is a term possible to strong relations which has multi meanings. It emphasizes new forms, freshness and improvement. Thus, speed is a power of accelerating our next step and enabling support from the past. All explanations of speed tell us the next step, recycling and power. If the following forms occur with speed, future will begin to be apparent then. Possesing speed means controlling time as well. Taking time to the finish point is possible with the help of speed. The more the speed is, the more time is stopped. While man travels through time,he also continues to interact with each other. These interaction and improvements are considered and used as a whole. Personal inventions reach a massive crowd and enable a multiple format surrounding the world. The reality of speed, which affects the whole world, expresses power. Over the centuries, the position of man against nature and the effort to discover the unknown go along with speed. All the reality put forth sheds light to the following process. It is the process of speed that carries humanity to the next step which composes an internal and external power against nature. The passion of speed –as old as mankind- isn't known how to change life, but it is getting harder to catch time in this “speed age”.

The problem of this case is, to put forth how speed-dominant in 21st century- affected life and art in the historical process.

In this study, it was researched how speed affected mankind in the human history and how it was reflected in life. From the invention of tyre, Industrial Revolution, Info-interaction Process to Digital Period the effect of speed passion on art is handled.

In this context, the aims of this study could be listed as following:

- a) What are the changes and effects of “speed” in human life?
- b) What is the relationship between time and speed, and what are the effects on our lives?
- c) How speed should be related to art and artist in the process of art? How did the system of world change due to the rise in speed?
- d) What are the reasons of dealing art together with speed?
- e) How “speed” affected art, especially in the 21st century?

While looking for answers of these questions, the studies related to this subject are especially researched. At the end of the study, it was researched in the process of art how the concept of speed has affected human history so far. The continuity and flow of art present a paralel development with the life itself. This parallelism has been handled with the effects of Industrial Revolution, which is one of the turning points of world system and completed with the samples of 21st century.

Keywords: Speed,Art, Time, Evolution

GİRİŞ

Modernizmle birlikte kendi bağımsızlığını ilan ederek, içerisinde geçmişin tüm disiplinlerinin etkisini barındırmaya devam eden sanat, kılıktan kılığa girerek sürdürdüğü yolculuğunu günümüzde de devam ettirmektedir. Sanatın hızı, insanın aldığı yolun paralelinde başka bir yoldan devam etmiş ve bu yol onu besleyen bir süreç oluşturmuştur.

Tüm yaşananlar, inançlar, gelenekler, yönetim biçimleri, savaşlar, icatlar, doğa olayları, teknolojik yenilikler yani insanın olduğu, bulunduğu ve hayata sunduğu her şey, olumlu olumsuz her yönüyle sanatta dile gelmiştir. 19. yy'la birlikte hızın iyiden iyiye hissedildiği yaşam ve değişen dünya düzeni sanatçıların değiştirdiği başka bir dünya ortaya koymuştur. Gelenekten yana çıkanlar, geçmişe tümüyle karşı tavır sergileyenler ve bunu sanat yapıtlarıyla paylaşanlar, değişen dünya düzenini sanat yapısının içinde kendine özgü diliyle ifade etmiştir.

Tekniğin gelişimi, devrimler, savaşlar sanatçı duyarlılığıyla ifade edilmiş, sanatçıya ilham kaynağı olmuş ve geçmişin birikimini oluşturmuştur. İcatlar ve buluşların hayata geçirilmesi ve zaman içerisinde geniş kitlelerde paylaşılmasıyla, bu yenilikler bütün insanların hayatını etkilemeyi başarmıştır. Endüstri Devrimi 19. yy'dan günümüze bakışın ilk adımlarıdır belki de. Makineleşmeyle değişen düzen her birey tarafından farklı yorumlanmış farklı etkileşimlere yol açmıştır. Matbaanın bulunuşu, telefonun, telgrafın hayata girişi, fotoğraf makinesinin icadı, bugün kullandığımız cep telefonu ve internet günün yaşam koşullarını etkilemiş ve insanların önünde yepyeni ufuklar açmıştır. Bilginin paylaşılması, sınırların ulaşılmazlığının yok oluşu insanları tek tek düşünen varlık konumuna getirmiş bireysel farklılıklar yepyeni oluşumları tetiklemiştir. Toplum yapısı, hiyerarşik düzen düşünen insan için kendi duruşunu ortaya koyan bir tavır oluşturmasını beraberinde getirmiştir.

Okuyan, araştıran ve yorumlayan insan dünyayı değiştirmiş ve değiştirmeye devam etmektedir. Düşünen ve etkileşim içinde bulunan insan, yaşadığı evreni ve etrafındaki oluşumları mutlak bir şekilde irdeler ve aynı zamanda da onları etkiler. Bu etkiler bazen ünü dünyaya yayılan teklik oluşturur ya da kendi çevresinde küçük bir alanda gerçekleşir. Her ne olursa olsun etkileşim bitmek tükenmek bilmeyen bir sonsuzluk hissi verir. Bu sonsuz süreç içerisinde insanoğlu yüzyıllar boyu süren zorlu geçişler yaşamış, gerek doğa olayları gerekse büyük savaşlarla büyük acılar çekmiş ve nefes alıp

verdiği çevre içinde sayısız geri dönüşler yaşayarak bir anlamda zamana karşı yarışmıştır. Tüm bu olumsuzluklara karşı insanoğlunun bitmek tükenmek bilmeyen enerjisiyle günümüze dek uzanan bu yarışı kazanıp kazanamadığı bilinmez ancak insanoğlunun doğayla ve zamanla olan bu hesaplaşmasının sonsuza dek süreceği aşıkardır.

Çalışmanın Konusu

Bu çalışmada, hız tutkusunun tarih boyunca insanoğlunu nasıl etkilediği ve insanoğlunun bu tutkunun etkisiyle hem kendisini hem de içinde yaşadığı zaman dilimini nasıl şekillendirdiği incelenmeye çalışılmıştır. Etrafındaki her türlü değişiklikten bire bir etkilenecek şekilde şekillenen sanatın da bu hız tutkusunun dışında kalması düşünülemez. Bu bağlamda yüzyıllar boyunca tarih sahnesinde rol alan her türlü değişim, gelişim ve yeniliğin etkisiyle beslenen ve şekillenen sanatın gelmiş olduğu noktaya baktığımızda, insanlık tarihinin bütün önemli evreleri gözler önüne serilmektedir. Bu evrelerin birbirini hızla takip etmesi sanatçıyı da etkisi altına almış, hız tutkusu hayatın her alanında olduğu gibi sanat alanında da farklı şekillerde kendini göstermiştir.

Hız kavramı, sanatın içinde değerlendirilirken kavramın değişik şekillerde sanata konu olması sanatçıyı etkilemesi farklı süreçlerde nasıl yorumlandığı bu çalışmanın içeriğini oluşturmaktadır. Sanat tarihi içinde ele alınacak olan hız ve sanat ilişkisi, sanat akımları ve sanatçı bağlamında yorumlanarak günümüz sanatını da içine alan bir perspektif oluşturulmuştur.

Hızın içerdiği anlam çeşitliliğinden dolayı, hız kavramını araştırma da ele alınırken tarihsel süreç içinde nasıl irdelendiği ve sanatla ilişkilendirilmiş boyutu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Sanatçının tekniğine yansıyan hız kavramını anlatılırken diğer taraftan değişimin hızıyla da zaman kavramı içindeki sanatın devinimi yorumlanmıştır. Sanat ve hız bağlamında farklı yaklaşımlar sanat tarihi içindeki süreçte yaşanan değişimler “21. yy’ da Hız Kavramı” konusunu ele alırken çalışma açısından önem taşımaktadır.

Buradan hareketle, yüzyıllardır birçok hızlı değişimin ve gelişimin etkisiyle şekillenen sanatın 21. yy’ da geldiği nokta bu çalışmanın konusunu oluşturmuştur.

Çalışmanın Önemi

Bugün artık hayatımızın her alanına hakim olan teknolojinin dışında kalmak gittikçe zorlaşıyor. Değişimin hızı aynı zamanda güce de sahip olmayı getiriyor beraberinde. Hızlı olmak bizlere her alanda öncelik sağlıyor. Elektronik ortam baş döndürücü etkisiyle tüm dünyayı sarmalıyor. Yaşam kalitesini artırmak ve gelişmelerden yararlanmak için araştırmak, öğrenmek zorunda olan insanoğlu, geçmişin birikimini, yeniyi ve bilinmeyeni araştırmaya devam ediyor.

Birbiri ardına devam eden süreç, tıpkı bir bayrak yarışı gibi yüzyıllar boyunca sürmüş ve hızla devam ettiği günümüzde yoğun bilgi patlamasıyla yetişmesi güç bir hale getirmiştir bizleri.

Sanatta, bir taraftan tüm bu gelişmelere tanık olmaya devam ediyor. Yeni sanat yapıtları, sergileme biçimleri görsel bir şölene dönüşüyor çoğu zaman.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda hız tutkusunun beraberinde getirdiği değişimin etkisi, hayatın her alanında kendisini yoğun olarak hissettirmektedir. Bu değişim kuşkusuz sanata ve sanatçıya da yansımış, bu değişimin etkisiyle 21. yy' da artık disiplinler arası sınırların ortadan kalmaya başlamasıyla, sanatçı kimliği de şekil değiştirmiştir. Sanatçı yapıtını oluştururken yararlandığı, bazen de yapıtın kendisi olan teknolojileri aracı olarak kullanmış ya da sanat nesnesi haline getirmiştir. Değişimin hızı, sanatı da içine almış sanatın elektronik çağa yaklaşımı, kavramsal sürecin sanat anlayışına getirdiği yorum ve bakış açısı yeni sanat biçimlerini beraberinde getirmiştir.

Günümüz sanatı hızla değişen teknolojileri kullanarak dijital çağın sanatını oluşturmaya devam etmektedir. 1940' larda ortaya çıkan elektro-mekanik bir alet olan bilgisayar, günümüze kadar sürekli değişip, gelişerek tüm dünyada vazgeçilmez bir araç haline gelmiştir. İnternetin sağladığı ortam ve getirdiği hayat tarzı tüm insanları değişime zorlamıştır. İlk olarak e-postayla başlayan süreç arkasından elektronik alışverişe, elektronik işe kadar uzayarak hayatın vazgeçilmezlerinden olmuştur.

Bilgisayarın ve iletişimin artması, küreselleşme kavramını tetiklerken dünya dijital bir ortam haline gelmiştir. İnsanların bu ortamda yaptıkları ve geliştirdikleriyle hız, katlanarak artmış ve artmaya devam etmektedir.

Hızın ve değişimin artık hayatımızın bir parçası olarak algılandığı günümüzde, sanatçının değişen kimliğinin etkisiyle sanatın da her geçen gün insanları hayrete düşürecek ölçüde değişerek ilerlemesini sürdürmesi, 21. yy' da hız kavramının incelenmesinde önem taşımaktadır.

Çalışmanın Amacı

Mağara insanından günümüz internet insanına gelene dek hayatın her alanında değişime tanıklık eden evren, bu büyük dönüşümün mekanı olmuştur. Bu mekanda, başlangıçta sadece doğal düzeni bozmaya çalışan varlık, son yüzyılda ise doğal düzeni teknolojiyle neredeyse değiştirmiş, bu dönüşüm baş döndürücü bir hızla süreklilik göstermiştir. Tekerleğin bulunuşuyla insanın hızı artmaya başlamış, buluşlarla, icatlarla ve keşfettiği yeniliklerle insanın bitmek bilmez merakı arayışları tetiklemiştir. İnsanın sahip olduğu sezgileri, istekleri ve doğa karşısında güçlü olma kaygısı beraberinde değişimi getirmiştir.

20. yy' da makineleşmenin hayatı etkilemesiyle yepyeni sanat anlayışları da oluşmuş ve sanatçı yaşantısına giren tüm yenilikleri irdeleyen ve yorumlayan bir birey olmuş gelişmeleri yapıtına yansıtmıştır. Sanat, 21. yy' a gelindiğinde, özellikle 20. yy' ın ikinci yarısından sonra elektronik aygıtlarla yeni kavrama ve anlamlandırma biçimleri üreten, teknolojiyle yakından ilişkili bir gelişim sergilemektedir.

Bu araştırmanın amacı, düşünen ve üreten insanın hız tutkusunun, dünyanın doğal düzeni içerisinde nasıl bir etkileşim içinde olduğunu, hızın sanata etkisini, geçmiş ve bugünkü sanat yaklaşımlarıyla incelemektir. 21. yy sanat anlayışının hız kavramıyla nasıl biçimlendiği hız kavramının önce hayata sonra sanata nasıl yansıdığı, çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada araştırma modeli olarak "tarama modeli" seçilmiştir. Tarihsel bir süreç içerisindeki değişimlerin ve bunların etkilerinin incelendiği bir çalışma yapılmasından dolayı, elde edilen sonuçların güvenilirliği açısından bu model uygun görülmüştür. Araştırmanın tarama modelinde hazırlanmasından dolayı, belirtilen konu üzerine yazılan makaleler, kitaplar ve özellikle bu konu üzerine yapılan araştırmalar incelenmiştir.

Araştırma konusu içerisinde bulunan dağınık veriler, araştırmanın amacı doğrultusunda belli bir sistem içinde bütünleştirilmiş, bir araya getirilen bu veriler yorumlanmaya

alışılmıştır. Bu veriler bütünleştirilip derlenirken, faydalanılan kaynakların ve özellikle internetten alınan makalelerin dayandığı kaynakaların güvenirliğine zen gösterilmiştir.

Sınırlılıklar

Araştırma yapılırken konu sadece görsel sanatlardaki gelişmelerle sınırlı tutulmuştur. Ayrıca görsel sanatlar içinde sadece resim, fotograf, film, video sanatı, bilgisayar sanatı ve gerektiğinde farklı sanat çalışmaları üzerinde durulacak, bunların dışında müzik, şiir, edebiyat gibi görsel yönden çok sze ve sese dayanan sanat dallarının incelenmesi, araştırma kapsamı dışında tutulacaktır.

Ancak, sanatın tüm dallarının birbirleriyle olan yakın ilişkisi, özellikle günümüz sanatının dalları arasındaki ayrımlarını yapmak neredeyse olanaksızlaşmıştır. 20 yy ve 21. yy' da ele alınan sanatın teknoloji bağlamındaki gelişimi, sanat dalları arasındaki ilişkileri güçlendirdiğinden etkileşim belki de en yoğun dönemini yaşamaktadır. Bu nedenle örnekler sadece araştırılan konu bağlamında seçilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın amacına yönelik verilmiş örnekler bu kapsamda değerlendirilmeli araştırmanın temel amacının sınırlandırılmış konular olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

BÖLÜM 1: SANAT VE HIZ KAVRAMI

Günümüzde yaşanan değişimlerin hızı, sanatçının yaşadığı dünyada uçsuz bucaksız bir alan oluşturmaktadır. Modern hayatın getirdiği yenilik ve bir sonrakini düşünme çabası insanı zorlamış, yaratıcılığı ön plana almıştır. Zaman içerisinde geride kalanların birikmişliği, bilginin yoğunlaşması, bilimsel araştırmaların genişlemesi toplumların değişmesini sağlamış ve insanın hız tutkusu her alanda değişimi getirmiştir.

“21. yüzyıl ekonomik, sosyal ve siyasal anlamda hızla değişen, dönüşen bir dünya düzeni ortaya koymaktadır. Bu yüzyılın değişim ve dönüşümleri kaçınılmaz olarak sanat alanına da yansımaktadır. Günümüzde yeni kavramlar, yepyeni estetik değerler belki de en önemlisi olarak aralarındaki sınırlar iyiden iyiye kalkmış, birbirlerinin kavramlarıyla konuşmaya başlamış olan disiplinler söz konusudur. Sanat, bu yüzyılda kendi kabuğu içine çekilmiş, sadece kendi değerleriyle konuşan bir disiplin değildir artık. Müzik, resim, fotoğraf, dans gibi sanat disiplinleri kendi aralarındaki sınırları neredeyse tümünden ortadan kaldırdığı gibi, fizikten kimyaya, matematikten psikiyatriye kadar hemen tüm bilim alanlarının kavramlarını kullanmakta ve kendi kavramlarını bu alanlara ödünç vermektedir” (www.sts.yildiz.edu.tr, 2006).

Bu bilgiler doğrultusunda düşünüldüğünde “sanat kavramını tek yönlü olarak açıklamaya çalışmak olası değildir”(Altunay, 2004:29). Sanat kavramının oluşumu yaşanan zaman, mekan, inanç ve savaşlar gibi birçok olayın etkisiyle şekillenmiştir. Bütün olarak ele alınması gereken sanat etkinliği, yaşanan çağa bağlı olarak değişir. Bilim ya da teknolojideki gelişim ise zaman içerisinde ilerler ve bazen bir öncekinin önünde, bazen de devamında kendini gösterir. Bilim bilinmeyenin peşinden koşar, teknoloji yeninin. Sanat ise farklı olanın peşinden koşar.

Sanat kavramından bahsedildiğinde sanatçı kişiliğinin, ortaya konan sanat eserlerine etkisinden bahsetmek kaçınılmazdır. Bu aşamada Gombrich’in sanat kavramını açıklayış biçimi oldukça dikkat çekicidir:

“Sanat adı verilen bir şey yoktur aslında, yalnızca sanatçılar vardır; yani bir zamanlar renkli topraklarla bir mağaranın duvarını becerebildiklerince bizon resmi çiziktiren, bugünse boya satın alıp reklam afişleri yapan ve yüzyıllardan beri daha birçok başka şeyler üreten insanlar. Tüm bu etkinlikleri sanat diye tanımlamakta hiçbir sakınca yok, yeter ki bu sözcüğün yer ve zamana göre birbirinden değişik anlamlara gelebileceği unutulmasın ve de neredeyse bir korkuluk veya tapınç aracı haline gelen ve büyük S ile başlayan Sanatın varolmadığının bilincine varılsın” (Gombrich, 1986: 4).

Bu tanımlamayla birlikte sanat kavramının, zamanın akışına karşı koyamadığı ve hızlı bir değişim süreciyle paralel giden bir gelişme gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Sanat yapıtı, yüzyıllar içinde sürekli bir yaşama kavuşur. Dünyanın sürekliliği sanatın

kalıcılığında daha iyi anlaşılır. "Ölümlü eller tarafından ortaya konmuş ölümsüz bir nesne kendi şarkısını söylemek, herkes tarafından dinlenmek ve görüp okunmak için elle tutulur hale gelmiş, varolmuş gibidir" (Lenoir, 2005:115). Bu bağlamda sanat, insanın geçmişini ve bugününü görünür hale getiren ve zamanın akışı içinde hayatla birlikte süregelen ve bize dünü ve bugünü farklı bir dille anlatan güçlü bir aracı olur. Sanatın sürekliliği zamanın getirdiklerinden etkilenir. Koşullar düşünüldüğünden dünyanın dünü ve bugünü sanatla görünür hale gelmiş, sanat, zamanın fotoğraflarını oluşturmuştur.

Sanat ve hız kavramı birlikte düşünüldüğünde geniş bir perspektif oluşturmaktadır. Hız kavramının içerik olarak plastik sanatlara yansması sanatın değişimini, geçmişini ve geleceğini etkilemiştir. "Mağara resimlerindeki hayvanların ve insanların genellikle bir hareket halinde resmedilmiş oldukları düşünüldüğünde"(Tansuğ, 1993:23), insanoğlunun aslında yüzyıllardır zaman ve mekan sınırlaması olmaksızın hız kavramının etkisi altında olduğu çok açıktır.

Hız kavramından bahsederken öncelikle hız kelimesinin etimolojisini incelemek yerinde olacaktır. Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü'nde İsmet Zeki Eyüboğlu, hızın tanımını şöyle yapmıştır:

"Hız,(yansıma ses, fırlatılan sivri bir nesneden çıkan ses)

Bu sözcüğün, ağız değişiklikleri nedeniyle kız biçiminde söylendiği de var. Türkçe'de h/k, k/h dönüşmesi eskidir, bunun en açık örneği de Kırgız/hırsız sözcüğüdür. Özellikle Anadolu Türkçesi'nde k sesinin h sesine dönüşümü yaygındır. Süreklidir.

Akşam/ahşam, yoksul/yohsul, bakmak/bahmak...

Burada sergilenen k/h dönüşmesi, bütün kız köküyle başlayan sözcüklerin hız'la özdeş olduğu anlamına gelmez" (Eyüboğlu,1995:325).

Bu bağlamda hızın çeşitli sözlük anlamlarına baktığımızda karşımıza birden çok tanım çıkmaktadır:

"1- Bir devingenin geçtiği yol uzunluğunun bu yolu geçmesi için gereken zamana oranı. 2- Bir gücün etki derecesi, şiddeti. 3- Bir eylemin gerçekleştirilmesi için harcanan zamanla belirlenen büyüklük. 4- Bir olayın meydana gelme sürati, bir şeyin gelişmesi, değişmesi, ortaya çıkması için geçen zaman. 5- Bir kimsenin, bir şeyin, bir taşıtın yer değiştirme sürati. 6- Eylemde çabukluk" (Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 1992: 5239).

Bu tanımların tümüne bakıldığında hızın aslında mutlak bir oluşumu içinde barındırdığı görülmektedir. Bu oluşum bir yandan zamanı öteleyen gücü, diğer yandan da sanatçının

üretkenliğini tetikler. Sanatçının bu üretkenliği dış dünyadaki gelişim ve değişimlerin hızından etkilenir ve bu etkiler yapıta görüş, düşünce ve duygu olarak yansır. Yaşayan, etkilenen, gören, hisseden sanatçı duygularını kendi içinde varolan alıcılarına kaydeder ve dışa vurur. Sanatçının dışa vurumu farklı yollarla ifadesini bulur. Zamanın hızla değişimi dışa vurum sürecinde her yolu deneyerek alanını genişletmiş, sanatçı kendini anlatırken amaca giden her yolu benimsemesine yol açmıştır.

1.1. Hızın Tarihsel Süreci

Varoluşundan itibaren insanoğlu gözle görülmeyen bir hızın etkisiyle sürekli bir değişim süreci içindedir. İnsanoğlunu durmaksızın büyüten ve dönüştüren bu süreç, her insanın içindeki hızdan beslenir. İnsan doğar; hızla büyür, hızla değişir, gelişir ve aynı hızla kendi zamanını tüketir. Her birey kendi hızını önce kendi içine sonra etrafına bütünleyerek dünyaya aktarır. Bu hızın getirdiği değişimin etkisiyle insan, özünde yaşadığı gelişimi bir anlamda zorunlu olarak tüm evrene yaymaktadır.

İlk çağlardan günümüze dek uzanan bu hız tutkusunun etkisiyle insan, hep görünmez bir sonraya ulaşmaya çalışmıştır.

Yüzyıllarca yıl öncesinde atalarımız, birbirleriyle haberleşmek ve yer değiştirmek için haftalar hatta bazen aylar geçirmek zorundaydılar. Ancak zaman ve mekanın ortadan kalktığı günümüzde, artık teknoloji bize dünyanın bir ucuyla anında iletişim kurma ve süratle yer değiştirme şansı tanımıştır.

Bu bağlamda Baykam (2001:443) “İnternet, mağara insanına ne kadar uzaksa biz de beşinci veya onuncu bin yıl insanının içinde yaşayacağı ortama o kadar uzağız” diyerek aslında zaman kavramının belli bir standardı olmadığını belirtmiştir. Öyleyse akrep ve yelkovanın takip edilmediği, zamanın öneminin farkına varılmadığı dönemlerden günümüze kadar ne değişti de zaman kavramının anlamı değişti?

Bu soruya Gökhan Tok’un “Hız Çağı” adlı makalesinde cevap bulmak mümkündür:

“.....Kimin daha hızlı olduğunu belirlemek için atalarımız Orta Asya'da at yarıştıyordu. Yarışanlar yalnızca onlar değildi elbette. Romalılar bunun için özel hipodromlar yapmıştı ve araba yarışları oldukça sevilen gösterilerdi. Doğada hızlı olmanın yaşamsal bir önemi var.Avcının bir av yakalayabilmesi için, ya da avın kaçıp kurtulabilmesi için güçlü olmanın yanında hızlı olması da gerekir.Bu anlamda insanların yarışları, av ve avcının süre giden çekişmesinin bir simgesi niteliğindedir. Barış zamanında yapılan yarışlar, aynı zamanda savaşa hazırlık niteliğindedir. Bir savaşta en hızlı olan kazanırdı her zaman. En hızlı vuran, ya da tehlikeden en hızlı uzaklaşan ordular, rakiplerine göre daha avantajlı konumda

olurdu. Teknolojinin ilerleyip gelişmesi, bu ilkeyi değiştirmede. Hatta teknolojiyi geliştiren, bir anlamda bu hız gereksinimiydi” (Tok, 2003).

Paul Virilio'nun “Hız ve Politika” adlı kitabında yer alan bölümde bu konu daha açık bir şekilde dile getirilmiştir.

“Savaşçılar birbirlerine mızrak attıkları zaman bu silahın ilk hızı, yörüngesine bakılarak görülebilecek ve etkisi kalkan yardımıyla önlenilecek kadardı; ama mızrağın yerini kurşun aldığında hız o kadar yüksekti ki vuruşu savuşturmak olanaksız hale geldi” (Virilio, 1998: 130).

Hızın sağladığı güç ve savaşta sağladığı üstünlük insanları her zaman daha yeniyi ve etkili olanı ortaya koymak için zorlamıştır. Günümüzdeki savaşlar düşünülüğünde teknolojinin gelişimi daha iyi algılanabilir. Hız, her zaman üstünlük getirir ve bu bağlamda insan savaş verdiği her şey için hızlı olma gereği hisseder.

1.2. Zaman Ve Hız Kavramı

Zaman kavramının anlaşılması güç oluşu aynı anda da tüm yaşantımızın zamanla anlaşılır hale gelmesi çözümlenmesi zor bir denklemdir. Augustinus'un zaman kavramı üzerine yorumları bu denklemi en iyi şekilde anlatır:

“...Nitekim zaman nedir? Kim bunu kolayca ve hemen tanımlayabilir? Kim onu sözcüklere dökecek denli, en azından düşünceyle kavrayacak? Ondan söz edince onu kesinlikle anlıyoruz, bir başkası ondan söz edince de gene anlıyoruz. Öyleyse zaman ne? Eğer hiç kimse benden bunu sormasa biliyorum; ama soran kişiye açıklamak istesem bilmiyorum” (Augustinus, 1996:47).

Hız kavramını ele alırken bu kavramın zaman kavramı ile birlikte yorumlanması gereklidir. Eğer değişim ve değişimin hızı zamanın içinde gerçekleşiyorsa hız kavramı zamanın içinde değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, Hançerlioğlu'nun tanımı, özellikle zaman kavramının anlaşılmasında ve sanat ve hız kavramını birlikte irdelerken konuyu anlama açısından en uygun tanım olacaktır belki de.

Hançerlioğlu (1989:471) zamanı “...en yalın haliyle sonsuzdan gelip sonsuza giderken tüm varolanların birbirlerinin yerini alarak zincirledikleri sonsuz süre...” olarak tanımlamıştır.

Dünyanın oluşumuyla zaman da varolmuş ve devam eden bir düzen ortaya çıkmıştır. Varoluş ne kadar gerçekse yok olmak da bir o kadar gerçektir. Zamanın ortaya çıkmasıyla evrende var olan doğal denge kendi içinde bir sisteme sahiptir. Zaman dünyanın varlığıyla canlılar için bir süreç oluşturmaktadır. Her canlı doğar, gelişir ve

ölür. Bu zaman içerisindeki gerçek, her canlı için geçerlidir. Her şeye sıfırdan başlayan bu büyük sistem akıl almaz bir gelişmeyi beraberinde var eder. Sürüp giden düzenin anlaşılması, algılanması zaman kavramıyla yaşanır hale gelir. Zamanın algılanması canlı için doğanın görüntüleriyle belirginleşir. Gecenin ve arkasından gündüzün olması, bir önceye dönmenin imkansızlığı, kontrol dışındaki akış varlığın düzen içerisinde süregeldiğini kanıtlar. Sürekli değişen doğa ve varlık, her zaman diyalog içinde bir bütün oluşturmaktadır. Başlangıcı olan evren, insanın kendi varlığı içerisindeki yetileriyle değişir ve şekillenir. Değiştiren ve ilerleyen insan doğayı, kendi ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda işlemektedir.

Zamanı en iyi şekilde yaşamak insan için en önemli duygudur belki de. Kendi doğal sürecini sahip olduğu, öğrendiği, geliştirdiği olgularla büyütür ve şekillendirir. Hayata gelen, kendi sistemi içinde büyüyerek gelişen insan, yaşayacağı yere ve çevreye uyum sürecinde karşılıklı etkileşimle genişler ve çoğalarak doğanın içinde var olur. İlk insan diyerek başlayan tarih, zamanın içinde ilerler ve sonsuza dek ilerler. Sonsuzluk kısıtlı bir yaşam süresi olan insan için sonranın belirsizliğidir. Geçmişin kalıntıları, bilgilerin zaman içerisinde sıralanarak geleceğe aktarılmasıyla anlam kazanır. Zaman insanlık için devam ederken tek olan birey için bir süre sonra tükenir. Bu akışın içinde zamanın tükeneceğinin bilincinde olan insan, içinde bulunduğu zamanı durdurmak için çabalar. Geniş evrenin içinde daha çok şey yapmak için zamana hız verir. Bu bağlamda düşünüldüğünde karmaşık bir denklem karşımıza çıkmaktadır. Zamanı durdurmaya çalışan insan, hızlanmak zorundadır. Ama aynı zamanda da hız zamanın tükenmesini beraberinde getirir. Hızlanan zaman, düşünen varlığı bitmek tükenmek bilmeyen arayışlara sürükler. Zamanının ne zaman dolacağını bilmeyen insan hızlanarak bulunduğu koşulların en iyisini yaşamaya çalışır. Geçmişe dönmenin imkansızlığıyla yüzleşen insan, geleceğin bilinmezliğini keşfetmek ister. Bilinmeyen cazibesi, yeni olanın eskiyi geçmişte bırakması insan için bir sonraya duyulan özlemi artırır. Düşünen, üreten ve değiştiren insan için yenilenmek doğaldır. Bu ilerlemenin koşuludur. Her yapılanın üzerine yenilerini eklemek, ilk olanı geliştirir ve güncelleştirir. Hız bu süregelen düzende akışı etkinleştiren temel olgudur. Hız olgusu ilerlemenin koşuludur. Hızın tanımı eğer “birim zamanda alınan yol” ise, insan kendi birim zamanında mümkün olduğu kadar çok yol alarak ilerlemek ister.

1.3. Hız Felsefesi Ve Virilio

Paul Virilio, günümüzde de yazmakta olan Fransız kültürel kuramcılarının en önemlilerinden biridir. Hız kavramı üzerine yazdığı kitaplar anlattığı kavram kadar sürekli ve süratlidir. Dünyanın hızın etkisiyle nasıl bir bozulma yaşadığını teknolojinin getirdiği olumsuz etkileri gözler önüne sermektedir. Hızın, İkinci Dünya Savaşı'nda hayatını nasıl etkilediğini ve dünyaya bakışını nasıl değiştirdiğini ortaya koyduğu fikirlerle çarpıcı bir biçimde dile getirmiştir. Yaşadığı savaşın etkileriyle başladığı “hız”ı anlatan serüveni 21.yy’ da daha da anlam kazanmaktadır belki de. Ortaya koyduğu fikirler ve gözlemleri sonucu aktardığı gelişmeler “hız” kavramının ne denli etkili olduğunu anlatır. Savaşta, iki dakika içinde yaşadığı kentin yerle bir olduğunu gören Virilio, bu kavram etrafında olanları ve evreni nasıl etkilediğini süreçte yaşananları, etkilerini her anlamda dile getirir.

“Dromoloji” (hız “bilimi”) gibi kavramların yaratıcısı olduğu için giderek daha fazla saygı toplayan Virilio, ivmenin mantığının, modern dünyanın örgütlenmesi ve değişimin kalbinde yattığını ifade etmesiyle de ün kazanmıştır. Örneğin, Hız ve Politika’da Virilio modern kentin büyümesi ve insan toplumunun gelişimi üzerinde inandırıcı bir “savaş modeli” sunar. Virilio’ya göre derebeylik döneminde surlarla güçlendirilmiş kent, sabit ve genellikle saldırılamaz bir “savaş makinesi” idi; kentin bu görevine eşlik eden ikinci bir unsur da, kentli yığınlarında hareketlerinin hız ve dolaşımını ayarlama çabasıydı. Virilio’nun ana sorusu da buradadır; “Güçlendirilmiş kent bütün bunlara rağmen, niçin ortadan yok oldu?” üzerinde pek uzlaşmamış olmakla birlikte Virilio’nun bu soruya yanıtı giderek daha taşınabilir ve hızlandırılmış silahların geliştirilmesiyle ilgilidir. Bu yeni icatlar güçlendirilmiş kenti “korumasız bırakmış” ve kuşatma temelindeki savaşı bir hareket savaşına dönüştürmüştür. Buna ek olarak bu icatlar otoritelerin kentli vatandaşların akışını yönetme çabalarını baltalamış ve Virilio’nun yığınların “ikamet etme amaçlı dolaşımı” olarak adlandırdığı kavramın doğuşunu müjdelemiştir” (Kaplan, 2000).

Virilio’ya göre tüm çabalar, ülkelerin üstün olma ve gücü sahiplenme isteklerinden ileri gelir.Savaş stratejileri, yeni teknolojik sistemlerin gelişmesini etkin kılmıştır. Kitlelerin başarıya ulaşması ve dünyada söz sahibi olma dürtüsü, arayışlara ve yeni çözümlere neden olmuştur. Virilio, Hız ve Politika kitabı’nda bu düşüncesini şöyle ifade etmiştir:

“... yaşadığımız toplumun bütün yapıları hareket yeteneğinin, hücumun, çarpışma ve caydırmanın, hızla ilerleme ve sızmanın egemenliği altındadır. Ortaçağ kalesi, topraklar, zırhlı savaş araçları, proletaryanın hem kent içinde hem asker olarak hareketlendirilmesi, banliyöler, gecekondu, yollar ve trafik, derken atom bombası, sonra füzeler, nükleer başlıklar... Hep hızlı, daha hızlı, en hızlı... Kendi kendisini yok etmeye doğru hızlanan bir hız...” (Virilio:1998: 146).

Bütün bu arayışların en büyük nedeni savaşın gücünü artırmak ve hareketi olabildiğince etkin kılmak. Yeryüzünde sürekli hareket halindeki insan, diğerlerinden daha hızlı olmak zorundadır. Melike Demirbağ Kaplan'ın makalesinde Virilio'nun ortaya koyduğu düşünceleri şöyle özetlenmiştir:

Paul Virilio, 1980'lerden sonra "hız" ve "tekno" kavramları üzerinde durmuştur. Bu kavramların hızla değişen kent kültüründeki etkilerini incelemiştir. Virilio "Savaş ve Sinema" adlı eserinde, zamanın başlangıcından beri ortaya çıkan değişik gerçeklik kavramlarının tartışıldığını ifade eder. Virilio'ya göre sinematik temsil bir "imgeler savaşına", ya da "bilgi savaşına" neden olmaktadır. Bilgi savaşında üretilen imgeler, geleneksel bir savaşta üretilen imgelerden çok farklıdır. Bir başka deyişle savaş imgeleriyle gerçek savaş imgeleri arasındaki fark gerçek olmaktan çıkan türde bir savaştır. Virilio'ya göre savaşlar artık karşı karşıya gelmekle ilgili değil, hareketle elektromanyetik dalgaların hareketleriyle ilgilidir.

"Kutupsal Uyuşukluk" adlı eserinde de Virilio, saf algıyı, hızı ve insanın durumunu incelemiştir. Örneğin "Dolaylı Işık" ta yazar, Paris metrosunda yeni uygulanmaya başlanan video kamera sistemiyle aynalar gibi gözle görülerek algılanabilen objeleri incelemiştir. Teknolojinin yarattığı uyuşukluk ile insanların biyolojik hareketleri arasındaki uyumsuzlukları konu almıştır. Saf algılama çağında önemli olan şey hız kazanma ya da hız kaybetme değil, kutupsal uyuşukluğun yaratılmasıdır. Buna göre Virilio modern teknoloji çağının ya da onun sözcükleriyle "zincirlerinden kurtulma çağının" başlarında uyuşukluğun henüz var olmadığını ileri sürmektedir. Bu nedenle endüstriyel çağda kutupsal uyuşukluk fikri, hız kavramının değişkenliğinin tamamen dışındadır. Yine de, Virilio'nun 1980'lerden itibaren söylediği gibi ışığın mutlak hızının modern teknoloji çağında, gerçek zamanın ve gerçek mekanın yerini almış durumdadır. Bu koşullar altında, "burası" ve "orası" arasındaki coğrafi fark aynı tarihin zamanın duvarına çarpması gibi ışık hızı tarafından yok edilmiştir.

Bu sebeple 21. yüzyılın başlarında, Virilio "üçüncü devrim" olarak adlandırdığı nakil devrimi ile ilgilenmiştir. Nakil devrimi kısaca insan bedeniyle teknoloji arasındaki farkın neredeyse tamamen ortadan kalkması olarak açıklanabilir. Üçüncü devrim teknolojik gelişmeyle ve küçültülmüş teknolojik objelerin vücut parçaları yerine kullanılmasıyla çok yakından ilgilidir (Kaplan, 2000).

Dünyayı etkileyen ve yönlendiren hız kavramı, her yönüyle sarıp sarmalayan, bilinmeze sürükleyen insanı aşan etkisiyle karşı konulamaz bir hal alır.Ulaşımın başlayan sınırların ortadan kalkması enformasyonun gücüyle dünyayı Virilio'nun deyişiyle 'kasaba' haline getirmiştir.

“Virilio'ya göre enformasyonun etkileme gücü artık yeni bir “teknolojik – bilim”le, bir “aşırılık bilimiyle” birleşmiş ve bu biçimiyle de enformasyon söylemi artık “önceden olduğu gibi, tarihin ilerlemesinin bir öznesi değil hakikatin hızlanmasının yarattığı baş dönmesinin bir öznesi” haline gelmiştir. Yapılandırılmış içinde dilsel bir eylemi gerektiren medya söylemi aynı dili konuşan ya da ideal bir alıcıya işaret eden, iletişim yeteneğine sahip bir özne ürettiğine göre, söylemin içerdiği ideolojik unsurun varlığı muhakkaktır. Virilio'nun temel tezi, hızlandırılmış hakikatin içinden tanımlanan olayların bu söyleme taraf olmayanlar aleyhine yarattığı “dehşet dengesi” ile ilişkilidir. Artık bilimsel ve mutlak bir doğru arayışı yoktur. Hakikat, yanlısına dolu perspektifler üreten sanal bir dünyanın aşırılığı içinde yitip gitmiştir. “Dünyayı temsil etme araçları” da, bu anlamda, “ bilimsel yok oluş estetiğine yardımcı olmaktadır”. Burada Virilio'nun kullandığı estetik terimi bit tür cazibeyi, çekiciliği ifade etmektedir. Yokluğun çekiciliği, her şeyden önce çabasızlığın, aymazlıkların çekiciliğidir. Yine Virilio'ya göre bu durum, medya; özellikle de elektronik medya gibi akışkan ve kolektif nitelikli iletişim biçimlerinin durumunda daha nettir. Çünkü varsayılan bu ideal alıcı, bir çok öznel nitelik ve farklılık barınmasına rağmen ve dahası, bu özelliklere sahip milyonlarca birey var olduğu halde küresel düzeyde homojen nitelikli bir tek alıcı olarak düşünülmektedir” (Köse, 2003).

Bu bağlamda yorumlanan Virilio fikirleri, “Hızlandırılmış Hakikat” makalesinde günümüz gerçeğini ele almıştır. Sanal alemin etkisi, evreni daraltan gelişim, küreselleşme kavramıyla ortaya çıkan deformasyon hızının etkisiyle dünyanın her tarafını sarmıştır.

Virilio'ya göre, yeni küresel dünyanın “tele-gözetim” stratejisi aynı zamanda hızlandırılmış hakikatin ve farklı mekanların sonunu getirmiştir. Burada söz konusu olan, “telekomünikasyon araçlarının içine sıkışıp kalmış küçük bir gezegenin mekanının sonunun başlamış olmasıdır”. Mekanın sonunu getiren telekomünikasyon mucizesi telekıtaların ortaya çıkışını müjdelemiştir. Bir başka deyişle, kıtalar arasında yayılan görüntülerle her şeyi söylemek ve göstermek anlamında bilgi sorununa yeni bir boyut kazandırılmıştır. Bu gelişmeye ek olarak, telekomünikasyon ve özellikle de TV aygıtının sürekli olarak duygusal boyuta dair abartılı anlatımları, bu karmaşıklığı iyice yaygınlaştırmıştır. Bu yaygınlaşma Virilio'nun sözünü ettiği, “hakikatin yok oluş sürecini” daha da derinleştirerek karşımıza çıkarmaktadır. Ayrıca artık karşılıklı etkileşimden duyulan hoşnutluk, sürekli olarak geri besleme yardımıyla sağlanacak bir

dönüşüm yerine, küresel interaktifliğe bağlı bir kaza tehdidini beraberinde getirmektedir. Bu, Virilio'nun deyiimiyle “değişimin dünyasallaştırılması”dır. Yani mevcut gerçekliklerin yansımasıyla şekillenen “sonlu bir dünyanın içidir. Bu bağlamda Virilio'nun “anlık zaman sıkışmasıyla” sanal gerçekliğe odaklanmış yeni bir algılama tarzı kendini göstermektedir (Köse, 2003).

Bunun devamında Köse'nin yorumları, Virilio'nun ortaya koyduğu gerçeğin, aslında zamanın içindeki değişimin hızını gösterir niteliktedir. Zamanın doğasında varolan gelecek duygusu ve kontrol edememe gerçeği, insanın hayatının kendisidir aslında. Bu bağlamda sonuç olarak:

“Yeni küresel enformasyon teknolojisinde öne çıkarılan şey, artık mekan değil, zamandır. Daha doğrusu, "hızlandırılmış zaman"dır. Hızlandırılmış zamanın doğrudan çıktısıysa "hızlandırılmış gerçeklik" olgusunda karşılığını bulmaktadır. Buna bağlı olarak, dünyasal zamanı ve mekanı kavrayışın temelinde, etkin bir varoluştan ziyade, bir tele-varoluş eğilimi yatmaktadır. Tele-varoluş perspektifinden bakıldığında, modern dönemlere özgü geçmiş, şimdi ve gelecek şeklinde belirlenmiş olan üçlü süre sınıflaması, dünyasal hakikati tanımlamaya yetmemektedir. Çünkü modern sonrası bu yeni dönemde, hem yoğunlaştırılmış, hem de hızlandırılmış bir gerçeklik sunumunun etkisi, hız duygusuyla birlikte, dünyasal zaman ve mekânın doğallığını parçalamış, gerçekliği salt bir zaman dışılık ve mekân dışılık düzlemine indirgemıştır” (Köse, 2003).

Bu bağlamda, görüntü hızın kendisiyle, görüntünün yoğunluğu ise, onun her an her yerde oluşu ile ilgilidir. Böyle bir görüntü yüzeysel gerçeklikleri tüm çarpıklıkları içinde açığa vurur. Bu anlamda görüntünün, geniş ve hızlı yayılımı yüzünden kendi duygusal ve düşünsel verimliliğini yitirdiği ve tamamen yapay ve şekillendirilmiş bir evrendeki bir dizi görsel olaya işaret ettiği görülmektedir. Virilio'nun asıl kaygısı da burada başlamaktadır. Yani gerçekliğin yalnızca görüntüler aracılığıyla edindiğimiz izlenimlerle mesajları algılama zorunda kalışımızın, ayak uydurmak zorunda kaldığımız hızlılığın ve bunun doğal bir sonucu olarak, belli bir kısıtlı zaman diliminin ortaya çıkması. Buna ek olarak ayrıca, Virilio'nun dikkati çektiği bir başka tehlike, içinde bulunduğumuz modern çağın, belki de günlük hayatımızın zaman ve mekân sınırlarını ortadan kaldırmış olmasıdır. İşte bilginin sınırsız gelişiminin dramatik olan yanı, belki de budur. Bireysel hareketler, eninde sonunda evrensel bir mantıksızlıkla sonuçlanıyorsa, eğer küreselleşme, tarihin hızlanmasının devamı değil de sonlanması ya da bilginin teknik gelişimiyle patlatılan bir “enformasyon bombası” haline geliyorsa, modern dünyanın bize sağladığı imkanlar aslında bizim alanımızı daraltıyorsa,

sorulması gereken soru şudur: “Gerçekten de hareket olmasaydı, kaza olur muydu?” (Köse, 2003).

Virilio'nun yazılarında dile getirdiği görüşleri belki de hız kavramının öncelik sağlarken diğer yandan da dünya nasıl bir sona doğru ittiğinin anlaşılmasını amaçlar niteliktedir. Virilio, ortaya koyduğu fikirlerinde özellikle hız kavramının, olumsuz etkilerini çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermeyi amaçlar. Gelişim ve değişim her anlamda olumlu sonuçları beraberinde getirmemekle birlikte ortaya çıkan yenilikler amacının dışına çıktığında çok daha kötü sonuçları getirebilir. Virilio, fikirlerini gelişmeleri izleyerek daha da gerçekçi bir yaklaşımla ortaya koyar. Günümüzde her alanda kullandığımız internet için söyledikleri yorumları doğrular niteliktedir.

“Şunu unutmayalım ki internetin sibernetik sistemi bundan yirmi yıl kadar önce havadaki bir atom patlamasının elektromanyetik etkileriyle baş etmek ve böylece stratejik iletişim araçlarının genel bir kazaya uğramasını engellemek amacıyla oluşturulmuştu” (Virilio,2003:136).

Bu satırlarla Virilio, internetin amacını açıklamış, bu bağlamda düşünüldüğünde günümüz kullanımının farklılığı ve etkisinin ne denli büyük olduğunu gözler önüne sermiştir. Virilio'nun dile getirdiği gibi “savaşlar, her zaman yeni imha tiplerinin icadı, istem dahilinde yaratılan bir dizi kazanın gerçekleştirilmesi oldu” (Virilio,2003:136). Elektronik ortamın getirdiği iletişim, sanal ortamla birlikte bilginin paylaşımı gizliye ulaşma kolaylığı, mekanın ortadan kalkmasına ve daralan bir dünyanın oluşmasına neden olmuştur. Hareket eden varlık makinelerle birlikte kendi hızını katlamış ve kaza riski günden güne artmıştır. Zamanı durdurmaya çalışan insan, hızını ne olursa olsun durdurmayacağına göre kaza riski gün geçtikçe artacaktır.

BÖLÜM 2: HIZIN TARİHSEL SÜREÇ BOYUTUNDA SANAT YAPITLARINA YANSIMASI

İnsanlık tarihinde hayatı etkileyen önemli dönüm noktaları, dünyanın düzenine yön vermiş ve insanların hayatını kolaylaştırmıştır. Tekerleğin bulunmasıyla başlayan serüven, bir bakıma tekerleğin dönüşünü andıran bir süreklilikle insan hayatını değişime zorlamıştır. Tekerlek, belki de bütün çağların en önemli mekanik icadıdır. Bu icat, insanoğlunun yüzyıllar boyu sürekli bir değişimin etkisiyle hep daha yeniye ulaşmasını sağlamıştır. Tekerleğin icadıyla mobilitesi artan insanoğlu, “mantıksal bir gelişim süreci içerisinde farklı teknolojik ve modern aşamalar kaydederek, bugünkü mekanik-elektronik çağa ulaşabilmiştir” (Kale, 1995).

İnsanoğlunun günümüze dek uzanan bu modernleşme yolculuğunda Endüstri Devrimi, insanlık tarihinde dönüştürücü bir basamak olarak kendisini göstermiştir.

“Sanayi Devrimi ya da Endüstri Devrimi Avrupa’da 18. ve 19. yüzyıllarda yeni buluşların üretime uygulanması ve buhar gücüyle çalışan makinelerin makineleşmiş endüstriyi doğurması, bu gelişmelerin de Avrupa’daki sermaye birikimini artırmasına denir” (www.wikipedia.org, 2006).

Endüstri Devrimi, tüm alanlarındaki gelişmelere ivme kazandırmıştır. Makinelerle hızlanan insan için yaşam artık hiçbir zaman öncesi kadar yavaş olmayacaktır. Sanayi Devriminin başlamasıyla şekillenen bu yenilikçi ortamda, birçok alanda olduğu gibi görsel sanatlarda da ortaya çıkan gelişim sürecini Altunay şöyle özetlemiştir:

“18. yüzyılda İngiltere’de başlayan bu hareket, daha sonra hemen hemen bütün Avrupa’ya yayılmıştır. Endüstri devriminin dünya tarihindeki önemi, insan gücünün, yani kas gücünün yerini makinelerin almasıdır. Endüstri devriminin bir başka özelliği ise, insanoğlunun kas gücünün yerini alan makinelerle, bireyin ilişkisidir. Birey, endüstri devriminden sonra iş yaşamında artık farklı bir işlev kazanmıştır. Çünkü endüstri devrimine kadar olan yaşamında birey, doğaya karşı bir savaş vermiş, bu savaşında ise kas gücünü kullanmıştır. Endüstri Çağı deyimi; insanlık tarihinde varılan yeni bir aşamayı tanımlıyor. A. Gehlen’e göre, doğuracağı sonuçların önemi bakımından, insanlık tarihinde sadece iki aşamadan söz edilebilir. İnsanoğlunu toprağı işlemeyi öğreniyor, ikincisinde ise topraktan kopup teknik dünyayı yaratıyor. Her iki aşamada da tam bir devrimle karşılaşılıyor. Avcılık ve toplayıcılıktan-tüketicilikten-üreticiliğe geçiş, uzun bir zaman süresi içinde ve türlü güçlüklerle oluşmuştu. Fakat insan toprağı bir kez kök saldıktan sonra, bu temelin değişmezliğine inanıyor. 18. yy sonlarında bu inanç sarsılmaya başlıyor. Buhar ve elektrik gücünün kullanılmasıyla başlayan teknik çağ, atom fiziği ve uzay denemeleri ile baş döndürücü bir hızla geliyor.

Artık insan topraktan kopuyor. Her iki dönemde de sanat faaliyetlerinde ortaya çıkan değişiklikler, gelenek zincirinden kopmalar ve gerçeklik kavrayışları, bir devrim niteliğindedir. Sanatın bu ikinci devrimsel aşamasında, mekanik üretimin el emeğinin yerini alması sanat için yeni bir kavrayış ve biçimleniş doğurmuştur” (Altunay, 2004:3).

Endüstri Devrimi ile iyiden iyiye hissedilen hız, o dönem insanı için kontrol edilemez bir sürecin başlamasına neden olmuştur. Makineleşmeyle hızı birden artan insanlık için farklı bir dünya görüşü oluşmuştur.

“Sanayi Devrimi’nin insanlara sağladığı yeni iş olanakları, çalışma şartlarının değişmesi, makineleşmenin getirdiği yeni kolaylıklarla ortaya çıkan yeni sosyal dönüşümler, insanlara boş vakit olanakları sunarken, boş zamanlarını değerlendirecek kültürel ve sosyal ortam ihtiyaçlarının ortaya çıkmasına neden oluyordu. Bu dönemde açılan halk kütüphaneleri, müzeler ve kamusal eğlence alanları da yaygınlık kazanmaya başlamıştır. A.B.D.’de Thomas Alva Edison ve Fransa’da Pierre ve Auguste Lumiere kardeşler tarafından 1890’larda (birbirlerinden habersiz olarak) icat edilen ‘sinema’ sevilen bir kamu eğlencesine dönüşürken, ‘radyo’ yaygın bir popülerite kazanmaktaydı. Yeni magazin dergilerinin, bir süre sonra sözcüklerle imgeleri bir arada sunulduğu yeni haber iletişim anlayışları sonucu gelişen foto haberciliğin yaygınlık kazanması, buharlı trenden sonra gelişen elektrikli tramvay, otomobil, otobüs, ve gelişen hava taşımacılığı insanlığın iletişim ve ulaşım olanaklarını hızlandırırken, uluslar ve kültürler arasındaki mesafelerin de azalmasını sağlayarak, dünyanın yeni bir yapılanma içine girmesine yol açıyordu” (Şahiner, 2002:9).

Yeni yapılanmayla birlikte insanların ihtiyaçları değişmiş ve çoğalmıştır. Her yenilik hızı arttırmış, hızlanan insanın istekleri yaşantılarına göre bireyselleşmiştir. Endüstri Devrimi’nde yaşanan ortam, hızla birlikte zaman anlayışını da değiştirmiştir. Gelişen dünyada artık insan harcadığı gücü makinelere yüklemiş, rahat bir yaşam tarzı benimsemiştir.

“19.yy’da Sanayi Devrimi ve yeni icatlar, değişen toplum yapıları, sanatta da yeni anlayış biçimleri ve alanlar meydana getirmiştir. 20.yy’ın başında hayata girmeye başlayan endüstriyel ve teknik yenilikler; evlerde musluk, kalorifer, asansör, telefon, elektrikli tramvay, otobüs, yer altı trenleri, elektrikle aydınlanma, gramofon, ucuz gazete ve fotoğraflardan elde edilmiş yarım tonlu resimlerle süslü dergiler; 1903’ten sonra hızla gelişen uçak sanayi, ...Bütün bunlar, Batı dünyasındaki insanların çoğunluğunun maddi hayatında kuşkusuz rahatlamaya sağlayan etmenlerdi. Parıldayan ve düzenli bir şekilde hareket eden geometrik parçalarıyla makineler de çok geçmeden bu başarıların bir simgesi olmakta gecikmeyecekti. Ancak yarattığı etkiyle görsellik kazanan bir başka simge de elektrik gücüydü. İnsanoğlu-artık aşmak istediği geleneklerin zincirlerinden bir kurtulabilse-donanmış olduğu bütün bu yeni güçlerle herkes için daha iyi bir dünya yaratmaktan geri durmayacaktı. Elbette, herkes bu inancı paylaşmıyordu. Goethe, daha yüzyıl önce, bilimsel ilerlemenin normal insanın kapasitesini aşacağını görebiliyordu. İnsanlığın yaşama biçimini değiştirmesine ne gerek vardı? Güzel

sanatlar, bu soruya yanıt verebilecek her iki karşıt görüşe de katkıda bulunuyordu.Yeniliğin sevincini paylaşanlar, geliştirebilecekleri yeni biçimler, yeni anlatım yolları, yeni bir duyarlık bulabilirdi” (Lynton,2004: 86).

19. yy sonunda yaşanan bu değişimlerin tüm alanlarda olduğu gibi sanat alanına da yansması kaçınılmazdı. Bütün bu değişimlerden sanat ve sanatçı da nasibini alacaktı. Sinemanın ardı sıra gelen fotoğrafla birlikte, yeni biçim arayışları, arkasından radyo ve televizyonun mekanik ve teknolojik donanımlarıyla getirdiği anlayış, yeni sunum biçimlerinin sanatçılar tarafından benimsenmesini sağladı. Yeni sanat anlayışı ve yeni yönelimler, 21. yy’ı da kapsayan hızlı dönüşümün kilometre taşını oluşturmuştur. Teknolojinin sanata yadsınamaz etkisi, değişen dünyanın yeni yaşam biçimiyle birlikte estetik anlayışta da farklı bir boyut getirmiştir.

2.1. Sanayi Devriminden Sonra Gelişen Sanat Anlayışı

Sanatın geleneksel kurallarından ayrılması ve makineleşmeyle değişen hayatın sanat yapıtlarına yansması paralel bir gelişim sergiler. “Makine çağı; iletişime ve bilişime geçişte önemli bir dönem olurken, pek çok sanatçıya esin kaynağı oluşturabiliyordu. 20.yy’ ın başında ortaya çıkan Kübizm resim sanatına kağıt, mürekkep, tuval ve boya gibi yeni teknik ve malzemeleri sokmuştur.Endüstrileşmenin sonucu ortaya çıkan ‘atık malzemeler’ Kübistler özellikle Picasso’nun çocuksu bir oyunsallıkla ele aldığı sıradan objeleri, sanatsal bir niteliğe dönüştürme isteği, 20.yy sanatçının obje temelli sunumları için geniş ufuklar açmıştır” (Şahiner,2002). Resimde değişen malzeme anlayışıyla yapının içeriği, güncel hayatı anlatan ve kullanan bir şekil almıştır. Sanatçı, artık doğayı betimleyen değil, bilginin şekillendirdiği kendi düşüncelerini yansıtan bir aracı haline getirmiştir.

“Sanatta Hız Kavramı” çalışmasında Koçak bu değişimi şöyle yorumluyor:

“1910’larda Endüstri Çağı bilincinin uyanmaya başladığı sırada sanat dilinin Kübizmle çözülmeye başladığı görülür ve Fütüristlerdeki gibi teknik dünyaya ve onun dinamizmine karşı aşırı bir hayranlık görülmez.Kübizm yapısal bir sanattır.Konu değil, biçim kübistleri ilgilendiriyordu” (Koçak,1995:16).

Endüstri Devrimi, hızlanan dünyada sanatçının arayışlarının doruğa ulaştığı bir dönemdir. Kübistler her ne kadar yaşanan olaylar ya da teknolojideki gelişmelerle doğrudan ilgilenmeseler de eserlerinde teknolojinin sağladığı kolaylıkları kullanmışlardır. Her an kolayca bulunabilen malzemeler, gazete parçaları, duvar kağıdı

parçası, sıradan bir bisiklet, oyuncaklar her şey malzeme olarak kullanılıp yapıta yansıtılmaktaydı.

“20.yy’ın başlarında sanatın teknolojik dünyaya bağımlı olduğu görüşünü benimseyenler için iki seçenek vardı.Bu seçeneklerin birbirinin karşıtı olduğu çok geçmeden anlaşıldı.Birinci yol, en yalın deyişle, bu dünyanın güzelliğini sanatta yalnız onu betimleyerek değıl, teknolojinin benzeşimleri yerine geçecek biçimleri, renkleri ve ritimleri bularak yansıtmayı amaçlıyordu.Öbür yol ise, teknolojinin hizmetinde olan süreçlere benzeyen süreçleri benimsemeye dayanıyordu.Birinci yolu seçenler makineyi (yarış arabasını değıl,motorunu) yeni güzellik ülküsü olarak görüyorlardı; ikinci yolu seçenler ise, yöntem ve ilke olarak yapıma önem veriyorlardı.Bu iki yol da birdenbire ortaya çıkmış değıldi.Bazı kimseler, makinelere ve mekanik yapılara hayranlıklarını belirtmişler, bunları mimarların ve uygulayıcı sanatçıların gösterişli ve aşırı süslü yapıtlarına üstün saymışlardı.Makine ve makine üretimi, düzen ve verimlilik için çalışan bir insan toplumuna örnek olabiliirdi.Teknolojinin harikaları da sayısız insanın işbirliğiyle sağlanan bilgi birikiminin ürünleriydi.Bilim ve teknoloji tarihi, eski yöntemlerin ve düşüncelerin bırakılması gerektirdiğini gösteriyordu. Artık model olarak makine benimseniyor, yenilikçiler de daire, kare ve üçgen gibi biçimlerin mekanik yollarla çizilebileceğini belirtiyorlardı.Yapı kavramı ise en gelişmiş yöntem olarak tarihin desteğine sahipti.Cezanne’ nin diğer resamlara ‘doğayı silindir, koni ve küre biçimlerinde ele almaları’ konusunda verdiğı öğüdünden anlaşılabilceğı gibi;resimde bir ‘inşacılık’ geleneğinden söz edilebilirdi. Braque ve Picasso ‘inşacılık’ yöntemini atölyelerine sokmuşlardı” (Lynton,2004:96).

“Cezanne’ nin doğa ve nesnelerin özünde varolduğunu ileri sürdüğü geometrik yapı ve resimdeki öğelerin işleyiş biçimi, Fernand Léger’nin 1914 yılında yaptığı soyut figürlerdeki mekanik özellikleri yansıtmıştır.” Cezanne yansıttığı nesnelerin fizik görünüşlerin ve biçimlerin arasında bir tutarlılık sağlama gereğı isteğinden kaynaklanır, şeklinde açıklayan Şahiner, Léger ve Cezanne yapıtlarındaki yakınlığı ve biçim anlayışının benzerliğini anlatmıştır (Lynton, 2004:98, Şahiner, 2002:22). Resimlerinde geometrik biçimleri belirgin olarak görebildiğimiz Léger 1.Dünya Savaşı sırasında yaşadıkları sanatına farklı bir bakış açısı getirmiştir.

“1.Dünya Savaşı Léger’nin üslubunu ve sanat görüşünü değıştirmiştir.Cepheye giden Léger gazdan zehirlenerek 1917’de biçim ve toplum konusunda değışik bir anlayışla sanatına döndü.Kendisi toplar, bombalar, uçaklar ve kamyonlarla dolu bir dünyada aynı amaç ve üniforma içinde bir araya gelmiş insanlar arasında ve öbür askerlerle yakın bağlar kurarak yaşamıştı.Hastanede kaldığı ve cephede geçirdiğı süre içindeki yaşantısını, Kağıt Oyuncuları (1917)adlı 1911’den sonra yaptığı en büyük tablosunda ortaya koydu(Resim 1). Askerler, onların miğferleri ve kolları, bacakları, pipolarından tüten duman, üzerinde kağıt oynadıkları battaniye bütün bunlar makine ürünü biçimlerin diliyle bize seslenir.Biçimlerin tekrarında uçak motorunun ve makineli tüfeğin kesik kesik atışlarını duyar gibi oluyoruz” (Lynton,2004:98).

Resim 1. Fernand Léger , *Kağıt Oyuncuları*, 1917.

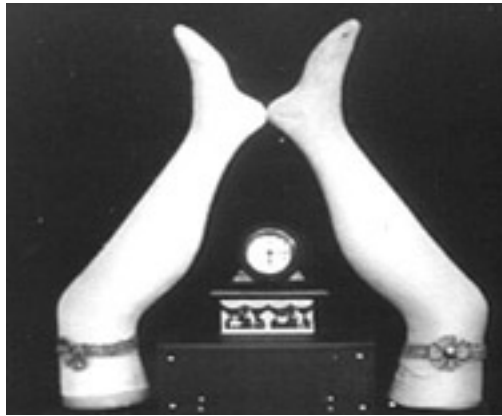

Kaynak: www.art-ww1.com (2007).

“Modern savaşın acımasızlığına, teknolojinin de büyük katkısı olmuştur.Léger, teknolojinin getirdiği yeni toplumsal yapı mekanikleşmeyi yererken bir taraftan da gelişmenin olumlu yönde kullanıldığında geleceğin inşa edileceğini işaret ediyordu” (Şahiner,2002:22).

“Léger, sanatın odağı olarak, modern şehir hayatını seçen ilk büyük ressamdır.”Üstelik kendisi kenti, kalabalığı ve sanayileşmiş görünümüyle bir canavar gibi yansıtan 19.yy. yaklaşımına karşı, olumlu yanlarıyla ele alıyordu.Léger’in bu yaklaşımında, kentleşmeyi insanoğlunun en büyük başarısı sayan 18.yy. ve 19.yy. nin görünüşünün yankıları vardı.Léger’in resimlerinde mekanik görüntüler, düz geometrik biçim düzenlemeleri görülür.Hızı hissettiren ‘‘Mekanik Bale’’ adlı eseri bir filmidir(Resim 2).’’ Bu filmde hasır şapka, sayılar, şarap şişeleri, bir sarkaç, gülümseyen dudaklar, daire ve üçgen, dişli çarklar, gözler, pasta tabakları, manken bacaklarıyla insan bacakları kısa bir süre için; ama tekrar tekrar görünürler’’ (Lyton,2004:99).

Resim 2. Fernand Léger , *Mekanik Bale*, 1924.

Kaynak: www.jahsonic.com (2007).

“Léger, bu kez sinema estetiğini ve ardışıklık düşüncesini ele almıştır. Andy Warhol’un 1960’larda geliştireceği “Marilyn” serisi ve sinema dili üzerindeki katkılarını burada anmak gerekir” (Şahiner,2002:23). Bu bağlamda gelişmeler sanatçı tarafından her yönüyle irdelenmiş malzeme çeşitliliğiyle sanat yeni bir boyut kazanmıştır. Geçmişin izleri, geleceğin ilk adımları sanat yapıtlarında gözler önüne serilmektedir.

“20. yy’ ın ilk çeyreğinde, teknolojinin sanatın konusu olarak ele alındığı üç sanatsal eğilim Fütürizm, Konstruktivizm (İnşacılık) ve Dadaizm’dir”(Şahiner,2002:23). Sanayileşmenin yeni koşulları sonucu gelişen sanat akımlarından Fütürizm hız kavramını konu alır. Fütürizm, hız kavramının, sanayileşmenin, savaşın, her türlü gelişmenin yanında yer almış, dönemin içinde bulunduğu süreci yansıtan geleneğe karşı çıkan bir tutum sergilemiştir.

2.2. Değişen Dünyanın Sanata Etkisi

20 yy, dünya tarihinde değişimin yoğun olduğu ve hızın en çok hissedildiği büyük bir dönemi kapsar. Geçişler daha belirgin ve bireysel farklılıklar daha ön planda görülmektedir.” Geçmiş yüzyılda yaşanan gelişmeler insan hayatını değiştirmiş ‘hız’ yeni bakış açıları oluşturmuştur”(Elmas, 2006). Farklı ihtiyaçlar, farklı oluşumları tetiklemiştir. Hızlanan insan zamandan kazanarak ihtiyaçlarının zorunlu olanlarını gidermiş, kendi için düşünen ve istekleri çeşitlenen bir toplum oluşturmuştur.

“20. yy iki büyük savaştan sonra değerler tablosunun büyük ölçüde ve köklü şekilde değişmesine tanık olmuştur. Teknik alanlarda geçen yüzyılların hayal ettikleri gerçekleşmiş ya da gerçekleşebilme düzeyine ulaşmıştır. Ses duvarını aşan hızın erişilmesi, uzayın keşfi girişimleri, televizyon, insanın yaşamını büyük ölçüde değiştiren bilim ve teknik olayların ancak birkaçıdır. Bütün bu yeni buluşlar, icatlar ve olaylar karşısında insan için yeni ve gerçek değerlerden oluşan bir yeni ortam yaratma zorunluluğu düşündürmekte ve endişe vermektedir” (Kınay, 1993:282).

Doğal olarak değişim beraberinde kaos ortamının da yaşanmasına neden olmuştur. İnsan için yeniyeye alışmak ve hızla çoğalan üretim-tüketim, çoğalan dünyanın görüntüleri insanların bireysel ve toplumsal rollerini farklılaştırmıştır. Tekniğin gelişimi ve yansıması sanatta da kendini göstermiş sanat 20. yy da farklı anlayışın dili olmuştur.

“Resim alanında Rönesans’tan beri geçerli olan gelenekçi imkanların artık tükendiği sonucuna varılıyordu. 1890-1914 arası, tarihte bir benzerine rastlanamayacak sayıda özgün resim kuramının ortaya çıktığı bir dönemdi. Bilim alanında da bu dönem birçok yeniliklere tanık oldu. Sözcüğü izafiyet kuramı, kuantum kuramı, psikanaliz, sembolik mantık, radyo, X ışınları ve uçağın icadı

gibi. Ama gerek sanat, gerek bilim alanında gelenekçi kuram ve yöntemler yenilerin yanında yerlerini koruyabiliyorlardı” (Tansuğ,1995:240).

Yeni gelişen aynı zamanda savaşların etkisiyle bir taraftan yok olan karmaşık dünyanın içinde insan hem hayatla hem de doğayla mücadelesine devam etmiştir. İki büyük dünya savaşının yaşandığı yüzyıl aynı zamanda değişimin ve gelişmenin en hızlı yaşandığı dönemdir. “Öyle ki, son 20 yıldaki gelişme son 100 yıldakinden fazladır” (Karayağmurlar, 2005). Tekerleğin bulunuşuyla hızlanan insan makineleşmeyle sürat kazanmış elektriğin hayata girmesiyle kontrolü zor bir dönemin başlangıcını oluşturmuştur. Sanatçı da bu değişimin en büyük tanığı olarak bazen karşıt, ya da yanlı bazen gelenekçi, ama her ne olursa olsun kendi duruşunu sergileyen bir kimliktir.

“Özellikle, 20. yüzyılda sanatçı, kendisini çevreleyen teknolojik unsurların etkisi altında kalmaktan kendini kurtaramamış, çoğunlukla, teknoloji karşısındaki olumlu veya olumsuz tavrını, tuvalinde, yontusunda hatta, kimi zaman kendisi de başlı başına birer teknolojik eser olabilen ürününde dolaylı veya dolaysız yoldan dile getirmiştir” (Karayağmurlar, 2005).

20.yy. da ortaya çıkan yenilikler sanatçının düşünsel alanını genişletmiş, hem de arayışlarının rotasını değiştirmiştir. Bilimsel gerçeklikleri göz önünde bulundurmuş sanat yapıtlarındaki doğal nesnenin yerini bilgi nesnesi almıştır. Endüstri devrimiyle başlayan fotoğraf makinesinin icadı ile yeni boyut kazanan resim sanatı, geleneksel anlayışı bir tarafa bırakarak bu yeni icadın ona sağlayacağı olanakları araştırmaya başlamıştır.

“İnsanın ve toplumların yüzyıllar boyunca doğa ile ve kendi benzerleriyle diyalog, duyma ve duyurma aracı olan sanat 19.yy ikinci yarısından itibaren gelenekten ve toplumdaki kopmaya yönelik bir atılım içine girmiş ve böylece kişi-doğa-toplum ilişkileri küçümsenemeyecek ölçüde değişmiştir.Bu koşullarda kendiliğinden, sanatın ne olduğu ve olabileceği sorunu ortaya çıkmıştır.Bu sorunun yanıtı sanatçılara, sanatı anlamaya çalışan kişilere göre değişik olmaktadır.Kübizm, fovizm, ekspresyonizm, sürrealizm, soyut gibi sanat akımları farklı ve değişik niteliklerde yanıtlar vermektedir.Bazı sanatçılarda sanatın gereksizliğini savunacaklardır.Sanatın kurulu ve geçerli toplumsal değerler sistemine karşı pasif ya da aktif saldırı aracı gibi kullanıldığı da olmuştur” (Kınay, 1979:282-283).

Hızla değişen toplumlar, yeni toplum düzenini, gelişmeleri kendi algıladıkları şekilde yorumlamış doğal olarak özgür düşünceleriyle yeni olan her şeyi irdelemişlerdir. Lynton, Modern Sanatın Öyküsü kitabında toplumun değişen yüzünü şöyle özetlemiştir:

“19.yy, daha çok maddi ve teknolojik gelişme anlamına gelen bir ilerleme kavramına bel bağlamış, bu yolda çaba harcamıştır.İnsanın elde ettiği yeni güçleri akıllıca kullanıp kullanamayacağı konusunda daha başlangıçta kuşku duyanlar

vardı.Dünya ilerledikçe, yaşamın bütünlüğünü yitirdiği, kentlerin kendini beğenmiş iç yapısıyla bağlarını bir daha kuramayacak biçimde kopardığı yolundaki kuşklar da artmaya başlamıştır.Bunu daha iyi bir dünyanın kurulmakta olduğunu görenlerde vardı.Onlara göre teknoloji kendi yıktıklarının üzerinde zaferle yükselecek, sanayi bolluk getirecek ; bolluk da, insanların birbirlerine gereksinme duyduklarını anlamaları sonucuna yol açacaktı” (Lynton, 2004:13).

2.3. 20. yy’da Kendini Gösteren Sanat Akımları

20. yy sanatı, sanat tarihi içinde farklı bir dönemi ifade eder. Günümüz sanatının ilk temeli olarak görülebilecek 20. yy sanatı, bakış açısı ve oluşumlarıyla sanat-sanatçı bütünlüğünün öne çıktığı ve sanatın özgürlüğüne kavuştuğu bir büyük süreçtir. Kendi içinde etkileşimler yaşayan ve zenginleşen anlatım çeşitliliğiyle günümüze uzanan büyük bir dönemin başlangıcıdır. Hızın en çok hissedildiği 20. yy savaşlarıyla, değişen dünya görüşleriyle, tekniğin gelişimiyle sanatında yorumunu değiştirmiş akımlar bazen öncesinin paralel anlatımında buluşmuş bazen de tam karşısında yer almıştır.

2.3.1. Fütürizm Ve Hız Kavramı

Fütürizm hız kavramının içinde geçtiği en belirgin süreç, sanat akımı ve hızın iyiden iyiye hissedildiği 20.yy’ ın başındaki oluşumları irdeleyen sanat akımıdır. Bu sanat akımının şekillenmesinde her ne kadar kübist etkiler gözlense de, Fütüristlerin Kübizmi, kendi düşünceleri ve bakış açılarını dünyaya yaymak için kullandıkları görülmektedir. Fütürizmin düşünsel boyutunun tarihsel süreç içerisinde kendine nasıl bir yer edindiğini Kabala, şöyle özetlemiştir:

“Fütürizm bir İtalyan avangart hareketinin adı. Kronolojik olarak Birinci Dünya Savaşı’nın hemen öncesiyle sonrasına yayılıyor. Resim ve heykel gibi geleneksel sanatlardan mimarlığa,şiire,grafik tasarıma ve fotoğrafa dek bütün estetik yaratım alanıyla ilgilendiği söylenebilir.Adının da tanımladığı gibi,bu eylemin özünü geleceğin farazi dünyasına yönelik bir özlem ve teknolojik gelişimin bitimsizliğine ilişkin bir inanç oluşturur. Modern iletişim ve ulaştırma olanaklarının sunduğu hız gerçeğini kendi ideolojilerinin ve sanatsal yaklaşımlarının merkezine yerleştirirler. Modernite’yi neredeyse hız kavramıyla özdeşleştirmeleri, çağdaşlarının çoğundan daha belirgin ve devrimci bir değişim ve algı kavrayışına ulaşmalarını sağlamıştır” (Kabala ,2001:62).

Lynton ise, “Modern Sanatın Öyküsü” kitabında fütürizmin düşünsel boyutuna ışık tuttuğu gibi, Fütürist düşüncenin sanatın birçok dalında kendini nasıl gösterdiğini de açıkça gözler önüne sermiştir:

“1909’a kadar “Fütürizm” (gelecekçilik) Tanrıbilimle (teoloji) ilgili bir kavramdı ve Kutsal Kitabın olacağını haber verdiği olayların henüz gerçekleşmediği inancını

içeriyordu. 1909 yılında ise bir kültür akımının adı oldu. Kısa bir süre sonra da, sokaktaki insanın sanat ve tasarımda ileri saydığı her şey için kullanılan bir gazetecilik deyimi olarak kullanılmaya başladı. “Fütürizm” akımı Paris’te yayımlanan *Le Figaro* gazetesinin 20 Şubat 1909 tarihli sayısında, ilk sayfada, İtalyan şairi ve oyun yazarı Marinetti’nin kaleme aldığı bir bildiriyle dünyaya tanıtıldı. Marinetti, etkili ve coşkulu bir dille, mekanik güçlerle donanmış dünyayı alkışlıyor, geçmişle bütün bağları koparıyordu. Hızı ve saldırganlığı, yurtseverliği ve savaşı yüceltiyor (bunun dünyanın sağlığa kavuşması için tek çare olduğu görüşü 1917’ye kadar şaşırtıcı sayıda çok kişinin paylaştığı bir görüştü), geçmişin kutsal kalıntılarının saklandığı yerler saydığı kitaplıkları ve müzeleri yıkacağına dair söz veriyordu. Bütün bu tumturaklı sözler arasında en kolayca akılda kalani “güzelliğin yeni biçimi, hızın güzelliği” sözüydü.....Kaportası patlayıcı bir soluk püskürten ejderha gibi borularla süslü bir yarış otomobili... sanki barutla çalışıyormuş gibi görünen bir yarış otomobili Samothrake Zaferi’nden daha güzeldir”.Marinetti, böylece daha önce düşünülemez bir beceri ve çalışmayla ortaya konmuş bir sanayi ürünü ile yerleşmiş bir güzellik düzeyine erişme çabasıyla yaratılmış bir sanat yapıtını, Helenistik dönemin Louvre Müzesi’ni gezenleri hayran bırakan ünlü bir heykelini unutulmaz bir biçimde karşı karşıya getiriyordu” (Lynton, 2004: 87).

Fütüristler konularını kentsel ve endüstriyel çevreden seçiyorlardı. Hız kavramını yorumlayan Fütüristler görsel sanatlarla diğer sanat dalları arasında ilişkiler kurmuş ayrıca siyasi görüşleriyle de dikkat çekmişlerdir. Fütüristler kabare gösterilerinde aşırı söylevlere yer vermişlerdir. Tiyatrolarda ve kapalı salonlarda yapıtlarını sergiledikleri gibi, bildiriler okumuşlardır.Gürültüyle oluşturdukları müzikleriyle dinleyicileri irkiltmeyi denediler. Bütün bu davranışlarla birlikte atılan siyasi sloganlar, gösterinin gürültülü olaylarla sonuçlanmasını kaçınılmaz hale getiriyordu. Ses getirmek için yaptıkları bu gösteriler atılan siyasi sloganlar Fütüristlerin görsel sanatlar dışında farklı amaçları olduğunu göstermektedir.

Fütürist ressamların eserlerine bakıldığında, değişik alanlardaki hızın resme aktarılabilmesi için ritmik tekrarlardan sıkça faydalandığı görülmektedir. Lynton’un yazdıkları doğrultusunda bu akımın plastik sanatlara olan etkisi incelediğinde aslında, Fütüristlerin sanatı değişik ve deneysel nitelikte olduğunu görülür.

Bu sanatçılar düşüncelerini ve heyecanlarını yapıtlarına yansıtma konusunda ortak bir yöntem belirlememişlerdi. Üstelik, abartılı görüşleriyle paralel bir sanat da ortaya koyamamışlardı. Buna rağmen girişimleri geçerliydi ve elde ettikleri sonuçlar, dile getirdikleri heyecanları ve düşüncelerini açık olarak yansıtmasa da, çok çarpıcıydı. Boccioni, bu gruptaki şüphesiz en parlak sanatçıydı. Aynı zamanda da grubun önde gelen sanat kuramcısıydı. Onun “Ruh Durumları: Uğurlamalar” (1911) adlı üçlü

panosu, bir tren istasyonunda vedalaşan insanların duygularını konu alan ve bu insanların kimini trenle uzaklaşırken, kimini de evlerine dönerken gösteren önemli bir yapıttır (Resim 3).

Resim 3. Umberto Boccioni, *Ruh Durumları: Uğurlamalar*, 1911.

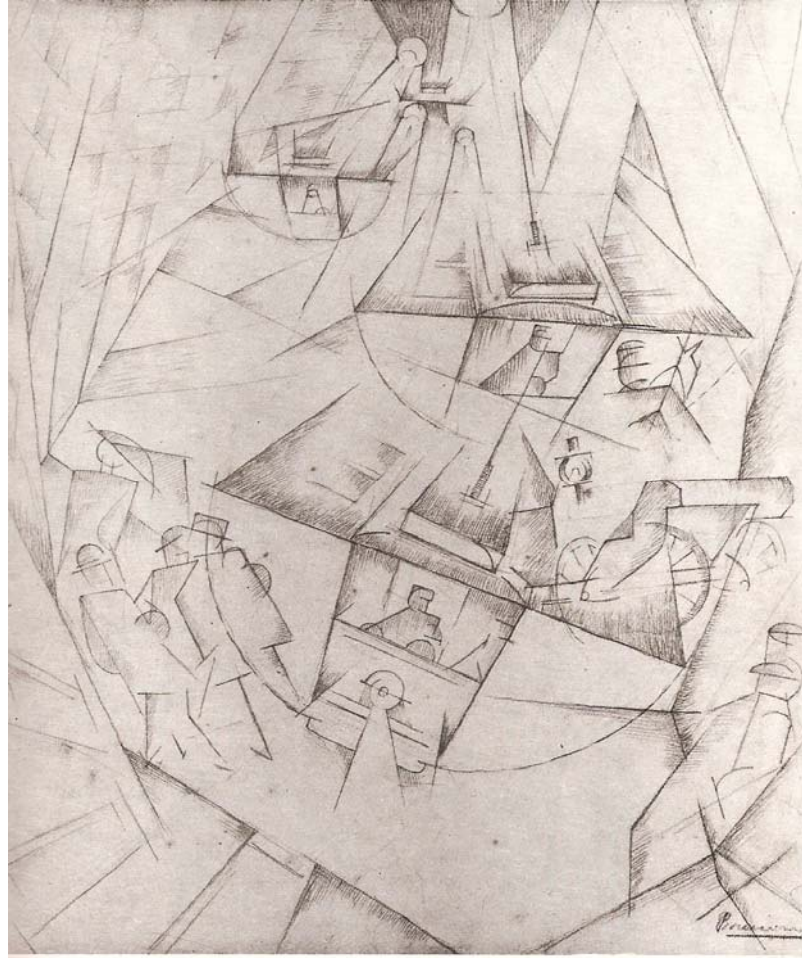

Kaynak: www.exittoart.nl (2007).

Resmin kahramanı, Viktoria dönemi teknolojisinin önemli buluşlarından biri olan buharlı lokomotifdir. Lokomotifin biçimi, Kübist üsluba uygun olarak resmin yüzeyine dağılmıştır, hemen dikkati çeken numarası ise Picasso ile Braque'ın tablolarındaki harfleri ve sayıları akla getirmektedir. Lokomotifin sağ tarafında kalan bazı bölgeler vagonları, sol tarafında kalan çizgiler ise elektrik direklerini belirler ve bir manzara izliyormuş hissi yaratır. Ne oldukları kolayca çözülemeyen karmaşık şekiller de ilk anda Kübizmi çağrıştırmaktadır. Bu tablonun bütününe bakıldığında genel bir karmaşıklık yapısı hakimdir. “Ruh Durumları: Gidenler” de ise kompartımanlarında oturan yolcularla trenin penceresinden görünüp kaybolan manzaralar birbirine karışmış gibi gözükür. “Ruh Durumları: Kalanlar” da ise figürler boş yuvarlak biçimlerle canlandırılmış ve perdeyi andıran bir çizgiden geçiyormuş görüntüsü verir. Burada genel bir hüznün duygusu hakimdir. Lynton’a göre, “Kalanlar” da bu hüznün havası daha ağır hissedilir, Gidenler’ de, hız ögesi; Uğurlamalar’ da ise hüznün havası ile mekanik enerji bir aradadır.

“Sokağın Güçleri ve Eşzamanlı Görünümler” adlı kurşun kalem eskizinde ise anlatıma ve simgelere az yer verdiği görülmektedir. Lynton, Boccioni’nin eskizini detaylı bir şekilde tanımlayarak anlatmıştır. Sokaktan bize doğru gelmekte olan bir tramvay ve onun yanından geçen yayalarla, bir araba vardır. Tramvay yaklaştıkça resimdeki evlerin eğilip yeni biçimlere girdiği, yukarıdaki sokak lambalarının ışıklarının birbirine karışması için tramvayın iki yanı havaya kalkmış gibidir. Saydam olarak çalışılan bu nesnelere ve evlerden gelen ışık belli bir sertlikle vurgulanmıştır. Kompozisyonun tümü bize yönelmiştir; sanki kısa bir süre sonra biz de bu gürültülü ve sıradan sahnenin parçası olacaktık gibidir (Lynton, 2004). Bu eskiz o günün yaşantısını açık olarak gözler önüne sermektedir (Resim 4). İnsanların giyim tarzları, tramvayın gürültüsü resmi bize duyurmaktadır. Fütüristlerin biçimi parçalayarak oluşturdukları mekanik görüntü Boccioni’nin eskizinde de kendini göstermektedir.

Resim 4. Umberto Boccioni, *Sokağın Güçleri ve Eşzamanlı Görünümler*, 1911.

Kaynak: Lynton (2004: 91).

“Carrá’ nın “Penceredeki Kadın”(Eşzamanlılık) tablosunda ise pencere, perde ve evleri anımsatan biçimler görülmektedir. İlk bakışta resimdeki gerçek varlık, ressamla düşsel bir şehir manzarası arasında duran çıplaktır; fakat daha sonra, şehir manzarası asıl konu durumuna geçer ve çıplak figür, hayal gücünün araya soktuğu kışkırtıcı bir zevk ögesine dönüşür” (Resim 5).

Resim 5. Carlo Carrá, *Penceredeki Kadın*, 1912.

Kaynak: www.blogg.org (2007).

Giacomo Balla'nın yapıtları, daha çok bir eylemin doğrudan doğruya sezgisel yanları üzerinde odaklanıyordu. Uzun süre fotoğrafçılıkla uğraşan Balla, bir olayın art arda gelen evrelerini tek bir görüntüymüş gibi saptayan “kronofotoğraf tekniğinin hareketi çözümleyişinden açıkça yararlanmayı amaçlıyordu. *Kemancının Eli* (1912) adlı tabloda, her şey bir kronofotoğrafta olduğu gibi görülür. Kemancının sol eli, kemanın kendisi ve yay birçok konumdayken, geride sütun başlığı üzerindeki taş taban (arşitrav) değişmez bir biçimdedir. Resimde görsel yaşantının değişmesini gerektirecek duygusal bir yaklaşımdan iz yoktur. Resim bize müziği duyurmayı amaçlamamaktadır (Resim 6).

Resim 6. Giacomo Balla, *Kemancının Eli*, 1912

Kaynak: www.lettere.unimi.it (2007).

Balla daha sonraki çalışmalarında hareketi çok daha kesin bir resim diliyle incelemiştir. *Bir Otomobilin Hızı+Işıklar* (1913) bir betimleme olmaktan çok, bir nesnenin hareketini yansıtan bir şema, nerdeyse tümüyle soyut bir tablodur” (Resim 7).

Resim 7. Giacomo Balla, *Bir Otomobilin Hızı+Işıklar*, 1913.

Kaynak: www.colchsfc.ac.uk (2007).

Fütürist ressamlardan yalnız üçüyle ilgili bu kısa açıklamalar, daha geniş bir incelemenin kanıtlayacağı şu gerçeği ortaya koymaktadır: Fütürist sanat, değişik amaçları ve etkileri yansıtan bir akımdır. Bildirilerde sözü edilen ülkeleri ve yöntemleri bu sanatçılar yapıtlarında tam anlamıyla gerçekleştirememekle birlikte, bazı ortak amaçları benimsemişlerdir. Nesnelere ölçülü ve tutarlı ilişkiler içinde betimleme sanatı sayan resim geleneğine karşı çıkan bu sanatçılar, konularını hemen hemen her zaman çağdaş dünyadan seçmişler ve gerçek yaşantılardan yola çıkmışlardır. Belli bir ölçüde parlak ve canlı bir sanat yaratmayı da başarmışlardır. Bunun ötesinde, aralarında önemli ayrılıklar ve anlaşmazlıklar olduğu da bir gerçektir. Bu yüzden, modern sanat akımları içinde akım denmeye layık tek girişim olan Fütürizmi tek yönlü bir sanat olayı olarak göremeyiz” (Lynton, 2004:92).

2.3.2. 1945’ Ten Sonraki Sanat Akımları Ve Hareketleri

Sanat alanında 20. yy’ın ilk yarısında kendisini gösteren hızlı değişimler, 20. yy’ın ikinci yarısında sürat kazanmıştır. 1945’lere kadar geçen süre içinde birbirini ardına gelişen bir çok sanat akımı, sanata etki eden hız kavramından nasibini alarak sürekli birbirini tetiklemiş ve sanat tarihi içerisinde kendine yer bulmuştur. Ancak 1945’lerden sonra hızın sanat akımlarına olan etkisi sanatın bir çok alanında, bazen sanatçıları bile şaşırtacak ölçüde artmıştır.

“İkinci Dünya Savaşı son yıllarında resim sanatında yeni bir akım görülmüştür. İnfornel sanat olarak tanımlanan bu resim sanatı, özetle kuralsızdır. Eserler kompozisyon ilke ve kurallarına uyma zorunluluğu duyulmaksızın, içten geldiği gibi meydana getirilmekte, lirik ya da dramatik bir ruh hali tuval üzerinde renklerle formlaştırılmaktadır” (Kınay,1979:282-283).

Kınay'ın da vurguladığı gibi İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde mevcut kurallar arasında neredeyse boğulan sanatçı, çıkışı kendi yalnızlığında aramıştır. Bu dönemde süregelen geleneklerin etkisinden kurtulabilmek için özgün eserler ortaya koymak ihtiyacı gündeme gelmiştir.

“1945 sonrası aynı zamanda, sanata, tarihin değişik dönemlerinde yönetimler ya da güçler tarafından verilen görevlerle müdahale edildiği dönemlerin reddedildiği, sanatçının ve sanatın özgürlüğünü zirvesinde yaşamaya çalıştığı bir dönem olmuştur. Dadacılık en fazla iz bırakan ve en fazla muhalif özellikler taşıyan sanat hareketi olarak kabul edilmiş, her şeyin insan yüreğinde başlayıp insan yüreğine seslenmesi gerektiğini savunulmuştur. Televizyon, radyo, gazete, dergiler, sinema, bilgisayar vb. gibi medya alanındaki ilerleme insan yaşamına istese de istemese de girmiş, onu bilgi, haber ve düşünce karmaşasına sokmuştur. Bu dönem, her türlü yerleşik değerlerin sorgulandığı, acımasızca eleştirildiği bir dönemi beraberinde getirmiştir” (Elmas, 2006).

Endüstri devrimiyle başlayan insan hayatındaki radikal değişim yaşanan savaşlar sonrası ortaya çıkan gelişmeler sanatçıyı karmaşık bir ortama sürükler. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'nın önemini yitirmesiyle Amerika sanatsal etkinliklerde ön plana çıkmıştır. Sanatçıların Amerika'ya yönelmesi yeni sanat serüveninin başlamasını sağlamıştır. Bu yönelimlerin ilki olumsuz olarak eleştirilse de geniş yankılar uyandıran Soyut Ekspresyonizm olmuştur. Soyut akımın güçlü temsilcilerinden Jackson Pollock, yeni bir anlayışla bu akımın ilk örneklerini vermiştir. Jackson Pollock, tuvalini döşeme üzerine sermiş ve boya üzerine dökerek bazen de damlatarak şaşırtıcı bir etki yakalamaya çalışmıştır. Pollock resimleri, simgesel biçimleri anlatmaktan çok sanatçının hareketinin izlerini taşıyan bir görünümde dir. Tuval, ressamın hareketlerini, boyayı, kaydeden bir alıcı durumundadır. Beyin, ruh, göz ve el; boya ve resim yapılan yüzey birbirleriyle kaynaşmaktaydılar. Pollock' un tuvale karşı bu yaklaşımı ilk zamanlarda eleştirmenler tarafından sarsıcı olarak nitelense de, pek çok genç sanatçının bu öncü sanatla ilişki kurması engellenememiştir. Birçoğu daha sonra, boyayı tuvale fırlatarak, bisikletle üzerinden geçerek, boya dolu torbalara nişan alıp patlatarak, dikey yada yatay kumaş üzerinde vücudu boyanmış çıplak kadınları yuvarlayarak yapıtlar üretmişlerdir.

Pollock resimleri, hız kavramını tuval üzerinde hissettiren bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Buradaki hız, tekniğin uygulanışındaki hızdır. Pollock anlatmak istediklerini zamanın içinde heyecanına ara vermeden süratle aktarır.

Sanatın zaman içinde aldığı yol hızını artırarak 1960 ve 70 sonrası arayışların arttığı bir sürece girmiştir. Pop-Art, Op-Art, Art Nouveau (Yeni Gerçekçilik), Hiper Realism, Çevre Sanatı ve Olay Sanatı (Happening), Kinetik Sanat, Minimalizm, Arazi Sanatı (Land Art), Kavramsal Sanat ve Fluxus Grubu gibi yaklaşım biçimleri bu dönemin ortaya çıkardığı sanat anlayışlarıdır.

Dünyanın değişimi ve yenilikler sanatçıya ve yapıta yansımaya devam etmektedir. Değişen dünyanın görüntüleri, ilerlemenin etkisi buna karşın ortaya çıkan tepkiler sanat yapıtına yansımayı sürdürmekteydi. Kısaca yaşadığımız dünyada sistem çok güçlü ve etkili, insan ise onun karşısında hiç olmadığı kadar çaresizdir ve aslında bu en temel sorundur. Makineleşmeyle kontrolden çıkan gelişimin hızı sanatçıyı da yapıt üretirken mutlak şekilde etkilemiş yaşanan dünya yapıtın içine girmiştir. Pop sanat, hayatın yapıt içinde gözlenebildiği belirgin bir anlatıma sahiptir.

“Sanattan çok, sanatta yenilik olarak kabul edilen Pop, kullandığı sanat gereçlerinin seyirci tarafından kendi kültürünün bir ürünü olarak kabul edilmesinden ileri gelir. O yüzden ne aşkın bir hakikate yönelmiştir, ne de anıtsallık hedefli yapıtlar üretmiştir. Sadece tüketim toplumunun temel karakteristiklerini harmanlar ve çevrelerinin doğasını resmeden bir dizi sanatçının tepkisini barındırır” (Elmas, 2006).

Hızlanan hayat sanat yapıtlarında izlenir hale gelmiştir. Güncel hayat yapıt halini almış o dönem gündelik yaşam eserde gözler önüne serilmiştir. Bu bağlamda Amerikalı sanatçı Andy Warhol'un yapıtları dikkat çekmektedir. Yaşadığı kültürü sanat yapıtlarına yansıtan ve bambaşka biçimler oluşturan sanatçı, film yıldızlarını kamuoyunun ünlü yüzlerini birçok kez yineleyerek fotoğrafa özgü imgeleri de yapıtlarına taşımıştır.

Hızın getirdiği kontrolsüz değişim hayatı yönlendirirken içinde yaşayan insanı zorlayan ve anlaşılması güç bir ortama sürükler. Tekniğin gelişimi gücü beraberinde getirmiş insanlar bu gücü çıkarları uğruna geliştirerek her anlamda hayatı karmaşık bir hale getirmiştir. Bütün bu değişim sanatsal dönüşümlerde de görülmektedir. Bu bağlamda Elmas makalesinde akımların birbirlerine etkilerini şu şekilde açıklar:

“Empresyonizm, Ekspresyonizm, Dadaizm, Sürrealizm gibi sanat akımları, ortaya çıktıkları dönemlerde sadece genel geçer sanatsal anlayışları değiştirmekle kalmıyor, daha sonraki yıllarda gerçekleşecek köklü değişimleri de hazırlıyorlardı. 1950'lerin yaşandığı sıralarda dünyada ki pek çok sanatçı, kendinden önce gelenlerin ardına eklenecek ve modern sanatın yeniden yapılanmasına katkıda bulunacak sorular geliştirmeye başladılar. Yetenek, sanat eserinin değeri, daha da ötesi yapıtın varlığına ilişkin sorular, birçok yeni sanatsal anlayışın olduğu gibi,

1960'ların başında bu alanda yerini alacak olan Fluxus' un da geçmişini oluşturmaktaydı. Sanatta alternatif bir yaklaşımı oluşturan Fluxus, başlangıçta müzik etkinlikleriyle kendisini göstermesine karşın zamanla diğer sanat alanlarına da yayılmış, etkin bir şekilde 1978' lere kadar devam etmiştir” (Elmas, 2006).

Bu doğal süreçte bir öncenin sonraya etkisi kaçınılmazdır. Sanat birim zamanda aldığı yolda hızla yoluna devam etmektedir. Sanatın sürekliliği, içinde geçmişin izleri ve yeni olanın etkisiyle yapıta yansması farklı anlatım yollarıyla gerçekleştirilmiştir. Fluxus sanatçıları, şenlikler, olaylar, gösteriler, yayınlar ve filmlerden oluşan bir dizi çalışmalara sanata dönemlerinde alternatif bir yaklaşım getirmişlerdir. Alternatif yaklaşımlar dallara ayrılarak çoğalmış, sanat doğayı ortam olarak kullanmaya kadar sonsuz bir anlatım çeşitliliğine ulaşmıştır.

“1960'larda Land Art sanatçılarının çöllerde, taş ocaklarında, uçsuz bucaksız arazide, terk edilmiş madenlerde, dağlık zirvelerde gerçekleştirdikleri çalışmalar, bir yandan sanatın tanım ve uygulamasında artık tüm sınırların aşılarak sanatta yeni anlamlar yüklendiği, diğer yandan da mekân anlayışının giderek sonsuza açıldığı göstermektedir” (Elmas, 2006).

Bu bağlamda Germaner, Land Art ile ilgili düşüncelerini ve 20.yy.ın ikinci yarısından itibaren etkin olan Kavramsal Sanatı, kitabında şu şekilde açıklamıştır:

“Bu yönüyle Minimal Sanatın teknolojik biçimciliğine karşı olan Land Art, 19. yüzyılın romantik ülküsüne bağlanarak doğanın gizemine yeniden dönüşü destekler. 1960'lı yılların sonlarında sanat dünyası tümüyle yeni bir anlayış olan Kavramsal Sanatla tanıştı. Özünde bu anlayış biçimsel yetkinliği arayan, alışıl gelmiş sanatın yerine bir anlamda, yeni bir yaşam biçimi önerisi olarak da algılanabilir. Kavramsal yaklaşım, sanatın demokratikleşme sürecini tamamladığı ve yaygınlık kazandığı yani profesyonel sanatçının tekelinden çıktığı, insanın kendini ifade etme yollarının nerelere kadar uzanabileceğini göstermesi açısından da önem arz etmektedir. Eleştirel bir yaklaşımla kendisini çevresini ve yaşamı sürekli sorgulayan, çağın hızlı teknolojik değişimleri altında ezilmeye çalışan, bunu kullanan ya da teknolojiye başkaldıran, bu amaçla geleneksel sanatın boyutlarını değiştirme çabasında olan kavramsal sanatçıların görüşleri çağdaş düşünceyle temellenmiş ve onunla bütünleşmiştir. Aslında 1960'lı yılların ortalarında birçok sanatçı, yapıtın gerçekleştirilmesi üzerinde değil de daha çok sanatın kendisi, anlamı ve amacı üzerinde düşünmeye başlamışlardır. Sanatçıları arasındaki benzerlikse, seyredilmek için bir sanat eseri meydana getirmek istememeleridir. Onlar daha çok yapıtlarıyla kavramlar ve analizler önerip, seyirciyi bunları anlamaya, çözmeye ve kendi düşünceleriyle tamamlamaya davet ederler” (Germaner,1996:45).

Kavramsal sanatın ortaya çıkmasının ardından pek çok sanatçının sanat yapıtı üretmek yerine yukarıda da belirtildiği üzere, bir dizi tartışma ve söyleşilerle sanat kavramlarını irdelemişlerdir.Son derece karmaşık bir dil kullanmalarının amacı ise, izleyiciyi düşünsel açıdan zorlamak olmuştur.1980'lere gelindiğinde ise değişim gücü iyiden

iyiye artmıştır. Her yolu deneyen sanatçı sanatın sadece kendi iç dünyasında gerçekleşmesi gerekliliğini savunmuştur. Bu bağlamda Elmas'ın makalesinde bu dönem şu şekilde özetlenmiştir:

“1980'lere gelindiğinde sanat, daha önceki hiç bir dönemde olmadığı kadar kesin, çoğulcu ve renkli bir dönüşüm yaşamıştır. 1980'lerde sanat, kendini toplumsal değişime adanmış, geçmişle diyalog kuran bir araç olarak değil de, radikal bir iletişim aracı olarak algılanır hale gelmiştir. Sayısız tarihsel örneklerin de gösterdiği gibi, her yeni hareketin eskiye, her devrimci hareketin de tutuculuğa dönüşmesi önlenemez bir kuraldır. Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde birbiri ardı sıra, aralıksız olarak ortaya çıkan ekspresyonizmden tutun da fütürizme kadar her sanat akımının başı çeken temsilcileri, bu akımların ortalama 4-5 yıl süren doruk noktalarına tırmanma süreçlerinin ardından devrimci ve yenilikçi akımların gerisinde düşmüşlerdir mutlaka. 1980'lerde sanat ortamına giren genç sanatçılar aydınlanmadan bu yana gelişen modernist hareketlerin, ferdi hürriyetini yok ettiğini ve onu her yandan kısıtladığını ve ezdiğini ifade etmişler, en büyük meselesinin ferdi hürriyet olduğunu ortaya koymaya çalışmışlardır. 20. yüzyıl olağanüstü bilim ve teknik gelişmelerine sahne olurken, modernlik sonrası toplum ve kültürlerde nedense gelişim ve bunalım hep birlikte yer almıştır. Yaşanılan yüzyılların siyasi, sosyo-ekonomik, düşünsel gibi çeşitli çalkantıları nispeten durulup, yapıtlar dingin bir şekilde yakın plana alındığında hangi eserlerin ileriki zamanlara ulaşabileceği gerçeği ortaya çıkmaktadır” (Elmas, 2006).

Bütün bu düşünceler, sanatın sahip olduğu tarih içinde hızla yol aldığını ve bu yol üzerinde önüne çıkan tüm değişimi içinde sorgulayarak ilerlediğinin göstergesidir. İnsanlık tarihinin, yaşadığı her büyük değişimi aynı zamanda içinde yaşadığı çevrenin etkileşimiyle beslediği sanat, sanatçının ruhunda oluşturduğu duruşuyla açığa çıkmıştır. Kendini anlatma çabasında olan sanatçı için çağı yakalamak ve özgün olmak adına dile geliş şekli her dönem için yeni biçimleri getirmiştir. Sanatçının yorumu geçmişi bazen yok sayan bazen de devamı sayılabilecek şekillerde ortaya konmaktadır. Ancak yenileşmenin getirdiği olanaklarda sanatçıyı sarmalamış teknoloji sanatın içine iyiden iyiye sızmıştır.

2.3.3. Hızdan Etkilenen Sanat Akımlarının Sanatçıya Etkisi

20. yy boyunca, hızın etkisiyle şekillenen ve hayat bulan sanat akımlarına bakıldığında, sanatçıların bu süratli gelişim karşısında kayıtsız kalamadıkları gözlenmektedir. Bu süreç içerisinde, hızın etkisiyle gelişen sanat akımlarının etkisiyle başlı başına “hız” konusunu işleyen sanatçıların varlığı da göze çarpmaktadır. Ancak bu sanatçılar, yaşadıkları zamanın ve mekanın farklarının da etkisiyle, kendi sanat anlayışları çerçevesinde hız kavramını işlemişlerdir.

Gerek teknik olarak gerekse içerik olarak hız kavramını esas alan sanatçılara bakıldığında öncelikle Jackson Pollock ve Georges Mathieu, ülkemize bakıldığında ise Emel Erkmenol ve Renan Ertosun dikkati çekmektedir.

“Eylem'in mutlak bir değer taşıdığı Pollock, resmini action painting (eylem resmi) olarak adlandırdı. Bütünüyle özgür bir eylemi içeren Pollock, resmini tuvalin üstüne boya damlatma olarak uygulanan dripping tekniğine dayandırmaktadır. Çizgi, renk ve biçimlerin belirgin bir devinimi Pollock resminin en önemli özelliği olarak görülmektedir. Sanatçı tuval bezini çerçeveye germek yerine duvara ya da yere tutturarak boyaları üstüne döküyor, sonra bunları bıçak ya da çubuklarla yayıyordu. (Resim 8) ...Pollock'un resimlerinde belirli bir ilgi merkezi görülmez, tuvalin bütün yüzeyi resimsel unsurların yoğun devinimi ile örülmüştür. All over denilen, resimsel unsurların çerçevenin dışına taşma durumu görülmektedir. Bu olguyu Rollo May şöyle tanımlamaktadır, "kendiliğindenlik adına bir başka başkaldırı da resimde çerçevelemeye karşıdır; bu başkaldırıya, daha önceki aşırı kısıtlayıcı sınırlamaları kırıp çerçevelerinin dışına taşan resimlerde rastlıyoruz. Bu hareket, kendiliğindenlik gücünü, daha başlangıçta bir çerçeveyi varsaymasından alıyor” (Özal, 2006).

Resim 8. Jackson Pollock, *İlkbaharlar*, 1950.

Kaynak: academics.smcvt.edu (2007).

Yeni stile, kendi anlayışlarınca, Hans Hartung, Jean Fautrier, Henri Michaux ve Georges Mathieu yeni boyutlar kazandırmışlardır. Mathieu resim sanatına hız ögesini getirmiştir.

“Andre Marlaux'nun "batı'nın ilk hattatı" dediği Mathieu 1942'de resim yapmaya başladı. "1947'den sonra, yapıtını bir gösteri resim haline getiren sahneye koyma sanatıyla sivrildi". Seyirciler önünde çok kısa sürede (20-30 dakikalık) ve çok hızlı jestüel hareketlerle resimler oluşturan Mathieu' nun bu tavır resim oluşturma sürecine verdiği önemi göstermektedir. Bu süreç ise yoğun bir devinim

çermektedir. O dönemde Paris'te geometrikleştirilen academiciliğe karşı tepkinin öncülüğünü yapan Mathieu'nun resimlerinde; tuvalin içinde bir yere odaklanan ilgi merkezi ve bu ilgi merkezini gözetken kaligrafik yapılanma görülmektedir”(Özal, 2006).

Dr. Tayfun Belgin, Dortmund Museum am Ostwall'daki, 11.12.1994'ten 15.01.1995'e kadar süren sergisinin açılış töreninde Fransız ressam Georges Mathieu'nun hız kavramını sanatta işleyişini şöyle yorumlamıştır:

- “1. Resimdeki en önemli şey hızdır.
2. Biçimler ve jestler önceden belirlenmez.
3. Resimde ikinci bir dikkat noktasının varlığı zorunludur.

Georges Mathieu için "hız" kategorisi son derece önemlidir. Çünkü "hız, resim sanatının doğayla ilişkisi, güzelliği tanımlayan kanunlar ile ilişkisi, daha önceki çizimlerle ilişkisi gibi bu sanatın dünyayla değişik ilişkileri içinde giderek özgürleşmesi ile ortaya çıkan şeydir.

Georges Mathieu belli bir düzeyde yaratıcılıkla hızı aynı anlamda kullanıyordu. Kendisinin de olağanüstü bir yaratıcılıkla resim yaptığı bilinir. 1957 yılında bir müzedeki sergisinin açılışına sadece bir saat kala Tokyo'daki büyük bir süpermarketin vitrininde seyircilerin gözleri önünde tam 15 metre boyunda bir tuval üzerine resim yapmıştı. Büyük boya tüpleri, irili ufaklı, yassı, ince, uzun fırçalar kullanmış ve tuvale boyaya batırılmış ve katlanmış peçeteler fırlatılmıştı” (Belgin, 1995).

Hız kavramını teknik ve içerik olarak değerlendirmek sanatçıyı etkilemiş ve sanat yapıtlarına yansıtılmıştır. Georges Mathieu, resimlerinde aktardığı hız kavramı günümüz ressamlarından Ermenol resimlerinde farklı biçimde ortaya çıkmaktadır.

Gazeteci - yazar Cahit Yenal, ülkemizde hız kavramını son dönemdeki sanat yapıtlarında daha baskın olarak sergileyen mimar, ressam Emel Erkmenol' un sanat etkinliklerini şöyle değerlendirmiştir:

Emel Erkmenol, ilk kişisel sergisini 1974 yılında Beyoğlu Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde açtı.1974 ile 1994 arasında insan ve toplum ilişkilerini incelemiştir. Fotogerçekçi çalışmalarında renk, desen ve figür ağırlıklı kompozisyonları dikkat çeker.Siyah-beyaz ağırlıklı yapıtlarında fantastik anlamlar içerir. Gelecekte çok çarpıcı renklerin, tualı kaplayacağı haberini sanki bu bunalım vermektedir. Sanatçının konuları, net açıklamalar yapmayan parmaklıklar, polisler, insan fragmanları gibi; karmaşa ifade eden kavramlar olup, konu bilinmezlerini kavram zıtlıklarıyla ifade etme özelliği de taşımaktadırlar (Yenal, 2007).

Ressam çalışmalarında, insan doğası ve hız kavramını esas alan konu seçimiyle dikkat çekmektedir.Erkmenol'un çalışmalarında formlar tamamiyle sezgisel ve içten

duygularla oluşmuş ve spontane bir gelişim hissedilmektedir. Çalışmalarında, zaman zaman kolajdan da yararlanmakla birlikte, renk ve kontur sınırı taşımayan ya yüklü boya, desen; ya da sulu boya tekniğini kullanarak gerçekleştirmiş çalışmalarıdır. Sanatçı için, renk ve form, sembolik bir araç olup doğadakinin tersine, kendisinin algıladığı ve seyirciye ulaştırdığı bir senteze dönüşmektedir (Resim 9).

Resim 9. Emel Erkmenol, *İsimsiz*, 2005.

Kaynak: www.lebriz.com (2007).

Erkmenol'daki figürasyon, kolajla gerçekçi bir konumdan başlayıp, soyut parçalara dönüşerek, konuyu hatırlatan ip uçları haline gelmektedir. Figür, aradan çekildiğinde figürasyonu oluşturan desen ve renk, figürün sınırlarından uzaklaşıp dağılmaya başlarken, örneğin doğadaki objelere benzemeksizin, resimdeki yaşantıyı nakletmeye çalışan imgelere dönüşmekte ve geometrik olmayan bir anlayış göze çarpmaktadır. Eserlerinde yeni form arayışlarında, doğadaki renk ve figürlerden kopma ve aynı renkleri tekrarlama eğilimi gözlenmektedir. Genellikle, ekspresyonist görüşün ürünü olarak, önceden tasarlanan belli bir kompozisyon fikri olmadan yapılan şey, işin sonunda ortaya çıkmakta ve bu da, seyircide meydana gelebilecek sınırsız yaşantıların kapısını açmaktadır” (Yenal, 2007).

Yazar Ümit Gezin (2000) “Renan Ertosun’da Coşku ve Devinim” başlıklı yazısında, Ertosun’un hız kavramını eserlerinde nasıl işlediğine değinmiştir:

“Hareketi ve oluşumu kendisine bir ritm duygusu oluşturan önemli bir devinim olgusu gibi alıyor Renan Ertosun. Ritmik, durmayan bir süreçle birlikte sürekliliği çağrıştıran estetik kompozisyonları var edebilmesi hep o coşkuya sığınmış hareketliliğinden kaynaklanan bir durum. Rengi seviyor sanatçı. İçinden sınır tanımaz bir renk coşkunluğu geçiyor; bütün renkleri, bütün biçimleri denemek,

sınırsız bir kozmos bilinciyle onları, hepsini tuvaline boca etmek istiyor. En başta sevilen şeye karşı coşkulu bir yaklaşım. Renan Ertosun'un resmi, kendi yaşayışının odağına yerleştirmedeği yaşamsal gerçekliği, onu tatmin eden, doyuran ve mutlu eden bir evre değildi elbet; ama o evre bile resme doğru yönelişin ve resmini besleyişinin bir boyutunu inlemektedir. Resme kaçış, onu coşkulu bir özgürlükle algılamasına ve yorumlamasına sebep olmuştur. Bu maviler, coşkulu yeşiller, sıcak ve soğuk tonların diyalektik kombinezonu ve oluşum içindeki yeni renk biçimleri, yeni yeni oluşmaya başlamış bir biçimsel kimlik içinde adeta kendilerine yer bulmak ister gibi de yine devinime iştirak ediyorlar (Resim 10). Konu sıkıntısı çekmeyen bir boyutu var sanatçının. Adeta özellikle şu sıralar herşey, devinen, ışık saçan ve ışığa gölge oluşturan herşey; onun sanatının başat ögesine dönüşebilecek kadar ona estetik olarak yansiyabiliyor” (Gezgin, 2000).

Resim 10. Renan Ertosun, *İsimsiz*, 2004.

Kaynak: www.lebriz.com (2007).

BÖLÜM 3: 21. YY'DA SANAT VE HIZ BAĞLAMINDA YENİ EĞİLİMLER

21. yy'ı etkileyen 20. yy gelişmeleri, beraberinde çok hızlı değişimler getirmiş ve günümüz çağı bu değişimlerden etkilenmekle birlikte bir taraftan da kendi bağımsız çizgisini oluşturmuştur. 20. yy büyük değişimlere sahne olmuş ve kendi amacı içinde sanat etkinliği adına yapılan tüm çalışmalar: yeni arayışlar, yönelimler ve ard arda gelen sanat tarihi sürecini kapsayan geniş bir teknolojik yelpazeden beslenmiştir. 20. yy sanatçısını etkisi altına alan modern teknolojinin süratle değişimi ve gelişimi günümüzde de hayatın her alanında kendini yoğun olarak hissettirmeye devam etmektedir.

21. yy sanatına gelindiğinde geçmişin yoğun birikimi ve hızla değişen dünyanın sürekliliğindeki hızı, sanata farklı bir boyut kazandırmıştır. Bu anlayıştaki farklılıklar disiplinler arası sınırları yok ederek sanat yapıtına yansır. Sanat yapıtı 20. yy' dan bugüne farklı anlatım yollarıyla ifadesini bulur. Modern sanatın başlangıcıyla değişen sanat anlayışı teknolojinin hızıyla birleşir, sanat yapıtı, bugünü anlatan çağdaş bir anlam kazanır.

Algılarımızın içerisine sızan görüntülerin ve seslerin yoğunluğu hislerimizi azaltmakta , bu görüntüler birbiri ardına çoğalarak bir anlamda sanatçının geri dönüşüm kutusunda istiflenmektedir. Yoğunlaşan bu görüntüler, sanatçının anlık duygusunu geliştirerek düşüncelerinin sonu gelmez bir arayış içinde şekillenmesini ve belli bir form kazanmasını sağlamaktadır.

“21. yüzyıla girerken yoğunluğu her geçen gün artan emformatik bir sürece giren dünya, önceki yüzyıldan devraldığı ekonomik ve kültürel koşulların biçimlendirdiği yepyeni bir ufka sürükleniyor. Bu evrede ise; gelişmiş teknolojik aygıtlarla sanatın, sanatın geleneksel biçimlerinin yerini bilişsel bir ortamın almakta olduğunu görmekteyiz. Sanatın bilindik sergileme biçimlerinden, mekanlara izleyicinin konumundan, sanatçı tipine dek hemen her şey büyük bir değişim gösteriyor. Öyle ki sadece 1960'lardan sonra ortaya çıkan akım sayısı, yarım yüzyıllık bir evrede inanılmaz bir çeşitlilik göstermiş ve çoğu birbirine bağlı gelişen bu yönelimler akım olmanın ötesinde hareket sözcüğüyle daha doğru tanımlanır hale gelmiştir. Teknolojinin hızlı ilerleyişi, kozmopolit kentsel dokuların oluşması, tüketime koşullanmış toplumların belirişi yaşamın kendi dinamiklerinden kaynaklanan alımlama biçimleri, kuşkusuz sanat ve sanatçının da evrilmesini gerekli kılmıştır” (Şahiner, 2002:15).

Bu anlamda düşünüldüğünde bu zorunluluk sanatçıyı diğerlerine göre bir adım öne taşır. Günümüz sanatçısının yapıtını ortaya koyarken gerekli olan teknolojiyi kullanması

çağdaşlaşma adına bir gereklilik olarak nitelendirilebilir. Teknolojinin kendi içinde de sürekli bir gelişim gösterdiği günümüzde, hayatın her alanında kendini gösteren bu değişimden kaynaklanan tüketim sürecinden sanat da nasibini alır. Teknolojinin sağladığı bu çeşitlilik, sanatçının malzeme olanağını çoğaltır, genişletir ve sanatçıya sürat kazandırır. Hayatın her alanında hızın artması, üretimi çoğaltmakta, paylaşım alanlarını genişletmekte ve sanatçıyı durmaksızın yeni bir ürün ortaya koymasına zorlamaktadır. Hızla tüketilen sanat yapıtları yerini, gelişen teknolojinin olanaklarıyla çeşitlenecek bilinmeze bırakır.

3.1. Bilgi – İletişim Devrimi Ve Sanat

Dünyanın hızla yol aldığı bir ortamda sanat, sınırlarını genişleterek farklı anlatım yollarıyla düşüncelerin dili olmaya devam etmektedir. Bu anlatım dili, tek sesli söylemiden çıkmış, gelişmeleri, teknolojiyi, bilimi, psikolojiyi, müziği, bu dil çeşitliliğinin içine almıştır. Bu çok sesli söylem düşüncelerin ifadesinde, farklı yollarla belirlenmiş, belirtilmiş, gerçekleştirilmiştir. Düşünce artık değişen ifadelerle paylaşılmaya başlamış, teknik anlamdaki yenilikler sanatçının yorumunun çeşitlenmesini sağlamıştır. Sanatçı, geçmiş sanat anlayışlarının da devamı sayılan: ancak yaşadığı çağın yeniliklerini en iyi şekilde değerlendiren bir portre çizmektedir. 21.yy sanatı 20 yy'ın özellikle ikinci yarısında yaşanan gelişmelerin devamı olarak kendini göstermekle birlikte teknolojik gelişmelerle uyum içerisinde bir aşama kaydeder. Hızla değişen dünya, içinde yaşayan sanatçıyı etkiler ve bu etkiler sanat yapıtlarına yansır. Bilgisayar ortamının hayatımız içindeki sıradanlığı, kullanım kolaylığı ve paylaşım genişliği sanatçıyı etkilemiş ve malzeme olarak ona sürat kazandırmıştır. İlk insandan günümüze hızla değişen dünya durmaksızın yenilenmiş ve insan her çağa tanıklık etmiştir. Ve çağın tanığı olan insan, kendi zamanını hızla değerlendirmiş, mağaralarda yaşayan ve dünyanın oradan ibaret olduğunu sanan insandan bilgisayarla birlikte küreselleşen yani Virilio'nun deyişiyle kasabaya dönen bir dünyada varolmaya devam etmiştir. İnsanoğlu bilgi-iletişim çağının yaşandığı günümüzde de, ivmeyle yoluna devam etmektedir. Aşağıdaki makale bu gelişme sürecini kısaca şöyle özetler:

“İnsanlar arasında, ses ve işaretlerle başlayan, ilk bireysel anlamdaki iletişim, yontma taş devrinde mağara duvarlarına yapılan resimlerle (İ.Ö. 27 000) ve dumanın işaret vermede kullanılmasıyla (İ.Ö. 4000) devam etmiştir. Bu resimler kömür haline getirilmiş odun ve kemik parçalarının kalem olarak kullanılmasıyla çizilmiş ve bazıları da sert cisimlerle kazınarak doğal boyalarla boyanmıştır. Ortak dil ve yazıya

sahip olmayan ilkel insan için resim önemli bir anlaşma aracıdır.Haberleşmede kullanılan resim-yazılar zamanla biçimlerini değiştirerek harf ve rakamlara dönüşmüştür.Alfabenin kullanılmasıyla başlayan kitle iletişim 1450’de matbaanın bulunması ile yaygınlaşmış ve yeni boyutlar kazanmıştır.Kitle iletişim açısından önemli bir yere sahip olan matbaa makinesi sayesinde kitap ve gazete basılmış (1600), böylece, iletişimin daha geniş bir kitleye ulaşması sağlanmıştır.1850’de telgraf, 1860’da telefon, 1900’de film, 1940’da televizyon, 1946’da basit nitelikte ilk bilgisayarın gerçekleştirilmesiyle iletişim teknolojisinde önemli adımlar atılmıştır.Fakat bugünkü anlamıyla ilk bilgisayar ancak 1980 yıllarında etkin olabilmıştır.1960 yıllarında ise uydular yoluyla iletişim ve haberleşme olanakları sağlanmıştır.İletişim teknolojisindeki bu olağanüstü gelişmeler, dünyanın ekonomik, sosyal ve kültürel değerlerini büyük oranda etkilerken bilginin tüm dünyaya hızla yayılması ve gelişmesi, tam bir Bilgi ve İletişim Devrimi yaratmıştır.Bu nedenle yaşadığımız çağ ‘‘bilgi ve iletişim çağı’’olarak tanımlanmaktadır’’ (Karayağmurlar, 2005).

Tüm yaşanan bu gelişmeler hayatı kolaylaştırmış ve arkasından gelen yeniliklerin basamağını oluşturmuştur. İnsanın yapısındaki merakı,sezgileri, doğaya duyarlılığı hayatı biçimlendirmesine neden olmuştur. Düşünen ve tüm canlılar içinde üstün bir varlık olan insan, doğumundan itibaren kendi içinde kalması olanaksız bir bütündür. Bu bütün kendi içinde ve dışında her şeyi hisseder ve algılar. Algılanan soyut ya da somut her şey insanın düşüncesiyle şekillenir. 21.yy dünyasını şekillendiren de bu gelişmelerin son noktası sayılabilecek bilgisayar ve beraberindeki dijital dünyadır.

‘‘Gelişen teknolojinin bilgisayar kavramını ortaya çıkarması ile birlikte yepyeni bir dönemin başladığı görülmektedir.Teknolojik gelişmeler daha önce hep insanoğlunun karar mekanizması ile kontrol edilen araçlar üretme eğilimindeyken, bilgisayarla birlikte, kendi başına karar verme yeteneği olan aletlerin ortaya çıkarılması gündeme gelmiştir.Yaşanan bu olgu insanoğlu için oldukça yenidir ve baş döndürücü bir çekiciliğe sahiptir.Çünkü insanoğlunu en önemli yetisi olarak bilinen karar verme, yine insanoğlunun ürettiği bir araca yüklenmektedir. Her ne kadar karar verme mekanizması bir araca yüklenmiş olsa da bu aracında insan yapısı olduğu unutulmamalıdır.Belki de insanoğlunu daha önceden olduğundan daha sorumlu kılar’’ (Altunay,2004:79).

Günümüzde yaşadığımız olaylar, hayatı kolaylaştıran bu aracın aynı zamanda yaşattığı zorlukları da gözler önüne sermektedir. Değişen ve hızlanan her şey sanatı da derinden etkiler. Sanatın yeni oluşumunu ve karmaşasını Baykam, ‘‘Bin Yılın Kırılması’’ adlı kitabında şöyle yorumlar:

‘‘Cyber Space (Sanal Alem) yeni sosyal uzamı oluşturuyor. Teknoloji ve dilin beraber oluşturdukları sosyal uzam artık kalıcı bir metamorfoza uğramış durumda. Kaotik sağanak bilgi yağmurunda, düzenli ve metodik, sistematik bilgi toplarını bir köşeye koyup, mecburen şansın karşımıza çıkardığı bilgi ve nesnelere yetinmeyi öğreniyoruz.Yeni sanat bu parçalanmadan artan bir şekilde nasibini alıyor. İnsanlar saniyeleri ve bireysel kararlarını değerlendirerek bu atomik dağınık yapı içerisinde çok seçici ve süratle karar alıcı olmayı öğreniyorlar. Multi -medya sanat kendini bu

çizgide geliştiriyor ve kesin çizgiler yerlerini bireysel kavramsal algılamaların eklektik dünyasına bırakıyor” (Baykam, 2001:431).

Yeni sanat ortamı, her dönem olduğu gibi sorgulanmayı, her yönüyle tartışılmayı beraberinde getirir. Yeni sanat anlayışının yadrganması ya da kesin çizgilerinin belirlenmesi uzun bir süreçte gerçekleşir. Bilgisayar ortamının hayatımızda kapladığı geniş alan, olumlu-olumsuz birçok değişime neden olmaktadır. Virilio ‘Enformasyon Bombası’ kitabında internetin ortaya çıkışının nedenlerini şu cümlelerle açıklar: “İnternetin sibernetik sistemi bundan yirmi yıl kadar önce havadaki bir atom patlamasının elektromanyetik etkileriyle baş etmek ve böylece stratejik iletişim araçlarının genel bir kazaya uğramasını engellemek amacıyla oluşturulmuştu” (Virilio, 2003:136).

Amaç ne olursa olsun yeni olan ve insanlığın hizmetine sunulan teknik, düşünce gücü ve merakı bitip tükenmeyen insan için var olduğu sürece incelenir, irdelenir, karmaşık yapı çözümlenerek kullanımı genişler. İcatların, buluşların bulunduğu yerde kalması düşünülemezdi. Bulunan ve hayata geçirilen teknoloji, düşünen varlık için her zaman ileriye hızlanarak iletilecektir.

3. 2. Gelişen Teknolojinin Sanata Etkisi

Sanatta disiplinler arası sınırların kalkmasıyla sanatçı daha özgür bir ortamda, daha farklı anlatım biçimleriyle kendini ifade etme şansını bulmuştur. Kavramsal sanatın getirdiği sanat anlayışı, günümüz sanatında da etkin olmakla birlikte tekniğin kullanımı her alanda olduğu gibi sanat alanında da yoğunlaşmıştır. Artık düşünülen şey aynı hızla gerçekleştirilmekte, kitlelere anında ulaşarak tüketilmektedir. Düşün ve uygula haline dönüşen hızlı oluşum, dijital ortamda binlerce farklı biçimlere dönüşebilmektedir. Günümüzde sanatçının yapıtları artık dijital ortamda gelişmekte 21. yy sanatı, teknolojiyi içine alarak yoluna devam etmektedir.

“1990’lar, “dijital devrim” olarak adlandırılan, dijital ortamdaki eşi görülmemiş hızın teknolojik gelişmesine şahit olmuştur. Her şeye rağmen birçok dijital teknolojinin temeli 60 yıl öncesinde biçimlendi, bu teknolojiler 20. yy’daki son on yılda her yerde görülmeye başladı. Donanım ve yazılımlar çok daha zarif ve alınabilecek bir hale geldi ve 1990’ların ortasında “www” evrensel bağlanabilirliği sağlayan bir yayıcı haline geldi” (Paul,2003:7).

Sanatçılar, her zaman önce kendi zamanlarındaki kültürü ve teknolojiyi yansıtmaya isteği duymuşlardır. Doğal olarak yaşadığı süreçten etkilenen sanatçı, varolduğu düzenin koşullarından etkilenmiş ve gelişmelere kayıtsız kalmamıştır.

“... yüzyılın sonunda, “dijital sanat” oturmuş ve yerleşmiş bir terim haline geldi ve tüm dünyadaki müzeler ve galeriler dijital çalışmaların büyük sergilerini toplayıp göstermeye başladılar. Teknolojik sanat için terminoloji son derece akıcı bir şekilde oluştu. Şu anda bilinen dijital sanat ilk ortaya çıktığından beri değişen bir çok isimle anıldı. Bir zamanlar “bilgisayar sanatı” diye adlandırıldı (1970’lerden itibaren) ve sonra “multimedya sanatı” diye söylendi. Dijital sanat yerini 20. yy’ın sonunda çoğunlukla video ve filmler için kullanılan ses sanatı ve diğer melez terimler gibi “yeni medya sanatı” şemsiyesi altında almaktadır” (Paul, 2003:8).

Teknolojinin etkin olarak sanat alanına girmesi 20.yy’ da karşımıza çıkmaktadır. Belirli sebeplerden ötürü, dijital sanatın tarihi, bilim ve teknoloji tarihi tarafından şekillendirilmiştir.

“Dijital sanatın teknolojik tarihi askeri- endüstriyel yapıya, araştırma merkezlerine, müşteri kültürüne, ilgili teknolojilere kaçınılmaz şekilde bağlıdır. Bilgisayarlar temel olarak akademik ve araştırma çevresinde doğmuştur. Ve bugün hala araştırma üniversiteleri ve merkezleri dijital sanat türlerinin üretilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. 1945’te Atlantic Monthly dergisi askeri bilim adamı Vannever Bush’un “Düşünebiliriz” makalesini yayınladı. Yarışma tarihinde bu makalenin derin bir etkisi olmuştur. Makale, Memex adında bir aleti tanımlamıştır. Memex saydam ekranlı bir masadır. Kullanıcıların belgelerini taramalarını ve bir belge bütünü yoluyla kendi rotalarını yaratmalarını sağlar. Bush, Memex’in içeriğini planladı. Kitaplar, periyodik dergiler, imajlar, mikrofilm üzerinden satın alınabilir. Memex, hiçbir zaman inşa edilmedi, fakat bugünkü elektronik materyallerin atası olarak görülebilir ve internet büyük, dünyaca ulaşılabilen veri tabanıdır. Memex, en başta elle kullanılan bir cihazdı. Fakat 1946’da Pensilvanya Üniversitesi dünyanın ilk dijital bilgisayarını tanıttı (ENIAC). Bütün bir odayı kaplıyordu. 1951’de ise ticari olarak elde edilen UNIVAC isimli aletin patenti alındı ve UNIVAC rakamsal ve text şeklindeki bilgiyi işleyebiliyordu” (Paul, 2003:8).

Teknolojinin gelişim süreci içinde bilgisayar kavramının ortaya çıkışı, bir anlamda sanat alanında yeni bir dönemin başlangıcı sayılabilir. Neredeyse tekerleğin icadından başlayıp bilgisayar kavramının ortaya çıkışına kadar geçen uzun zaman dilimindeki hızlı gelişim, bu noktadan sonra çok daha kısa sürelerde artmaya devam eden bir hızla kendini göstermiştir. Teknolojideki bu hızlı değişim, sanatçıyı da etkisi altına almış ve bu hızlı süreç içerisinde dijital sanat kavramı şekillenmeye başlamıştır.

“1968’in sonlarına doğru, Stanford Araştırma Enstitüsü’nden Douglas Engelbart küçük haritalar, pencereler ve bilginin fare yoluyla idaresi fikirlerini tanıttı. Dijital sanatlar sanat tarihsel boşluğu geliştirmedir. Fakat önceki sanat hareketleriyle güçlü şekilde bağlıdır. Bu hareketlerin dijital sanat için önemi şekil bilgisine olan vurguları, konseptte, olaya, seyirci katılımına olan vurgularındır. Dadaist şiirler sıra

dışı şiirler yaratmış ve bunun için şekil bilgisini düzensizlik yaratmak için kullanmıştır. Sanatı yaratmak için kurallar süreci, yazılımın ve her bilgisayar işleminin temelini oluşturan algoritmalarla yakından ilgilidir. Dadaist şiir gibi, bilgisayar sanatının her şekli, temel element olarak bilgidir. Sanatta bilgilerin bileşimi ve gerçekçilik, Marcel Duchamp ve László Moholy-Nagy tarafından da keşfedildi. Duchamp'ın "Rotary Glass Plates" isimli eseri optik bir makineden oluşuyordu (Resim 11). Gerekli aletleri çalıştırıp, geri toplanan etkiyi görmek için belirli bir mesafeden durup bakmayı gerektiriyordu. Dijital sanat ilgi alanında Duchamp'ın eseri oldukça etkiliydi. Onun eserlerinde görülen nesneden fikre kayma, gerçeğe yakın nesnenin bir önceki adımı sayılabilir. Duchamp kendi eserini bıyık ve sakal çizdiği Mona Lisa'nın yeniden çizimi olarak adlandırdı" (Paul, 2003:10).

Resim 11. Marcel Duchamp, *Döner Cam Levha*, 1920.

Kaynak: www.marcel Duchamp.net (2007).

Dijital sanat alanındaki çalışmaların başlamasıyla birlikte, teknoloji sanat alanında da kendine sağlam bir yer edinmeye başlamıştır. Sanatçılar, gelişen teknolojiyle birlikte sanat yapıtlarını ortaya koydukları aşamalara bilgisayarları dahil etmeye başlamışlardır.

"Bilgisayarlar, 1960'larda da sanat eserlerini yaratmak için kullanıldı. Michael A. Noll(New Jersey'de Bell laboratuvarlardaki bir araştırmacı) bilgisayar tarafından üretilmiş imajları 1965'te "Bilgisayar Tarafından Üretilmiş Resimler" i New York'daki Howard Wise Galeri'de sergiledi. Onların eserleri soyut çizimleri ifade ediyor olmalarına rağmen, dijital ölçünün gerekli estetiğini yakalamıştı. Jıhn Whitney, Charles Csuri ve Vera Molnar' un eserleri bugün hala bilgisayar tarafından üretilmiş çizimler için araştırma konusudur. Bilgisayar grafiğinin babası olarak bilinen Whitney, kısa filmi Katalog için eski analog askeri bilgisayar donanımını kullandı. Whitney'in daha sonraki filmleri onun bilgisayar film yapımında öncü olduğunu kanıtladı. Whitney, birçok deneysel filmde ressam olan kardeşi James ile işbirliği yaptı" (Paul, 2003:15).

Bilgisayarın ilk kullanılmaya başladığı andan günümüze kadar geçen süre içinde, bilgisayarların gelişmesindeki hızın artışı baş döndürücü ve çok çarpıcıdır. Sanal ortamdaki gelişim ve kullanım alanının genişlemesi her gün ivme kazanarak artmıştır. Sanayi Devrimi' yle birlikte makinelerle tanışan insanın teknolojiyle bütünleşmesi ve teknolojideki hızlı değişimlerin gün geçtikçe artması, 21.yy' daki yeni arayışları tetiklemiştir.

“Sanayi çağının bizim elektronik çağa geçişimizi sağlamasıyla, sanatçılar sanat ve teknolojinin buluşmasıyla daha çok ilgilenir oldular. 1966'da Billy Klüver, kendi deyimiyle mühendis ve sanatçı arasında etkileyici bir birliktelik geliştirme arzusundan doğan “Sanat ve Teknolojide Denemeler”(Experiments in Art and Technology-EAT) i yaptı. On yılı aşkın süredir Klüver ve Andy Warhol, Robert Rauschenberg, Jean Tinguely, John Cage ve Jasper Johns gibi sanatçılar arasında gelişen bu birleşim tasarıları ilk olarak New York'daki gösterilerde ve son olarak da Japonya'nın Osaka kentindeki World Expo '70 kutlamalarındaki Pepsi-Cola çadırında görüldü. EAT sanatçılar, mühendisler, programcılar, araştırmacılar ve bilim adamları arasındaki ilk kompleks birliktelik örneğidir ve bu dijital sanatın bir özelliği olacaktır” (Paul, 2003:16).

Günümüz dijital düzeneklerinin ilk örnekleri ilk kez 1960'lı yıllarda sergilenmiştir. 1968'de Londra'daki Modern Sanatlar Enstitü'sünde açılan “Cybernetic Serendipity” sergisi, şu andaki dijital sanatın çıkış noktası olarak görülmektedir. Bu sergide aydınlatıcılardan grafiklere, ses düzeneklerine ve duyarlı robotlara kadar birçok çalışma sunulmuştur. Bu çalışmalar gürültülü ve çok teknik yaklaşımlarından dolayı eleştirilmiş olsalar da, yine de günümüz sanatının çoğu önemli özelliklerinin temelini oluşturmuşlardır.

1970'li yıllara gelindiğinde ise video ve uydu gibi yeni teknolojiyi kullanan sanatçılar, canlı yayınları ve bağlantıları denemeye başladılar. Bu denemeler, günümüzde kullandığımız internet ve yaygın medya aracılığıyla doğrudan sesli ve görüntülü yayınlarda yer alan ilişki hakkında bize ip uçları veriyordu. Bu çalışmaların odak noktası, televizyon yayınlarını büyük kitlelere yaymakta faydalanılan uyduların kullanımı ve coğrafi sınırları ortadan kaldıran asıl uzaydaki gerçek zamanın keşfidir. 1977 yılında Almanya'nın Kassel şehrinde sergilenen Belgesel VI. Resim gösterisinde Douglas Davis kendisinininkilerle birlikte, Nam June Paik, müzisyen Charlotte Moorman ve Alman ressam Joseph Beuys'un eserlerini de içeren bir uydu görüntüsü düzenledi. Bu gösteri yirmi beşten fazla ülkede sergilendi. Aynı yıl, New York ve San Francisco'daki ressamlar arasındaki işbirliği sonucunda, iki şehir arasında on beş saatlik

iki yönlü bir interaktif uydu iletisi olan “Uydu Bağlantısı Al/Gönder” gerçekleştirildi. Yine 1977 yılında, Kit Galloway ve Sherrie Rabinowitz tarafından Eğitici Televizyon Merkezi ve NASA işbirliği ile, dünyanın ilk interaktif uydu performansı olarak bilinen bir aktüel karma sergi düzenlemişlerdir. Projede, ressamların uzak yerlerdeki yeni bir “gerçek mesafe” formuna yöneldikleri karmaşık bir gerçeklik konusu işlenmiştir. 1982 yılına gelindiğinde, faks, yavaş tarama televizyon ve radyo gibi projelerin yaratıcısı Kanadalı ressam Robert Adrian düzenlediği programla multimedya sanatını yarattı. “24 Saatte Dünya” adlı bu program üç kütadan, on altı şehirden ressamların yirmi dört saat faks, bilgisayar ve videolu telefonlar ile bağlantı kurmalarıyla gerçekleştirilmişti. Birbirinden değişik ve üretici bu çalışmalar, ağ bağlantılı dijital sanatın temel özelliği olan birleştiriciliğin ilk adımlarıydı.

1970 ve 80’ ler boyunca sanatçılar sanatın neredeyse her alanında yeni bilgisayar teknolojilerini kullanmaya başladılar. Dijital sanat, bu dönem boyunca nesne tabanlı çalışmalardan daha dinamik ve interaktif çalışmalara dönüşmüştür. Bu çalışmalar daha geniş alanlara yayılarak uygulanmaya başlanmış ve ortaya konan ürünler daha geniş kitlelerle paylaşılmıştır. Dijital teknolojiler ve interaktif medya, Fluxus ve kavramsal sanat gibi akımları besleyip onları daha da güçlendirerek neredeyse, geleneksel sanat, sanatçı ve seyirci anlayışına meydan okumuştur. Sanat, sürekli bilgi akışına dayanan çok daha açık yapıları bir yöntem haline gelmiştir. Bu da katılımcıyla birlikte izleyicinin de bir şekilde üretimi paylaşmasını beraberinde getirmiştir. Bu sayede halk ya da seyirci projenin metinsel, görsel veya sesli parçalarını birleştiren bir katılımcı olur. Bu noktada sanatçı sanatın “tek” yaratıcısı olmaktan çıkarak, seyircinin de katılımını sağlayan ve sanata çok yönlü katkıda bulunan bir arabulucu haline gelir. Dijital sanat yöntemi bir anlamda ressamlar, programcılar, mühendisler, bilim adamları ve model çiziciler arasındaki karmaşık bir işbirliğine dayanır. Dijital sanatın gelişmesi, birçok dijital sanatçının çeşitli kurslardan geçerek aynı zamanda birer mühendis gibi çalışmalarını sağlamıştır. Dijital sanat: resim, fen, teknoloji ve modeller arasındaki sınırları yıkarak araştırma, geliştirme laboratuvarları ve bilgi gibi çok çeşitli alanların işbirliğini sağlamıştır (Paul, 2003).

3.3. Geleceğin Sanatının İpuçları

Geleceğin sanatına ve 21.yy sanatına geldiğimizde yeni kavramlar, yepyeni estetik değerler ve belki de en önemlisi aralarındaki sınırlar iyiden iyiye kalkmış, birbirlerinin kavramları ile konuşmaya başlamış disiplinler söz konusudur.Sanat, bu yüzyılda kendi kabuğu içine çekilmiş sadece kendi kurallarını anlatan şekilde bir disiplin değildir artık.Sanat hızla değişen dünyanı içinde sınırlarını genişleterek farklı anlatı yollarıyla düşüncelerin dil olmayı sürdürmektedir.Teknolojinin sanata etkisini konu alan makalesinde Yrd. Doç. Devabil Kara, “Genç Sanatçıların Teknoloji Hayranlığı ve Geleceğin Sanatına Dair İp Uçları” isimli makalesinde sanat ve teknoloji ilişkisini ve teknolojinin geleceğe etkisini şöyle anlatmıştır:

“Makineler ve makine ürünlerinin insanın yaşamına girmesi ile oluşan yeni kültür, yarattığı karmaşıklık ile insanın görme biçimini pek çok engel ile karşı karşıya getirdi. Makineler çalışan hareketli ünitelerdir. Onları yalnızca dış görünüşleri ile anlamaya çalışarak kavramak mümkün değildir. Onları görsel olarak en yetkin biçimde algılamanın yolu, görünen fonksiyonel bağlantıların dinamik değerlerini anlamakla mümkün olur. İnsan yapısı bu varlıklar, çağımızda hayatımızın her alanına girerek kültür varlığımızın yadsınamaz bir parçası haline geldiler.Fiziksel varlıkları ile doğal çevremizde yaptıkları değişimin yanı sıra yaşamımızda düşünmemiz, hissetmemiz ve tepkilerimiz bu mekanik, elektronik kültürle yeniden şekillenmekte, durmaksızın değişime uğramaktadır. Görsel ve algısal bilincimizi derinden etkileyen bu değişimler günümüz sanatının anlatım elemanları olarak sanat yapıtlarında da yerlerini aldılar” (Kara, 2006).

İnsanlar, her alanda kullandıkları teknolojiyi sanatta da kullanmış sergilerken teknikten sonuna kadar yararlanmışlardır. Teknik nesnelere niteliği, çağın teknik gelişimine paraleldir. Günümüz koşullarında hızın getirdiği değişimi ve dönüşüme uğraya yaşamı kavramak zorunda olan sanatçı, diğer yandan bu değişimin görsel dünyamıza kattığı değerler ile hem estetik hem de düşünsel anlamda hesaplaşma durumundadır. Sanatçı için önemli olan sanatını yaparken kendine uygun bir teknik seçmektir ve bu değişmez bir özelliktir. Tekniği burada yalnızca araç, gereç, aygıtlar olarak teknik nesne anlamında değil onu da aşan bir beceri, kullanım, başarıma, bulup buluşturma anlamında algılamak gerekir.Bunun beraberinde sanatçının tekniğin yeterliliklerini ve aracın yapısına uygun estetik gereklerini de bilmesi gerekir. Sanatçının teknik alandaki bilgisi estetikle birlikte farklı bir anlatıma kavuşur. Seçilen ya da kullanılan teknik ya da obje günlük hayattaki sıradanlığını sanatla buluştuğunda dönüştürür ve farklılaştırır.Yaşadığı güne tanıklık eden sanatçı, günün getirisi teknolojiyi de sanatın içine alır.

Telgrafın icadından bugüne kadar sanatçılar her zaman yeni teknolojik araçlara yoğun ilgi göstermişlerdir. Sanatçıların birbirlerinden farklı sanat ve bilim alanlarıyla kurdukları ortaklıklar, belirli bir geleneği yansıtmayan çalışmalar üretmelerine neden olmuştur. 21. yy' la birlikte teknolojik araçlar hepimizi kuşatmış ve neredeyse günlük hayatımızın bir parçası haline gelmişlerdir. Sanat ve sanatçı da bu teknolojik ortamla uyum içerisinde varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Dış dünyanın bu teknolojik karmaşası fiziksel bir güç alanı oluşturur. İnsanın gözü bu güç alanı içerisinde sürekli uyarıcı bombardımana tutulmaktadır. Günümüzde özellikle göze ve kulağa hitap eden yeni teknolojik araçların kullanılması, sanatçının 21. yy' a özgü estetik değerler ve yeni algılama şekilleri geliştirmesine neden olmuştur. Özellikle dijital ortamda oluşturulan estetik biçimler doğal ortamlarda ki görsel ve işitsel niteliklerden çok farklıdır. Bu sebeple bu yeni algılama tarzımız, geleneksel yöntemlerin etkisiyle algılayışımızdan farklı olacaktır. Buradan hareketle aslında günümüz genç sanatçıların teknolojik gelişmelere karşı edindikleri tavrın, aslında doğal bir sürecin sonunda gerçekleştiğini anlıyoruz. Geçmişe oranla daha fazla kavramsal ve görsel kargaşanın etkisine maruz kalan ve kendilerini ifade etmeye çalışan genç sanatçılar, bir anlamda bugüne ve hatta yarına bakmaya çalışarak hayatı daha farklı kavramaya çalışmaktadırlar (Kara, 2006).

Bu bağlamda sanatçı ve teknoloji ilişkisi 21. yy daha iç içe geçmiş durumdadır. Günümüz sanat yapıtlarından birkaç örnekle sanatın son dönemdeki gelişimi daha iyi anlaşılacaktır. Bu projelerden ilki zaman kavramını anlatan “Khronos Projector” ile Alvaro Cassinelli isimli fizikçinin çalışmasıdır. Alvaro Cassinelli' nin geliştirdiği “Khronos Projector”(Ek A) adlı çalışmada Cassinelli, kayıt ettiğimiz zamanı istediğimiz gibi şekillendirebileceğimiz bir yapıyla karşımıza çıkmaktadır. Bu projeksiyon sistemi Casinelli' nin zamanın kıvrılması ve kırılması konularındaki köklü çalışmalarının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada ekrana yansıyan herhangi bir görüntünün formu, ekrana dokunarak değiştirilebilmektedir. Burada yapılan, uzay-zaman kavramı sanal bir kutu içine sıkıştırılıp daha sonra geliştirilen bir lens sayesinde, ekrandaki dokunuşun şiddetine bağlı olarak önceden kaydedilen görüntü formunun üzerine gene aynı görüntüye ait başka bir zaman diliminin getirilmesidir. Örneğin karşıdan karşıya geçmekte olan bir insanın görüntüsünü bir küpün içine dağıttığımızı düşünürsek, bizim ekrana ya da beze olan müdahalemiz arka plandaki lensin en sonda görülmesi beklenen adımı belirlemesiyle küpü kendi etrafında çevirmeye başlamaktadır.

Nasıl bir küpü çeviriyorsanız görüntüyü de o şekilde yönlendirebiliyorsunuz. Ekran üzerine ne kadar şiddetli bir hamle yaparsanız zamanda da o kadar geriye doğru ilerlemiş oluyorsunuz. Karşıdan karşıya geçen adam örneğinde olduğu gibi hareketsiz görüntü dokunduğunuz noktalardan harekete geçiyor ve işaretlediğiniz yerdeki zaman görüntü olarak karşınıza geliyor. Yani bir başka deyişle resim hareketleniyor. Dokunduğunuz resim karesinin yaşandığı anı görebiliyorsunuz. Bu tip çalışmalar geliştirilir ve günlük hayatımızda kullanılabilecek bir hale getirilirse fotoğraf albümlerimizdeki resimlerin içinde yaşayan bir dünya görmek kavramı gerçek olacak gibi görünüyor (Dilbaz, 2006).

Bu projelerden bir diğeri de “Mine-Control”u hazırlayan Zachary Booth Simpson’ın çalışmasıdır. Zachary Booth Simpson, deyim yerindeyse bu eserle dünyanın bir çok yerindeki güncel sanat müzelerini geziyor. 2000 yılından itibaren yoğun bir çalışma içinde olan mine-control ekibinin son çalışmalarından biri; bir bez üzerine yansıtılan görüntü üzerinde elimizle çizim yapmamızı sağlıyor. Bu çalışmanın en can alıcı kısmı, çizdiğiniz iki boyutlu cismin üzerinde bir noktaya parmağınızı koyup herhangi bir yanından kaydırduğumuzda çizim üç boyutlu oluyor ve dönmeye başlıyor. Örneğin bez üzerine bir çöp adam çiziyorsunuz. Bu çöp adamın kafasına parmağınızı koyup sol kolundan çevirirseniz çizdiğiniz adam kendi çevresinde dönmeye başlıyor. Çöp adama kazandırılan hareketin sonlanması için parmağınızı karakterinizin kafasından çekmeniz yeterli. Parmağınızı çektiğiniz anda çöp adam sistemde kullanılan yazılım sayesinde duruyor. Bir başka örnek verecek olursak, projektörden yansıtılan bir sürü kelebeği kollarınızı açarak beklemek. Bir sürü renkli kelebeğin dolaştığı bezin karşısına geçip kollarınızı açarak beklediğinizde, beze yansıyan gölgenizden alınan geri bildirim sayesinde, gerçek dünya ve bilgisayar ortamında oluşturulan dünya birleşiyor ve bezde, kollarınızın üzerine konmuş bir sürü rengarenk kelebek görüyorsunuz (Dilbaz, 2006) (Ek B).

Günümüz teknolojisinin en iyi örneklerinden bazıları da internet ortamında yer alan “Teknoloji ve Sanat Paneli”nde ele alınan Uğur Halıcı’ nın konuşmasının birinci ve ikinci bölümünün ses kaydının çözümüyle hazırlanmıştır.

“Konuşmamın bu bölümünde sizlere kısa bir tur yaptıracağım; sanatta teknoloji nasıl kullanılıyor diye. Bu konuda göstereceğim bir çok örnek var ve bu örneklerden göreceksiniz ki bizim klasik anlamda gördüğümüz, bildiğimiz sanattan

daha değişik bir yaklaşım var. Burada sunacağım örneklerin daha da fazlasını internet'te bulabilirsiniz. Robotik, elektronik, yapay yaşam, yapay zeka, ara yüzler, medikal sistemler, nano teknoloji, ses işleme, biyolojik sistemler, ekoloji, genetik, kinetik, iletişim, telefon, telematik, video, sanal ortam, animasyon ve oyun -bir çoğunuz bunları görmüşsünüzdür, webart ve teorik yazım sanatta yer alan teknolojik alanlar. Göstereceğim örneklerin bir kısmı sizlere uç noktalarda gelebilir; ama, neler yapılıyor, birazcık hissettirmek için bunlardan bahsetmek istedim.

İlk olarak anlatacağım Jennifer Hall'ın "Acupuncture For Temporal Fruit" adlı eseri; 1999 yılında sergilenmiş ve burada gördüğünüz kurgudan 20 tane yapılmış ve bir müzenin tavanından asılı bunlar; her birinin içinde domatesler ve akupunktur iğneleri var.

İzleyiciler bu eserleri izlemeye geldiklerinde onların hareketlerine duyarlı sensörler vasıtasıyla onların hareketlerinin hızının, yönünün ne olduğu anlaşılacak akupunktur iğneleri bu domatesler üzerinde derin, hızlı ve yönü değişerek çizikler atıyor ve zaman içinde küflenmeler meydana geliyor.

Bunu izleyen kişilerin neler hissettiği izleyene göre değişiyor elbette; ama, sanatçının da hissettirmek istediği bir şeyler var. Akupunktur iğnesi bize steril olmakla ilgili şeyler hatırlatıyor; ama bir yandan eziyet edilen bir obje var, domatesi düşündüğünüzde, bana hissettirdiği şey de Kafka'nın "Ceza Sömürgesi" idi.

Resim 12. Jennifer Hall, *Acupuncture For Temporal Fruit*, 1999.

Kaynak: vision1.eee.metu.edu.tr (2007).

İkinci açıklayacağım çalışma Simon Penny'nin "Taraces" isimli çalışması, Bu, aslında internet üzerinden gerçekleştirilen bir kullanıcı deneyimi. Üç ayrı noktada, Bonn, Chicago ve Tokyo'da kişiler birer oda içinde duruyorlar. Bu odaların köşelerinde kameralar var. Kişilerin kameralarla alınan görüntüleri üç boyutlu ortamda modelleniyor. Bu üç boyutlu modeller internet üzerinden her birinin bulunduğu yere gecikmeli olarak yansıtılıyor ve orada sanal gerçeklikle, diğer kişiler, öbürleri yanındaymış gibi, ama biraz da değişerek onları görebiliyorlar. Bu kişilerin hareketleri birbirinin içine geçerek, etkileşimli bir şekilde bir gösteri yapıyorlar.

Resim 13. Simon Penny, *Taraces*, 1998.

Kaynak: vision1.eee.metu.edu.tr (2007).

Teknolojinin kullanıldığı başka bir eser ise Ken Rinaldo'nun “Autopoiesis”i. Burada gördüğünüz şeyler, asma dalları kullanılarak yapılmış. Aralarındaki bağlantılar elektronik sistemle kontrol ediliyor.

Ortamda birtakım sensorlar bulunuyor ve kişilerin geldiğini algılıyor. Bu algılamaya göre eklem yerleri otomatik olarak oynuyor ve dallar sizden uzaklaşıyor. Bu etkileşimli hareket sırasında size yakın olanların hareketleri ve uzaktakilerin hareketleri birbirine bağlı olarak değişiyor -hepsi birden değil, ama bir uyum içinde. Bunların uç taraflarında mavi veya değişik renklerde ışıklar yayan lambalar var, bunlar ekrana düşerek çeşitli görüntüler yaratıyorlar. Bu hareketler ayrıca müzikle de otomatik olarak bağdaştırılıyor.

Resim 14. Ken Rinaldo, *Autopoiesis*, 2000.

Kaynak: vision1.eee.metu.edu.tr (2007).

Shawn Brixey' in bu eseri, bir binanın yüzüne yerleştirilmiş bir kurgu. Orada sabit olarak kalıyor. 1988 yılında yapılmış. Adı “Aurora”. Sentetik kristaller kullanılmış. Sentetik kristaller ısıya ve basınca duyarlı. Geceleri büyüyorlar ve orada bulunan insanların buldukları yer, gölgeleri ve ısılarına göre kristallerin renkleri ve büyüklükleri değişiyor.

Resim 15. Shawn Brixey, *Aurora*, 1998.

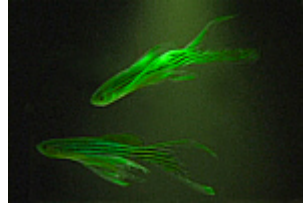

Kaynak: vision1.eee.metu.edu.tr (2007).

Karl Sims, “Evolutionary Art” yani “Evrimsel sanat” adı verilen bir yöntemin yaratıcısı. Ben konuşmamın ikinci bölümünde bu yöntemi detaylı olarak açıklayacağım, ancak kısaca söylemek gerekirse bu yöntemde Darwin'in evrim teorisiyle ilgili birtakım fikirler kullanılıyor. Yöntemde nesnelere temsil eden genler bulunuyor. Bu genler zamanla gelişiyor ve örneğin, hareket etmeyi öğreniyorlar. Daha iyi hareket edebilen daha çok kazanıyor ve daha fazla çoğalabiliyor.

Diğer bir çalışma Eduardo Kac'a ait; ancak etik mi değil mi tartışılabilir. Eduardo Kac genetikle uğraşiyor ve CFP denilen bir proteini genlere klonlayarak organizmaların yeşil flörsanlı ışık yaymalarını sağlıyor. Bu yaratıklara da transgenik yaratıklar deniliyor. “The Eight Day” adlı çalışmada bu klonlamayı fareler, jellfish, bitki ve bir de ameaba denilen, suda yaşayan bir yaratık üzerinde yapmışlar. Bunlar birer fanus içerisindedir, seyirciler onları gidip görebiliyor.

Resim 16. Eduardo Kac, *The Eight Day*, 2001.

Kaynak: vision1.eee.metu.edu.tr (2007).

Stelarc, oldukça çılgın bir sanatçı. Vücudun yapay araçlarla genişletilmesi ve bazı kısımlarının kontrol dışı bırakılması ile ilgileniyor. “Benim bir kolum daha olsa ne olur?” ya da “Benim kolum, benim istemim dışında hareket etse ne olur?” gibi düşünebilirsiniz. “Extended Arm” dört saatlik bir gösteri.

Programlanmış bir robot kol var ve kendisi başına buyruk birtakım hareketler yapıyor. Bu robot kol, Stelarc'ın bir koluna bağlanmış ve o kolunu kontrol ediyor. Bu kol sanki kendisine ait değilmiş gibi davranıyor, çünkü bu kolun bir takım kaslarına gelen uyarılar, parmak hareketlerini, el ve kol hareketlerini kontrol ediyor. Diğer kol kendisine ait. Dolayısıyla gösteride hem Stelarc'ın kendisinin kontrol edebildiği bir kolu hem de başkası tarafından kontrol edilen bir kolu, bir de yapay bir kol var.

Resim 17. Stelarc, *Extended Arm*, 1976-81.

Kaynak: vision1.eee.metu.edu.tr (2007).

“Extended Body” Stelarc’ın başka bir projesi. Bunlar tek kişilik eserler değil; sanatçı, “şöyle olsun” diye bu projeyi koyuyor, büyük bir grup, bunun gerçekleştirilmesiyle uzun bir süre çalışıyor ve eseri ortaya çıkarıyorlar. “Extended Body” 45 dakikalık bir gösteri. Bu gösteride Stelarc 6 bacaklı büyük bir robot üzerinde yer alıyor. Bu robot Stelarc’ın gelişmiş bacakları olarak düşünülebilir; Bacakların hareketi sıvı sistemle kontrol ediliyor. üzerinde duran kişi sağa-sola yatarak, el ve kol hareketleriyle, ve çenesini oynatarak bu bacakların hareketlerini kontrol edilebiliyor. Ayrıca hareketler ışık ve sesle bütünleştiriliyor.

Resim 18. Stelarc, *Extended Body*, 1985.

Kaynak: vision1.eee.metu.edu.tr (2007).

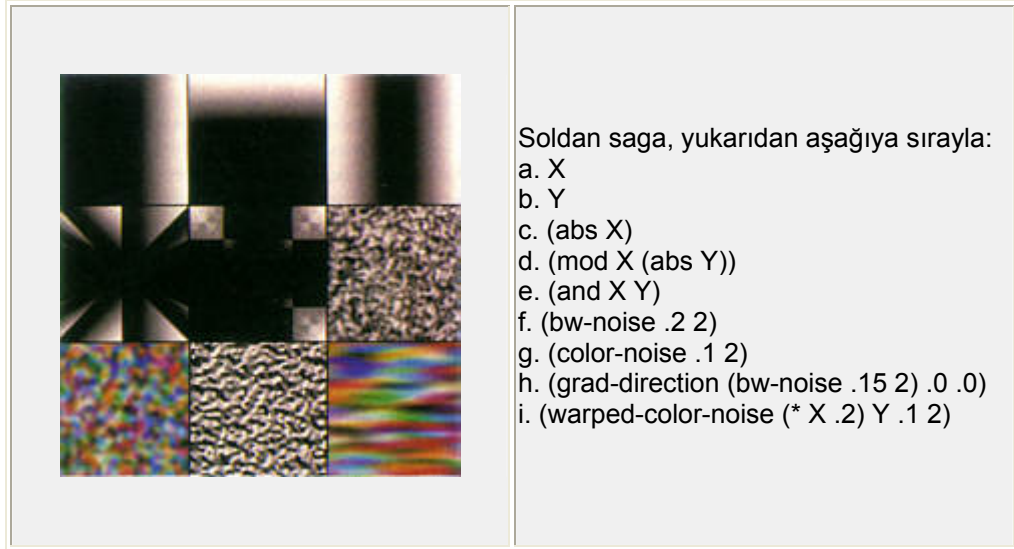
Konuşmamın bu ikinci kısmı biraz teknik bir sunuş olacak. Evrimsel Sanat'tan bahsedeceğim. Burası bilişimle ilgili bir toplantı olduğu için, dinleyicilerin, anlatacağım şeylere oldukça yakın olduğunu düşündüm.

Holland tarafından önerilen Evrimsel algoritmaların 20 yıllık kadar bir geçmişi var. Darwin’ in evrim teorisinden etkilenen bir yöntem bu. Yöntemde Genleri temsil dizinler kullanılıyor. Genlerin bazı elemanları mutasyonla değişebiliyorlar ve genler eşleştirilerek çoğaltılabiliyor. çoğalma sırasında iki eş yan yana geliyor, yeni bir gen ortaya çıkıyor. Yeni genin özelliklerinin bir kısmı anneden bir kısmı babadan geliyor gibi düşünebilirsiniz . Bu genlerin temsil ettiği şeye penotype deniliyor. örneğin gerçek hayatta insanların genlerinin farklı olduklarını gözönüne alırsak, her bir insan taşıdığı gen tarafından temsil edilen “penotype” a karşılık geliyor. Algoritmada her bir genin, temsil ettiği “penotype”ın başarısına göre aldığı bir değer var. Başarılıysa yüksek bir değer, değilse küçük bir değer alıyor. Doğal seleksiyonla düşük değerli genler eleniyor, yüksek değerliler ise hayatta kalıyor.

Dolayısıyla, bir gen havuzunuz var, gen havuzundaki genler eşleşiyorlar, anne babaya benzeyen yeni genler ortaya çıkıyor, yeni genlerinin özelliklerin iyiliğine göre bazıları elenirken bazıları hayatta kalıyor. Bu arada da mutasyonla da eskiden olmayan birtakım yeni genler de ortaya çıkıyor. Böylece, gittikçe evrimleşerek daha iyi genler elde edebiliyorsunuz.

Karl Sims, Evrimsel algoritmayı resim ve 3 boyutlu görsel yaratıklar elde etmede kullanarak “Evrimsel Sanat” adı verilen yöntemi geliştirdi. Bu yöntemi 1991 yılında yazdığı “Evolution For Computer Graphics” başlıklı makalesinde detaylı olarak anlatıyor. Ben de burada biraz açıklamaya çalışacağım.

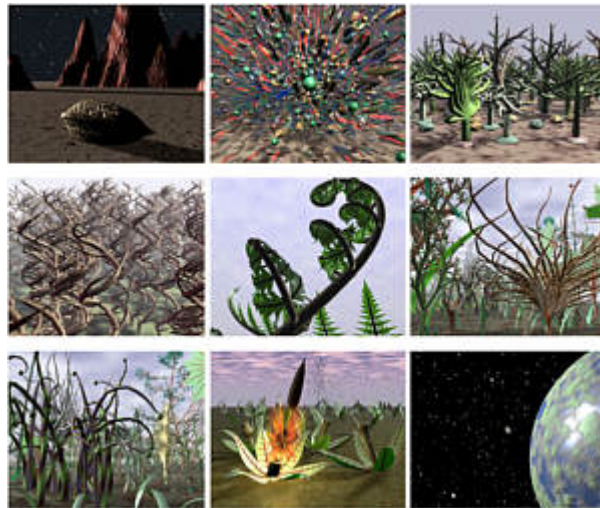
Resim 19. Karl Sims, *Evrimsel Sanat*, 1991.

Kaynak: vision1.eee.metu.edu.tr (2007).

Burada basit formüllerle ifade edilen bazı görüntüler var. Şurada meselâ sol üstteki görüntüde, sadece (x)'in değişimine göre piksel değeri değişiyor ve aydınlıktan koyuya doğru görüyoruz. İkincisi (y) formülüne göre değişiyor. Absolute - veya diğer formüller kullanıldığında çeşitli dokuları bu formüllerle temsil edebiliyorsunuz.

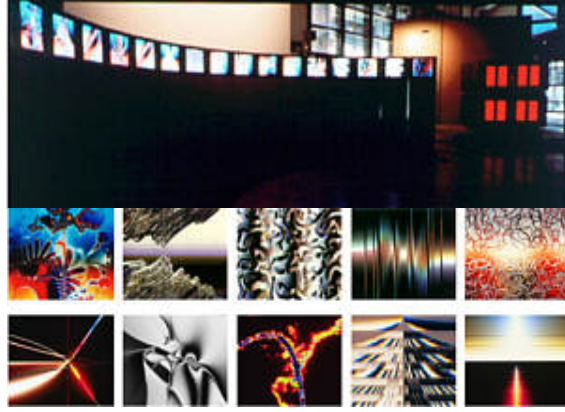
Resim 20. Karl Sims, *Panspermia*, 1990.

Kaynak: vision1.eee.metu.edu.tr (2007).

Karl Sims'in “Panspermia”sı 1990 yılında hazırlanan iki dakikalık bir film. Evrimi anlatan bu filmde, bitkileri temsil eden genler kullanılmış ve biraz önce anlattığım evrimsel algoritma ile bu bitkilerden bir orman oluşuyor.

Resim 21. Karl Sims, *Genetik Görüntüler*, 1993.

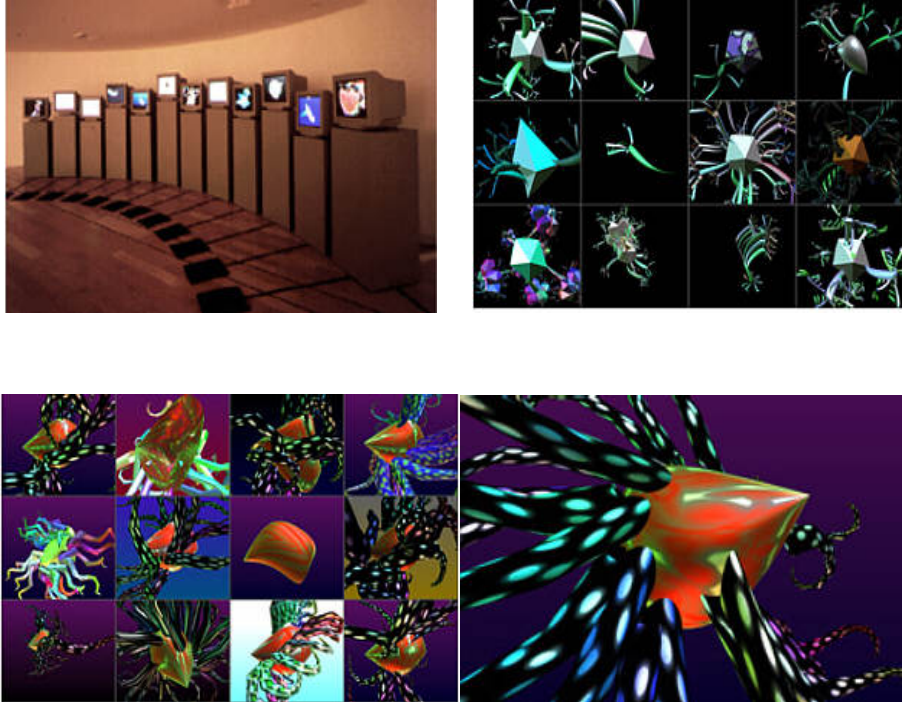

Kaynak: vision1.eee.metu.edu.tr (2007).

Karl Sims'in "Genetik Görüntüler" i 1993 yılında 16 bilgisayarın yer aldığı bir sergide sunulmuş. Bu bilgisayar ekranlarında formüllerle ifade edilen görüntüler var. İzleyici, bu ekranlardaki görüntülerden hangisini beğeniyorsa onu seçiyor ve o seçtiği görüntüye karşılık gelen gen daha yüksek bir değer almış oluyor. Bu seçimlere bağlı olarak yeni eşleştirmeler ortaya çıkıyor ve bunun sonucunda gitikçe evrimleşen yeni görüntüler elde ediliyor.

Galapagos, Karl Sims' in 1997 yılındaki bir çalışması. Bunda da üç boyutlu nesnelere ve onların dokumaları yine benzer bir yöntemle değiştiriliyor. Yine Galapagos' tan birtakım görüntüler bunlar" (Halıcı, 2002).

Resim 22. Karl Sims, *Galapagos*, 1997.

Kaynak: vision1.eee.metu.edu.tr (2007).

UYGULAMALAR

En önemli teknolojik ürünlerden biride hiç kuşkusuz otomobillerdir. Otomobilin hayatımızdaki yeri düşünüldüğünde yan yana gelişen bir devamlılık söz konusudur. Süregelen zaman otomobilin hayatımıza girmesiyle değişmiş ve hızlanmışır. Otomobil, teknolojiyle birlikte, gelişim içindedir. Bir sonraki her zaman öncesinden daha iyi özelliklere sahip olmuştur. Her yeni otomobilin ardından daha iyisi gelir. Tıpkı insan hayatının sonrasındaki oluşumlar gibi. Sonra hep bir öncenin koşullarından daha iyisini getirmiştir insana.

Resim 23. Nergiz Akın, “İsimsiz”, 2007.

“ İnsanın fizyolojik yapısında çok fazla bir değişim ve dönüşüm olmamasına karşın içsel ve düşünsel yapısında, ilk çağlarla kıyaslanamayacak kadar büyük bir değişim yaşanmıştır”(Coşkun,2004). Bu değişim hayatımız içindeki her şeye yansır ve aktarılır. Otomobil belki de tekerleğin bulunuşundan bugüne insanın hayatını kolaylaştıran ve aynı yolda ilerleyen gelişmelerden en çok etkileyen olmuştur. Daha teknoloji diye bir şey yokken doğayla mücadele içinde olan insanoğlu o dönemde hayat şartlarını kolaylaştırmak için binek hayvanları kullanıyorlardı. Ardından, insanoğlunun yaşamını kolaylaştıracak, insanlık için oldukça önemli olan tekerlek icat edildi. Tekerleği at arabaları, tarımda kullanılacak çeşitli araçlar takip etti. Artık hayat daha kolaydı. Tarım,

taşımacılık, ulaşım daha kolay hale gelmişti. İhtiyaçlarını gidermek için yapılan araçlar zaman içerisinde hayatımızın en önemli parçası oldu. Artık bu araçlar, insanoğlunun hayatla mücadelesine kolaylık sağlamanın yanında bir lüks, hatta ihtişamıyla gücün simgesi oldular. Görünüşündeki ihtişam, kullanımındaki konfor ve sahip olmanın verdiği güç duygusuyla, kısa zamanda ihtiyaçtan öte insanların hayallerini süsleyen bir unsur haline geldi. Bu güç ve sahip olmanın verdiği güven 21.yy'da da hala aynı duyguları hissettirmektedir insana.

İnsanoğlunun ihtiyaçları her zaman yeni buluşları ortaya koydu. Bisiklette, bu ihtiyacın bir göstergesidir. At arabasının yetersizliği bir şekilde bisikletle giderilmeye çalışıldı. İki tekerlekli derken üç tekerlekli bisikletler hayatın içine girdi. Ve Endüstri Devrimi'yle buhar gücü tekerlekli arabalarda kullanıldı. Otomobildeki ilk adım da böylelikle atılmış oldu. Ardından da hızla motorlu taşıtlara geçildi. Böylece hız kazanan teknoloji, insanları da beraberinde götürmüş, artık onlara da hız kazandırmıştı. 19 yy'ın sonlarında da ilk motorlu taşıt kullanılmaya başlandı. İki tekerlekli bir bisiklete motor takılarak gerçekteşen bu yenilik şimdiki araçların atalarını oluşturmaktadır.

Resim 24. Nergiz Akın, "İsimsiz", 2007

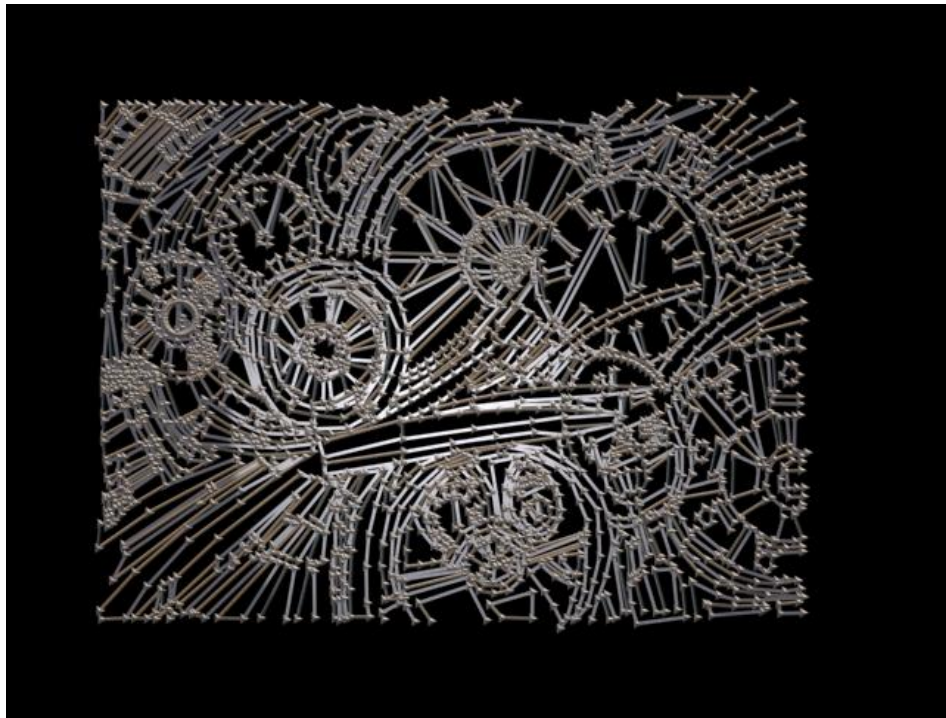

Sonunda insanların hayatına hız kazandıracak olan icat yapılmış, dört tekerli araç hayatlarına girmişti. Bu icat yeryüzündeki hareket olgusunu doğadan alıp insana

vermişti. Tekerleğin insan hayatına girmesi hareket halindeki insanın devinimini artırmış mesafeler aşılarak etkileşim yoğunlaşmıştı.(Melikoğlu,2004)

O günden bu güne değişen çok şey olmakla birlikte bu araca olan hislerimiz aynıdır belki de. Bu aracın hayatımızdaki yeri inkar edilemez. Gün içerisinde defalarca kullandığımız araçlar, hayatımızın vazgeçilmezlerinin başındadır. Zamanı yönetmek için, yetişmek için, zaman içerisinde hareket etmek için gereklidir. Özellikle günümüz koşulları düşünüldüğünde zaman, belki de kontrol etmek zorunda olduğumuz en önemli kavramdır. Tüm bu kavramlar, insanın düşüncesiyle şekillenir ve birbirine geçen bir zincir oluşturur. Tekerlek bir düşüncenin sonucudur. Bu sonucu kullanan başka bir insan arabayı düşünmüştür. Buharlı araba ise yüzyıllar sonra düşünen başka bir insan tarafından ortaya konmuştur. İlk motorlu taşıtta aynı şekilde hayata sunulmuştur. Hız tutkusu, insanın diğer sahip olduğu duygular gibi insanın içinde varolan ve değişimi getiren bir olgudur. Bu çok yönlü etkileşim insanın yaşadığı çağı anlatır ve ifade eder. Birbirinden çok ayrı gibi görünse de hayatımızın içindeki herşey bir dengeyi oluşturur. İnsanların varoluşu ve hareket yetisi doğayı her geçen gün biraz daha etkilemektedir. Hareket halinde oluş bu hareketi hızlandırma isteği insanı arayışlara götürür ve bu arayışlar birbirini içine alan dönüşümü zorunlu kılar.

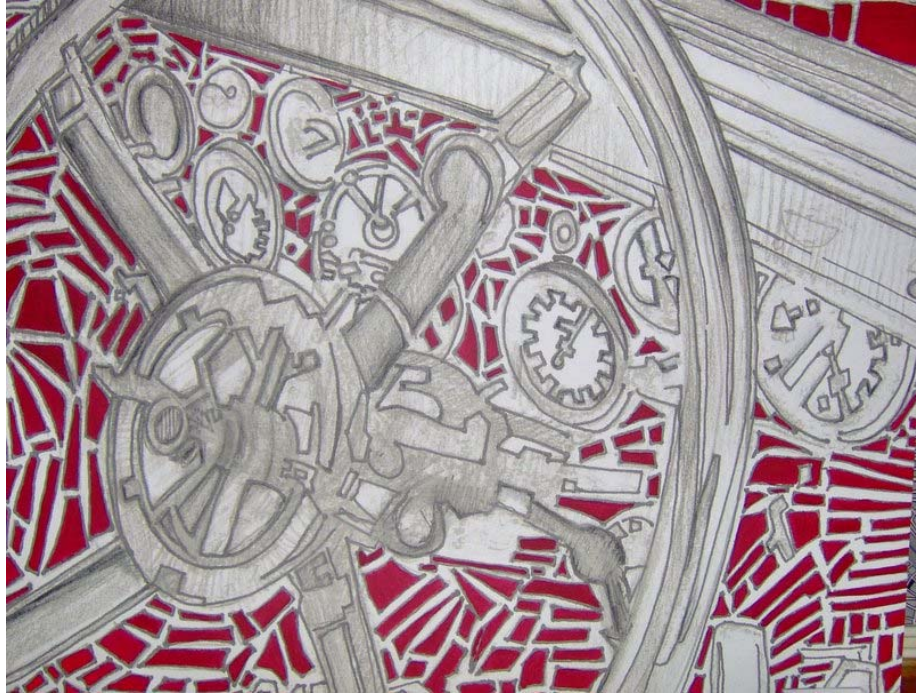
Resim 25. Nergiz Akın, “İsimsiz”, 2007

Bu değişim-dönüşüm ve etkileşim çalışmalarına yansıyor, belki de hayatı aynı anda zamanı ve o günü anlatmaktadır. Resimlere yansıyan biçimler, hız kavramı ve iç içe yaşadığımız olaylarla bir bağ kurmaktadır. Sonuçta hayatın içinde aynı şekilde bizleri etkileyen nesnelere ortak olanı bularak daha yakın bir etkileşim içinde olmak ve anlatmak doğaldır. Bu günü yaşayan bizler için hız kavramının önemi ve hızlı olmanın zorunluluğu resimlere geçmiş zaman kavramının içindeki sürükleniş hızımızı artıran bir diğer nesneyle ifade bulmuştur. Bu paralellik birbiri içine geçen karmaşık ilişkiler aslında aynı amaçlar için düşünen biz insanların nerelerde kesiştiğini en iyi şekilde anlatır.

Bütün bu etkileşim ve hız kavramının kontrol edilebilir olma zorunluluğunu hissettirmesi ve kontrolsüz gücün hayatımız içindeki Virilio'nun deyimıyla kaza riski günümüz koşullarında günden güne artmaktadır. Hız kavramı içinde barındırdığı anlamı ile varolan bir kavramdır; çünkü tüm etkileşim içinde hız tutkusu her zaman varolmanın ya da önde olmanın karşılığıdır.

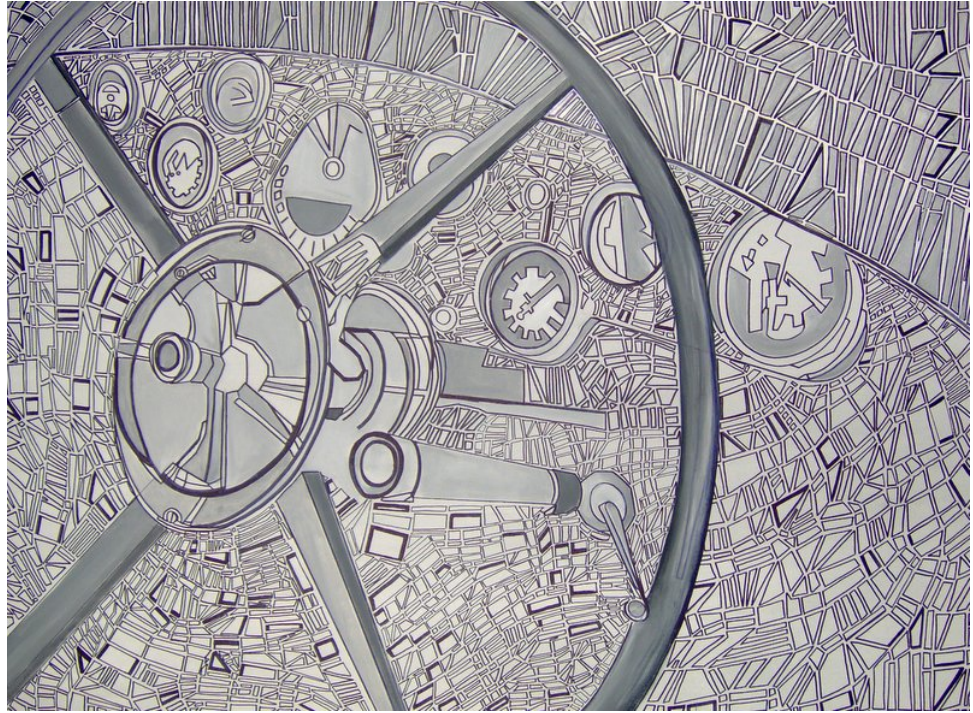
Resim 26. Nergiz Akın, “İsimsiz”, 2007.

İnsan yeryüzünde varolduğunda önce doğayla savaşmış, doğayı şekillendirmiş ve yaşanası hale getirmiştir. Yaşama isteği, insanı her zaman savunma zorunda bırakmış güçlü olmayı zorunlu kılmıştır. Doğayı kontrol altına almayı ve onu tanıyarak

kullanmayı öğrenen insan sonraları kendi arasında savaşımaya başlamıştır. Kendi arasındaki bu güç yarışı 21.yy'da dahi hiçbir şeyi değiştirmemiş zaman içindeki değişim savaşı önleyememiştir. Düşüncesiyle varolan ve gelişen insan sahip olduklarıyla yetinmemiş icatlar, buluşlar, duygular ya da gelişmişlik derecesi savaşları yok etmeye yetmemiş daha da kötüsü her oluşum ve teknoloji savaşındaki üstünlüğü sağlamak amaçlı kullanılmış ve kullanılmaktadır. Teknoloji hayatı kolaylaştırırken tek yönlü bir getirisi olmamakla birlikte yanlış ellerde dehşet saçan bir gücü temsil etmektedir. Tekerleğin bulunuşu ve kullanımı çok masum bir içerikle anlatılmakla birlikte savaş için sağladığı gücü düşününce insan ürküten bir boyutu açığa çıkar. Düşünen ve sürekli üreten insan her şeyiyle evreni çözmeye ve algılamaya çalışmakta algıların de bulduğu her şeyi istediği amaç doğrultusunda kullanmaktadır. Tıpkı günümüz gelişmiş teknolojileri gibi. DNA'nın sırrını çözmeye çalışan bilim adamları, klonlamanın yapılması, nano-teknolojileri geliştirme çalışmaları bir taraftan sürüp gitmekte ancak aynı zamanda hangi sonuçları getireceği bilinmemektedir.

Resim 27. Nergiz Akın, “İsimsiz”, 2007

Evren, bizi sarmalayarak ister istemez bizi içine alır ve etkiler. Yaşananlar ve yaşanmak zorunda olunanlar bizleri savunmaya ve anlamaya götürür. Etkileşim karşısında

duyarsız kalamayan biz canlılar olacaklara karşı ya uyum sağlamak ya da direnmek zorunda kalırız çoğu zaman.

İşte tüm bu olanlar hız kavramıyla örtüşmektedir. Tekerleğin bulunuşu, pusula, matbaanın icadı insanoğlunun kaderini nasıl değiştirdiyse bilgisayar, internet ve diğer teknolojilerin nasıl değişimi tetikleyeceği şimdiden tahmin edilebilir ancak mutlak anlamda etkileri bilinemez.

Hayatı kolaylaştırmak adına bulunan tekerlek nasıl ki insanı her anlamda değiştirdiyse belki de internette farklı yönlere kayarak dünyayı değiştirecektir.

Otomobilin ulaşımda sağladığı kolaylık, savaşta sağladığı hız ve üstünlük, ilk çağ insanı için akıl almaz olsa gerek. Taşıma da kolaylık amacıyla düşünülmüş ancak sınırları yok eden bir güç haline gelerek sahip olana öncelik sağlamıştır.

Otomobilin, halen sahip olana verdiği güç ve güven duygusu, her ne kadar teknik anlamdaki içeriğini bilmesek de etkilenme olgusu hayatımızdaki yerini korumaktadır. Hayatımız içindeki nesnelere kurduğumuz bu bağ, çağımızı anlatan görüntülerle süreklilik içermeye devam edecektir. Çünkü hayatımızdaki nesnelere bizim düşüncelerimizle ortaya çıkmış bizle bütünleşerek gelişmiş bir sonraya aktarılmış başka gelişmelerin ilk adımı olmuştur. Evren kendi içinde olanlarla, insanların onları bir şeylere dönüştürmesiyle akışını sürdürmektedir.

Otomobil, yanımızdan hızla geçerken tüm bunları düşünmenin garipliği içinde tüm nimetlerinden faydalanan bizler daha neleri nasıl bulunduğunu bilmeden büyük bir hakla kullanıyoruz ve tüketiyoruz ya da tüketeceğiz bilinmez.

Çalışmalarımın içindeki biçimler ve birbirinin içine geçen parçalar hızı ve tekerleğin dönüşüne benzeyen devingen yapıyı ve düzenli olması için uğraştığımız hayatı saklıyor içinde. Hayatımızdaki yeniden başlangıçlar, düzene koyma çabaları aynı zamanda kontrol altına alınması güç bir dünya. Direksiyonda her şey bizim kontrolümüzde mi orası tartışılır ama yine de kontrolün elimizde olmasının verdiği güç ve üstünlük bizi her zaman etkisi altında bırakacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öncelikle sonuç bölümünde, ele alınan ve tez içinde değişik açılardan tartışılan hız ve sanat ilişkisi, araştırmanın içeriğinde özellikle değişimin hızı bağlamında yorumlanmış ve kaynaklarla aktarılmaya çalışılmıştır. Hız kavramının ele alınışı çok yönlü açılımları beraberinde getirmiştir. Bu araştırma da ele alınan fizik tanımına yaklaşan hız tanımıdır. Hız, “eğer birim zamanda alınan yol” ise sanat da kendi içindeki birim zamanda uzun bir süreç yaşamış bazen hızlanan bazen de yavaşlayan tıpkı yaşam gibi sonsuz bir görünüm sergilemiştir.

Sanat tarihine baktığımızda sanat anlayışının toplum yapılarına ve yaşanan çağın özelliklerine göre değiştiği görülmektedir. Sanat aslında bu özelliğiyle değişime, yeniliklere ve devinime ne kadar açık olduğunu gösterir. Sanatta yaşanan bu devinim hiçbir zaman kesintiye uğramamıştır. Yaşamın kendisi gibi kesintisiz bir süreç yaşamakta, toplum içinde gerçekleşen tüm olaylar yankılarını sanatta da bulmaktadır. Bu değişim süreci özellikle bilimin ve tekniğin gelişimleriyle yön bulmaktadır.

Bilim ve teknoloji de insanoğlunun yaratım sürecini yenileyen bir olgudur. Tıpkı sanat gibi bilim ve teknoloji de hem toplumların ortaya koyduğu değişimler aynı zamanda da toplumu dönüştüren olgulardır. Bu bağlamda sanat, bilim ve teknoloji arasında sıkı bir bağ olduğu sonucuna varılabilir. Çünkü her üç süreç de toplumsal olguları içinde barındırır, aynı zamanda hem toplumları hem de birbirlerini etkileyen süreçlerdir (Altunay, 2004).

Bu süreç içinde gerçekleşen hızlı değişimler de sanat, her zaman paralel bir gelişim içindedir. Hızın her alanda getirdiği dönüşüm yüzyılları ardı sıra etkilemiş ve teknoloji insanın hızını artıran bir unsur olmuştur. Günümüz insanı da bu değişiklikleri her alanda en yoğun şekilde yaşamaya devam etmektedir.

21. yy insanı, hızını artırmaya çalışarak, zamanı durdurmak için büyük çaba harcamaktadır. Kendi ortaya koyduğu teknolojik gelişmelerle bu hızı katlayarak artıran insan için artık zaman-mekan kavramı ortadan kalkmıştır. Bulunduğun yerden dünyanın tümüne ulaşabilme ve izleyebilme kolaylığı araştırmanın, bilginin sahip olabildiğinin kolaylaşması, yoğun bilgi patlamasıyla insan hayatı artık kendi ortaya koyduklarıyla kontrolsüz bir hızın etkisindedir. Dünyanın genişlemesi ve diğer yandan dünyanın

ulaşılabilirliğin verdiği kúçülme, 21. yy insanını teknolojiyle sarmalanmış bir insan haline getirmiştir. Bütün bu gelişmelere duyarsız kalamayan insanoğlu, hayatı kolaylaştırmak ve tekniğin sağladığı verimliliği kullanmak için, yeniyi takip eden zamanı yakalamaya çalışan düzene uyum sağlamıştır. Yaşanılan çağın gereğini yapmak adına hızlı olmak zorunda olan insan için zaman önemlidir. Düşünen ve değiştiren insan geçmişin birikimini geleceğe bağlamış ve süreklilik devingen bir hal almıştır.

Bilgisayarın günümüzdeki kullanım yaygınlığı ve erişim kolaylığı, bütün insanları aynı ortamda birbiriyle etkileşim içine sokmuştur.

20. yy' da ortaya konan hızlı değişim, 21. yy' da kendini iyiden iyiye hissettirmiştir. Teknolojinin gelişimi tüm alanları etkisi altına almış ve olumlu olumsuz bir çok getirisi ortaya çıkmıştır. Bu karmaşık yapı, insanın içinde bulunduğu dünyayı anlama ve çözme çabasının bitmek tükenmek bilmeyen serüveninin devam ettiğini kanıtlar. Durmaksızın akan zamanın içerisinde mekan kavramının ortadan kalkmasıyla doğayı çözmeye çalışan insan, daha da ileriye gidebilmek adına olduğu yerden bu yarışa katılmaktadır.

Sanat da bütün bu değişimden payını alır. Sanatçı, yaşadığı çağa tanıklık eden bir varlık olarak ortaya çıkan yeniyi kullanır ve kendisini amacına ulaştıracak her yolu, deneyimleriyle zenginleştirir. Sanatçı, dünyanın ona sağladığı koşulları kendi öz kimliğinde hisseder ve sentezler. Sanatçı, yapıtı oluştururken farklı olanı ortaya koyma çabasındadır. Tabi tüm bu çaba yine yaşadığı çağın etkisiyle gerçekteşir. Sanatçı dış dünyayı izler, hisseder ve sonuçta tüm bunları ifade eder. İfade ediş şekli geçmişin ve bulunduğu zamanın bilgi birikimini içinde barındıran aynı zamanda kendi çağına uyan biçimlerle ortaya çıkar.

21. yy, geçmişin karmaşık birikimini arkasına alarak geleceği şekillendiren, bununla birlikte geleceğin geçmişini oluşturan zamanın bir bölümüdür. Sanatın bugünü, tüm yaşananları ve geleceği iç içe geçirmış bir bütündür. 20. yy sanatının etkileri aynı zamanda 21. yy' ın değişen yüzü sanatta da kendini göstermektedir. Sanatlar arasındaki disiplinler kalkmış, tekniği kullanan düşünceyi nasıl ifade etmesi gerekiyorsa aracıları ona göre seçen zengin bir çeşitliliğe ulaşmıştır. Teknolojinin gelişimi, 20. yy' dan itibaren sanatı biçimlendiren ve sanatçı kimliğini değiştiren süreci etkilemiştir. Endüstri Devrimi'yle farklılaşan ifade biçimleri hatta fotoğraf makinesinin icadıyla işin içine giren teknoloji, 21. yy' da sanat yapıtının gerçekteştirilmesinde önemini iyice

arttırmıştır. Hızla değişen zaman, bilim ve teknolojinin günden güne yeni araştırmalar sonucu değişimi ve etkisi sanat alanına yansiyarak anlayışı değiştirmiştir.

Sanatçı bazen bir mühendis bazen bir biyolog bazen de bir tasarımcı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tekniği iyi kullanmak dijital dünyanın yakınında olmak ya da hızlı düşünmek. 21. yy' ın sanat anlayışı da artık hız kavramının etkisinde yol almaktadır. Dijital çağ, sanatı da sarmalamış, hızlı düşünene ve bu çeşitlilik içinde hızlı uygulayana öncelik sağlamıştır.

Günümüz temel dönüşümünü 20. yy' ın ikinci yarısından itibaren yaşayan sanat, özellikle elektronik donanımların ve kitle iletişim araçlarının etkisinde kalmış yeni estetik değerlerle şekillenmiştir. Bu süreçte ortaya çıkan sanat yapıtlarının teknolojiyle ne denli içli dışlı olduğu düşünüldüğünde, modern dünyanın sanatçı kimliğinden, üretilen işlere, yeni sergileme biçimlerinden, sanatsal ölçütlere kadar büyük bir evrim geçirmiştir.

Teknolojinin getirdiği hız, üretilen yapıtları zaman ve mekan sınırı tanımaksızın paylaşım alanını genişletmiştir. Sanat yapıtları aynı anda binlerce izleyiciye ulaşırken tuval gibi geleneksel bir mekan yerine gökyüzü ya da yeryüzünü altlık olarak kullanan, fırça ve boya yerine ışık ışınları ya da dijital teknolojilerle sanat anlayışını değiştiren sanatçı vardır artık (Şahiner, 2002).

Bu gelişmelerin sanata ve disiplinlerin tümüne yansımaları doğal bir süreçtir, çünkü sanatçı dünyanın değişiminden etkilenmekte ve yapıta yansımaktadır. Geleneksel sergileme biçimlerinin yerini çevresel ölçekte gerçekleştirilen yerleştirmelerin aldığı, interaktif anlayışta oluşturulan sanat yapıtları artık izleyeni etkin kılmaya değişen dünya sanatçının etkisiyle daha da değişmeye başlamıştır.

Gelecek bilimcilerin sanatı yorumlaması da bu nokta da dikkat çekicidir. Yapılan gelecek sanat yorumları günümüze ne kadar uzaksa günümüz sanatı da geçmişe o denli uzaktı. Bu düşünce çerçevesinde düşünüldüğünde belki de düşünülenlerin daha da ötesine geçilebilir.

Gelecek bilimcilere göre, sanat, dijital bir ortamda gerçekleşecek ve dijital fırçalar geleneksel malzemelerin yerini alacak. Örneğin artık ressamlar farklı boyutlarda dijital fırçalar kullanacaklar. İstekler doğrultusunda her rengi ya da her nesneyi yapabilen fırçalar sanat anlayışını şekillendirecek, değiştirecek. Dijital teknoloji, etrafımızdaki her şeyi bir sanat malzemesi haline getirebilecek. Günümüzde de gördüğümüz sanat nesnesi

haline gelmiş objeler gibi. Bu özel fırçalarla çok farklı sanat eserleri yaratılabilecek. Farklı yerlerden alınan renkler ortaya ilginç ve hatta hareketli resimler çıkarılabilecek. Tüm bu değişimlerle izlenen sanat eserlerinin de alışlagelmiş görüntüleri değiştirecek. Hayal gücünü aşan bu değişim dijital çağın bir getirisi olacak.

Sanatçılar hayal güçlerinin sınırlarını dijital tekniklerle aşabilecek, yaşayan, hareket eden, değişebilen tablolar her yerde boy gösterecek. Resim sanatı, klasik palet ve fırça anlayışını aşarak, bilgisayarlar sayesinde üç boyutlu grafiklere, gerçeğe yakın canlandırmalara dönüşecek. Bu gidişle evlerdeki, okullardaki veya müzelerdeki tablolar, veya portreler de değişecek. Artık hayatımızda üç boyutlu ve hareketli portreler olacak. Geleceğin evlerinde duvarları yağlıboya tablolar değil, modern dijital sanat çalışmaları süsleyecek (www.pusula.tv, 2005).

Tüm bu düşünceler ve senaryolar şu anda bize uzak görünse de teknolojinin sağladığı hızın, sanatçıyı da etkileyeceği kesin gibi görünüyor. Günümüz sanatının dijital ortamda gerçekleşmesi ve paylaşımı gün geçtikçe artıyor. Birkaç tuşa dokunarak dünyanın dört bir yanına ulaşmanın kolaylığı izleyiciyi ve sanatçıyı bir araya getiriyor.

Bu büyük etkileşim alanında sanatın değişimi, gününü anlatan bir zenginliği yaşamaktadır. İnsanın hız tutkusu da tüm bu gelişmeleri etkileyecek bir neden oluşturacaktır belki de. İnsanın bitmek bilmez merakı, istekleri ve bilinmeyi arama çabası bulduklarının ışığında devam ederek sürecektir. Ve sanat her zaman hayatın bir yansıması olacaktır.

Sanatın modernizmle başlayan dönüşümüne, dünyada yaşanan tüm gelişmeler etkendir. Teknolojinin yaşamamıza getirdiği değişim her alanda olduğu gibi sanatta da kendini göstermiştir. Bu nedenle, 21. yy' da yaşadığımız bugünün sanata etkisi incelenirken, özellikle ortaya koyduğumuz gelişmelerin bizi nasıl etkilediği ve sanat anlayışının değişimine nelerin etkin olduğunun ortaya konulması gerekmektedir. 20.yy' da, sanatçıların hızla elektronik ortamı kullanmaya yönelmeleri ve gelişmelerin paralelinde eğilimler araştırmanın önemini artırmaktadır.

Araştırmanın önemli olan diğer bir yanı da, bilgisayarın ve internet ortamının sanata yansıması ve gerçekleştirilen sanat eserlerinin gün geçtikçe gelişmeler paralelinde nasıl değiştiğinin anlaşılmasını sağlama gerekliliğidir. Çünkü hızın getirdiği değişim ve hızı

en çok hissettiğimiz ortam olan internet belki de bugün bize hızı sağlayan en önemli araç olmuştur. Yakın gelecekte internet teknolojisi belki de diğer teknolojilerle birleşerek yeni bir kitle iletişim ortamını ortaya koyacaktır. İnternetin yaygın kullanım alanı ve iletişime, etkileşime açık yapısı günden güne bizi sarmalamakla birlikte hayatımızın vazgeçilmezlerinden olmuştur.

Hız, her alanda değişimi getirmektedir ve 21. yy insanı da hızını artırmak için tüm gelişmeleri takip etmektedir. Çünkü, yaşanan süreçte her alanda kullanılan teknolojiye yetişmek hayatın gerekliliği olmuştur.

Sanat ortamının da dijital ortamı kullanması ve sanatçı kimliğinin değişmesi ve günümüz sanat anlayışını ve yapıtların algılanışını farklılaştırmıştır.

Değişimlerin hızı, özellikle teknolojinin hayatımızdaki yeri sanata etkisi artık günümüzde büyük önem taşımakta, ortaya çıkan bu gelişmelerde internet ve sanat konulu araştırmaların önemini arttırmaktadır.

KAYNAKÇA

ALTUNAY, D.Alper, (2004),” *Mekanik Sanattan Elektronik Sanata Geçiş Ve Video Sanatı*”, Eskişehir : T.C. Anadolu Üniversitesi, 2004. (T.C. Anadolu Üniversitesi yayınları ; no. 1539. İletişim Bilimleri Fakültesi yayınları ; no. 54).

ARISTOTELES, AUGUSTINUS, HEIDEGGER (1996), *Zaman Kavramı*,Çev.,Saffet Babür, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

ARMİTAGE, John (2006), “*Postmodernizmin Ötesi*”,Çev.,Melike Demirbağ Kaplan.
www.aarhus.dk/design/kd/KD%20generelt/diverse/Artikler/Beyond%20Postmodernism.doc, 12.10.2006

BALLA, Giacomo (1912), “*Kemancının Eli*”,
<http://www.lettere.unimi.it/~sf/leparole/duemila/dfcorn19.jpg&imgrefurl=http://www.lettere.unimi.it/~sf/leparole/duemila/dfcorn.htm&h=246&w=324&sz=18&hl=tr&start=99&tbnid=3I3vKYiwKy2SOM:&tbnh=90&tbnw=118&prev=/images%3Fq%3DGiacomo%2BBalla%26start%3D80%26gbv%3D2%26ndsp%3D20%26svnum%3D10%26hl%3Dtr%26sa%3DN>, 25.03.2007

BALLA, Giacomo (1913), “*Bir Otomobilin Hızı+ Işıklar*”,
<http://www.colchsfc.ac.uk/art/balla56.jpg&imgrefurl=http://www.colchsfc.ac.uk/art/cities.htm&h=273&w=350&sz=33&hl=tr&start=124&tbnid=vmutbHuoKmtBxM:&tbnh=94&tbnw=120&prev=/images%3Fq%3DGiacomo%2BBalla%26start%3D120%26gbv%3D2%26ndsp%3D20%26svnum%3D10%26hl%3Dtr%26sa%3DN>, 25.03.2007

BAYKAM, Bedri (2001), *Binyıl Kırılması*, Piramid Film Prodüksiyon Yapımcılık ve Yayıncılık Tic.Ltd.Şti.Mart Matbaacılık, İstanbul.

BELGİN, Tayfun(1995), “*Zeki Arslan: Yanılsama Ve Gerçeklik*”,
<http://zeki.arslan.port5.com/tayfunt1.html> dr. tayfun belgin 1995, 27.11.2006

Büyük Lorraine Sözlük ve Ansiklopedisi (1992), “*Hız*”, Cilt, 10, s.5239, Milliyet Gazetecilik A.Ş. Basımı, İstanbul.

BOCCIONI, Umberto (1911), “*Ruh Durumları: Uğurlamalar*”,

<http://www.exittoart.nl/boccioni/boccioni04.jpg&imgrefurl=http://www.exittoart.nl/boccioni/boccioni04.htm&h=333&w=450&sz=30&hl=tr&start=108&tbnidFe6mw9tyh2EvM:&tbnh=94&tbnw=127&prev=/images%3Fq%3DBoccioni%26start%3D100%26gbv%3D2%26ndsp%3D20%26svnum%3D10%26hl%3Dtr%26sa%3DN>, 25.03.2007

CARRÁ, Carlo (1912), “*Penceredeki Kadın*”,

<http://www.blogg.org/blog-26774-album-3732-offset-20.html&h=398&w=343&sz=35&hl=tr&start=73&tbnid=fWqgJYj7gtjUTM:&tbnh=124&tbnw=107&prev=/images%3Fq%3DCarlo%2BCarr%25C3%25A1%26start%3D61%26gbv%3D2%26ndsp%3D20%26svnum%3D10%26hl%3Dtr%26sa%3DN>, 25.03.2007

CASINELLI, Alvaro (2005), “*Khronos Projector*”,

<http://www.k2.t.u.tokyo.ac.jp/members/alvaro/Khronos/VideoDemosAndSnapshots.htm>

Shibuya Crossing,(CD-ROM), WMV8,66 MB, 24.04.2007

COŞKUN, Rıdvan, (2005), “*Resimde Zaman Kavramı*”, T.C. Anadolu Üniversitesi yayınları ; no. 1609. Güzel Sanatlar Fakültesi yayınları ; no. 36, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.

DİLBAZ, Erdem (2006) ,“*Multi Touch Screen | Khronos Project*”,

<http://creadiffera.blogspot.com/2006/04/multi-touch-screen-khronos-project.html>, 4.4.2006

DUCHAMP, Marcel (1920), “*Döner Cam Levha*”,

http://www.marcel Duchamp.net/images/Rotary_Glass_Plates.jpg&imgrefurl=http://www.marcel Duchamp.net/Rotary_Glass_Plates.php&h=490&w=350&sz=151&hl=tr&start=1&um=1&tbnid=uK5Ug1e3xtF-SM:&tbnh=130&tbnw=93&prev=/images%3Fq%3DRotary%2BGlass%2BPlates%26svnum%3D10%26um%3D1%26hl%3Dtr%26lr%3Dlang_tr, 25.03.2007

ELMAS, Hüseyin (2006), “*On dokuzuncu Yüzyıldan Günümüze Özgürlük Bağlamında Sanat Neydi, Ne Oldu*”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı:15,Selçuk Üniversitesi.

www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/articles/2006/15/HELMAS.PDF,
18.02.2007

ERKMENOL, Emel (2005), “*İsimsiz*”,

http://www.lebriz.com/v3_artst/artist_Works.aspx?artistID=382&lang=TR,
25.03.2007

ERTOSUN, Renan (2004), “*İsimsiz*”,

http://www.lebriz.com/v3_artst/artistWorks.aspx?artistID=53&lang=TR&mode=1, 25.03.2007

EYÜBOĞLU, İsmet Zeki (1995), *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, 3. Baskı, Sosyal Yayınları,İstanbul.

GERMANER, Semra (1997), *1960 Sonrası Sanat*, 1. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

GEZGİN, Ümit (2000), “*Renan Ertosun*”,

http://www.lebriz.com/v3_artst/artist_Press.aspx?artistID=53&lang=TR,
20.04.2007

GOMBRICH, E.H. (1986), *Sanatın Öyküsü*,3.Baskı, Çev.,Bedrettin Cömert, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul.

HALICI, Uğur (2002), “*ts I : teknoloji ve sanat*”,

<http://vision1.eee.metu.edu.tr/~metafor/yazi/21023-eval-sanat.htm>,

23.11.2002

HANÇERLİOĞLU, Orhan (1989), *Felsefe Sözlüğü*, Remzi Kitabevi ,İstanbul.

KABALA, Mehmet, (2001), “*Fütürizm*”, Arredamento Mimarlık,

Tasarım ve Kültür Dergisi,Boyut Matbaacılık A.Ş. İstanbul, Yıl 2001,

Sayı 100, Ocak, s.62.

KALE, Rasim (1995) “*En İyi İlaç Spor*”,

www.evkultur.com/evimizdekiler/eniyiilacspor/eniyiilacspor.htm, 14.01.2007

KARA, Devabil (2006), “*Genç Sanatçıların Teknoloji Hayranlığı Ve Geleceğin Sanatına Dair İp Uçları*”,

<http://www.asanat.com.tr/makalegoster.asp?id=52> , 02.07.2006

KARAYAĞMURLAR, Bedri (2005), “*Bilgi Çağında Sanat Ve Teknoloji*”,

<http://www.bedrikarayagmurlar.com/yazilar/Bil.%20cag.%20san.%20tek..doc>,

04.01.2005

KINAY, Cahid (1993), *Sanat Tarihi*, Sanat Ve Sanat Tarihi Dizisi, 25-1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

KOÇAK, Rıfat, (1995), “*Sanatta Hız Kavramı*” (*Fütürizm Penceresinden Resim Sanatı Üzerine Bir İnceleme*), Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KÖSE, Hüseyin (2003), *Virilio ve "Hızlandırılmış Hakikat"* (*Gerçekliğin Yok Oluş Estetiğine İlişkin Bir Deneme*)

http://www.ilet.gazi.edu.tr/iletisim_dergi/18/KOSE.pdf, 19.12.2006

- KURTOĞLU, Mehmet (2001), "*Teknoloji Ve İnsan*",
http://www.historicalsense.com/Archive/Fener15_3.htm, 4.10.2001
- LÉGER, Fernand (1917), "*Kağıt Oyuncuları*",
<http://www.art-ww1.com/fr/texte/029text.html>, 25.03.2007
- LÉGER, Fernand (1924), "*Mekanik Bale*",
http://www.jahsonic.com/Ballet.jpg&imgrefurl=http://www.jahsonic.com/BalletMecanique.html&h=154&w=190&sz=12&hl=tr&start=452&um=1&tbnid=8HWB1VKTBngmSM:&tbnh=83&tbnw=103&prev=/images%3Fq%3Dfernand%2Bleger%26start%3D440%26ndsp%3D20%26svnum%3D10%26um%3D1%26hl%3Dtr%26lr%3Dlang_tr%7Clang_en%26sa%3DN, 25.03.2007
- LENOIR, Béatrice (2005), *Sanat Yapıtı*, 4. Baskı, Çev., Aykut Derman, Yapı Kredi Yayınları-1878, İstanbul, Cogito/Temel Taşlar-125, s.115.
- LYNTON, Norbert (2004), *Modern Sanatın Öyküsü*, 3. Baskı, Çevirenler, Prof. Dr. Cevat Çapan, Prof. Dr. Sadi Öziş, Remzi Kitabevi A.Ş., İstanbul.
- MARESCH, Pascal (2005), "*Geleceğin Dünyası*",
<http://www.pusula.tv/bolumler/21122005.html>, 07.10.2006
- MELİKOĞLU, Miray (2004), "*Otomobil Uçar Gider*",
<http://ilef.ankara.edu.tr/akildefteri/yazi.php?yad=2800>, 21.02.2004
- ÖZAL, A.Cem (2006), "*Jackson Pollock*",
<http://www.cemozal.com/pollock.html>, 22.04.2007
- ÖZAL, A.Cem (2006), "*Georges Mathieu*",
<http://www.cemozal.com/mathieu.html>, 22.04.2007
- PAUL, Christiane (2003), *Digital Art*, Thames & Hudson Ltd, London.

SIMPSON, Zachary Booth (2001), “*Mine-Control*”,

<http://www.mine-control.com/downloads.html>

Mariposa (Butterflies), (CD-ROM), [[mpeg 1.4 MB](#)], 24.04.2007

ŞAHİNER TOKSÖZ, Hülya, (2002), “*Sanat Ve Teknoloji Bağlamında 20. Yüzyılda Gelişen Yönelimler Ve Kişilik*”, Sanatta Yeterlilik, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TANSUĞ, Sezer (1995), *Resim Sanatının Tarihi*, 3.Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.

TOK, Gökhan (2003), “*20. Yüzyılın Mirası: HIZ*”,

<http://www.denizce.com/hiz.asp>, 23.09.2004

VIRILIO, Paul (2003), *Enformasyon Bombası*, Çev., Kaya Şahin, Metis Yayınları, İstanbul.

VIRILIO, Paul (1998), *Hız Ve Politika*, Çev., Meltem Cansever, Metis Yayınları, İstanbul.

WIKIPEDIA, “*Sanayi Devrimi*”,

http://tr.wikipedia.org/wiki/Sanayi_Devrimi, 05.12.2006

YENAL, Cahit (2007), “*Yüksek Mimar, Ressam Emel Erkmenol’un Sanat Etkinlikleri*”,

http://www.lebriz.com/v3_artst/artist_Press.aspx?artistID=382&lang=TR,

20.04.2007

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ, İstanbul.

www.sts.yildiz.edu.tr/tasarim2.php?sayfa=syl0-17k, 03.12.2006

EKLER

Ek A: Zachary Booth Simpson, "*Mine-Control*", Mariposa (Butterflies),(CD-ROM),
[mpeg 1.4 MB].

Ek B: Alvaro Casinelli, "*Khronos Projector*", Shibuya Crossing,(CD-ROM),
WMV8,66 MB.

ÖZGEÇMİŞ

NERGİZ AKIN, 1974 Erzurum doğumludur. İlk ve orta dereceli tahsilini ailesinin yerleştiği Sakarya/ Adapazarı'nda yaptı. 1998 yılında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim- İş Eğitimi Bölümü'nden mezun oldu. Aynı yıl Sakarya/Pamukova 75. Yıl İlköğretim Okulu'nda "Resim –İş Öğretmeni" olarak göreve başladı. 2001 yılında Sakarya/Adapazarı Ahmet Akkoç İlköğretim Okulu'na tayin oldu. Öğrencilik ve öğretmenlik hayatı boyunca bir çok karma sergiye katıldı. 2005 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. AKIN, halen Adapazarı Ahmet Akkoç İlköğretim Okulu'ndaki görevini sürdürmektedir.